

MIGRATIE IN BELGIË

21

JEAN-MICHEL LAFLEUR
ABDESLAM MARFOUK
met medewerking van NADIA FADIL

VRAGEN EN ANTWOORDEN

UNIVERSITAIRE PERS LEUVEN

Migratie in België in 21 vragen en antwoorden

Migratie in België

in 21 vragen en antwoorden

Jean-Michel Lafleur en Abdeslam Marfouk
met medewerking van Nadia Fadil

Universitaire Pers Leuven

Uitgegeven met steun van de
Koning Boudewijnstichting en de Nationale Loterij

Oorspronkelijke titel: Pourquoi l'immigration? 21 questions que se posent les Belges sur les migrations internationales au XXIe siècle

© 2017 Academia (www.editions-academia.be/)

© 2018 (Nederlandse vertaling): Universitaire Pers Leuven / Leuven University Press / Presses Universitaires de Louvain. Minderbroedersstraat 4, B-3000 Leuven

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ISBN 978 94 6270 148 9

e-ISBN 978 94 6166 259 0

D / 2018 / 1869 / 21

NUR: 747, 763

Vertaald door: Antoine Pennewaert

Boekverzorging: Coco

Ontwerp omslag: Frederik Danko

Illustratie omslag: Mike Chai, Time lapse photography of people walking on pedestrian lane (www.pexels.com)

Inhoudstafel

Dankwoord	7
Voorwoord - Migratie: de vreemdeling in onszelf	9
Inleiding - Een rol voor wetenschappers in een debat over immigratie?	13
1. Wat is het verschil tussen een immigrant, een emigrant, een expat, een vreemdeling, een autochtoon, een allochtoon, een asielzoeker, een vluchteling, een “illegaal” en een “mens zonder papieren”?	19
2. Is immigratie een nieuw verschijnsel in België?	27
3. Hoeveel immigranten zijn er in België, waar komen ze vandaan, waar wonen ze?	31
4. Hoeveel vreemdelingen zijn er in België?	39
5. Waarom verlaten migranten hun herkomstland?	47
6. Waarom willen migranten naar België komen?	51
7. Hoeveel immigranten komen vandaag binnen in België en wie zijn ze?	53
8. Migreren vrouwen minder dan mannen?	61
9. Is België soepeler dan andere landen tegenover immigranten en asielzoekers?	69
10. Is de Belgische bevolking minder verdraagzaam tegenover migranten?	79
11. Kunnen Europa en België hun grenzen sluiten?	85
12. Nemen immigranten de jobs af van Belgische werknemers?	91
13. Zijn migranten geïntegreerd?	95
14. Zijn migranten het slachtoffer van discriminatie op de arbeidsmarkt in België?	99
15. Kost migratie geld aan de overheid?	105

16. Vormen immigranten een gevaar voor de veiligheid in België?	111
17. Vormt migratie een gevaar voor de Belgische identiteit?	117
18. Worden alle migranten Belgen?	121
19. Hebben immigranten een invloed op de verkiezingen in België?	129
20. Zullen de nieuwkomers en asielzoekers “mensen zonder papieren” worden?	133
21. En de Belgen, zijn dat ook migranten?	139

Dankwoord

Dit werk is het resultaat van een samenwerking tussen Jean-Michel Lafleur (Universiteit Luik) en Abdeslam Marfouk (Institut wallon de l'évaluation, de la prospective et de la statistique en Universiteit Luik), en Nadia Fadil (KU Leuven) voor de Nederlandstalige versie van het boek. Het werd gerealiseerd met de financiële steun van de Koning Boudewijnstichting.

In de eerste plaats bedanken we de FOD Buitenlandse Zaken, de Thematische Directie Samenleving-Demografie van de FOD Economie en ook de Algemene Directie Werkgelegenheid, Sociale Zaken en Inclusie van de Europese Commissie, die zorgden voor een vlotte toegang tot een aantal statistische gegevens die worden voorgesteld in dit werk.

Verder bedanken we de volgende personen voor hun aanbevelingen en opmerkingen over eerdere versies van het manuscript: Elisa Brey, Sébastien Brunet, Patrick Italiano, André Lafleur, Benoît Lafleur, Larisa Lara, Marco Martiniello, François Mawet, Cecilia Nessi, Sile O'Dorchai, Thomas Swerts, Daniela Vintila, Maria Vivas Romero, Patrick Wautelet en onze vertaler Antoine Pennewaert. Hun raadgevingen vormden een kostbare bijdrage voor de leesbaarheid en de nauwkeurigheid van het werk. Elke benadering of eventuele fout valt uiteraard onder onze verantwoordelijkheid.

En onze laatste dank gaat uit naar de Universiteit Luik, IWEPs, FRS-FNRS, de bibliotheek van de Académie royale de Belgique, Academia L'Harmattan en het team van Universitaire Pers Leuven met in het bijzonder Veerle De Laet voor hun steun bij het uitgeefproces.

Jean-Michel Lafleur en Abdeslam Marfouk
Luik, 29 maart 2018

Voorwoord

Migratie: de vreemdeling in onszelf

Migratie behoort allicht tot een van de heetste hangijzers van onze tijd. Daarbij kunnen twee grote lijnen in de discussie worden onderscheiden. De eerste lijn betreft de *toestroom* van nieuwkomers, die sinds de vluchtelingencrisis van 2015, aan actualiteit heeft gewonnen. Hoewel velen vanuit humanistische overwegingen openstaan voor een solidaire opstelling met vluchtelingen, vrezen velen ook voor de draagkracht van ons solidariteitsmodel. Velen zijn er immers van overtuigd dat de grotere toestroom van migranten tevens een grotere aanspraak op sociale uitkeringen betekent, en dus een grotere druk zet op onze Welvaartsstaat. Het idee dat migratie een uitdaging – of zelfs een bedreiging – zou kunnen vormen, vinden we ook terug in een tweede variant: wanneer het gaat over de *integratie* van migranten. Hierbij gaat het niet enkel om de onrechtmatige claims die migranten zouden maken op sociale uitkeringen (het zogeheten *sociale profitaat*), maar vooral om de dreiging die deze migranten of minderheden zouden kunnen betekenen voor onze normen en waarden, voor onze ‘*way of life*’. Deze bezorgdheid komt het duidelijkst tot uiting wanneer het over de islam gaat. Velen zien deze religie en diens aanhangers als een dreiging omdat ze waarden zouden aanhangen die volgens velen tegenstrijdig zijn met onze cultuur.

Het debat over migratie draait dus rond een aantal kernbezorgdheden die betrekking hebben op de mate waarin ‘de andere’ in staat is zich te integreren of bij te dragen aan onze maatschappelijke welstand. Maar wanneer we dit van nabij bekijken, dan zien we dat deze angsten vooral een weerspiegeling zijn van *onze eigen bezorgdheden*. De eerste bezorgdheid draait immers over de onzekerheden die we hebben ten aanzien ons solidariteitsmodel, en

de mate waarin we in staat zullen zijn om onze levensstijl te onderhouden in tijden van economische precarisering, onzekerheid en neoliberalisering. Een tweede bezorgdheid gaat over de sociale veranderingen die we ondergaan als maatschappij: de globalisering, de nieuwe communicatietechnologie, veroudering, en veranderde gezinsstructuren. Deze verschillende ontwikkelingen hebben een aantal vertrouwde gebruiken en gewoontes op een fundamentele wijze getransformeerd. En deze vertalen zich ook in een permanente zoektocht naar culturele ‘zekerheden’ en ‘eigenheden’. Net daarom beroert migratie vele gemoederen. Omdat het, de Frans-Bulgaarse filosoof Julia Kristevà citerend, vooral om *de vreemdeling in onszelf* gaat.

Het is daarom spijtig, en vooral onverantwoord, dat een aantal politici een handel lijken te willen drijven in die angsten rond migratie. Sinds een aantal decennia zijn we inderdaad getuige van hoe demagogen migratie steeds vaker inzetten als pasmunt voor hun politieke vooruitgang. Het gebeurde eerst door extreemrechtse groepen, maar nu lijken ook steeds vaker centrische, nationalistische en linkse politici voor deze lokroep te vallen. Daarbij wordt een schrikbeeld opgehangen van migratie en diversiteit, die als een bedreiging worden voorgesteld. Deze intimidatiepolitiek is intussen zo succesvol geworden, zeker in een context van internationaal terrorisme en oorlog, dat een consequent tegendiscours voor vele politici een ‘risicovolle’ onderneming lijkt te zijn geworden. Het idee dat migratie vooral als een probleem of een uitdaging moet worden gezien, heeft zich op die manier kunnen ontwikkelen tot het nieuwe *politiek-correct denken*. Zij die weigeren in deze mantra mee te gaan worden afgedaan als immatuur, naïef, onverantwoord of zelfs gevaarlijk.

Migratie is echter niet positief noch negatief: het vormt gewoonweg een wezenlijk en onoverkomelijk onderdeel van onze maatschappelijke diversiteit, net zoals geslachtsverschillen of leeftijdsverschillen dat zijn. Pogingen om migratie in te perken zijn daarom niet alleen gedoemd tot falen, maar vooral misleidend. De beweging

van mensen en ideeën heeft altijd deel uitgemaakt van de menselijke geschiedenis, en is hier zelfs een cruciaal ingrediënt van. Het is dankzij, en niet ondanks, migratie dat kruisbestuivingen mogelijk werden gemaakt die zich hebben vertaald in innovatie en vooruitgang. Het is dankzij migranten dat Europa een vinger aan de pols kan houden rond wat er elders ter wereld leeft. Migratie ‘tegenhouden’ (wat onmogelijk is – wat de *tweets* van sommige politici ook mogen beweren), betekent daarom een culturele, economische en intellectuele verarming.

Net om die reden zijn werken zoals deze broodnodig. Gewapend met accurate cijfers, wordt hier een overzicht geboden van de belangrijkste vragen die Belgen zich stellen rond dit thema. Een grote verdienste van dit boek is dat het de mogelijke angsten van de bevolking niet vanuit een moraliserende toon benadert. De angsten worden daarentegen ernstig genomen en dienen als vertrekpunt voor een empirisch gestoeld en wetenschappelijk onderbouwd betoog. Vanuit dat opzicht is dit boek een *must read* en een *must have* voor ieder die zich op een gedegen, geïnformeerde en adequate wijze een mening wil vormen over een van de meest controversiële thema's van onze tijd.

Nadia Fadil
Centrum Interculturalisme, Migratie en Minderheden,
KU Leuven

Inleiding

Een rol voor wetenschappers in een debat over immigratie?

Naar aanleiding van de aanzienlijke toestroom van asielzoekers en vluchtelingen in de lente van 2015, is het verzet van een deel van de bevolking en van de politieke elites tegen migratie gevoelig toegenomen. Dat verzet blijkt echter te berusten op heel wat verwarring en ook op feitelijke onjuistheden die wegen op het debat en op een politiek beleid dat adequaat inspeelt op deze nieuwe migrantenstromen. Zowel bij de intergouvernementele onderhandelingen over de spreiding van de asielzoekers over het Europese grondgebied, als bij informele discussies tussen burgers die ongerust zijn over de versnelling van deze migratiestromen, worden de immigratiedebatten vaak gekenmerkt door clichés en spraakverwarring. Steeds vaker zien we politici ruziën, of vriendschappen stuklopen ten gevolge van discussies over asiel en migratie.

Dit boek gaat ervan uit dat er in elke democratische samenleving ruimte moet zijn voor debatten, zoals over immigratie, die het samenleven veranderen. Maar om die debatten te kunnen voeren, moeten de deelnemers kunnen gebruik maken van argumenten die niet steunen op individuele ervaringen of clichés. Met dit boek willen we dan ook instrumenten aanreiken die bijdragen tot rationele debatten over immigratie. Daarom behandelen we hier 21 vragen die de Belgen zich stellen over dit onderwerp.

Eerst peilen we naar de bestaande meningen van de Belgen over migratie, op basis van verschillende opiniepeilingen en recente enquêtes. We willen het beknopt houden en daarom gebruiken we de uitdrukking “mening van de Belgen” zonder rekening te houden met de nationaliteit van de respondenten. Door gebruik te maken van deze enquêtes kan de lezer zijn eigen opvattingen

toetsen aan die van de hele bevolking, maar ze geven ook een beeld van de verschillen die er bestaan tussen Vlamingen, Walen en Brusselaars. Dit globaal beeld over wat de Belgen denken, vormt de aanzet voor een antwoord op elke vraag die werd gesteld op basis van de originele kwantitatieve gegevens, de resultaten van de kwalitatieve onderzoeken, de historische achtergrond en ge vulgariseerde wetenschappelijke concepten. Onze antwoorden steunen op de aanzienlijke wetenschappelijke literatuur die in België en in het buitenland werd geschreven over internationale migraties. We vergelijken de Belgische situatie met andere Europese en buiten-Europese ervaringen om zo de specifieke kenmerken van België tegenover de andere landen te kunnen aantonen. Voor lezers die zich nog grondiger willen informeren, geven we na elke vraag nog wat verklarende notities en bibliografische referenties. Om ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk mensen die aanvullende bronnen kunnen raadplegen, hebben we in de mate van het mogelijke bewust gekozen voor Nederlandstalige wetenschappelijke bronnen die online beschikbaar zijn.

Zoals reeds gezegd wil dit boek de vooroordelen van de Belgen tegenover immigratie ontkrachten. Sinds 2011, dus ruim voor het begin van wat sommigen de “vluchtelingencrisis” of de “opvangcrisis” van 2015 noemen, waarschuwde de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM)¹ al voor de denkbeelden die de burgers kunnen hebben over immigratie: ze geven vorm aan de publieke opinie en aldus beïnvloeden ze het optreden van de openbare besturen. Het is bekend dat opiniepeilingen een invloed hebben op de houding van de politieke elites, maar ook het omgekeerde is waar: de politieke elites kunnen ook de publieke opinie beïnvloeden.

In België was die evolutie duidelijk merkbaar in de houding van de personen die elkaar sinds 2011 zijn opgevolgd als staatssecretaris voor migratie. In hun vele mediaoptredens klaagden ze het “sociaal profitariaat” van de migranten aan, of werden vragen gesteld over de “toegevoegde waarde” van sommige migrantengemeenschappen, zonder dat daar enig wetenschappelijk bewijs voor was. De gretigheid waarmee staatssecretaris Francken, met cijfers in aanslag, de verhoging van het aantal opsluitingen en uit-

zettingen van mensen zonder papieren onder zijn beleid promoot, is ook een manier om de perceptie van het publiek op migratie te veranderen. De staatssecretaris kiest ervoor om deze politiegegevens te verstrekken en om niets te zeggen over de gegevens van onder meer de Nationale Bank van België, de Europese Commissie en de OESO over de sociaaleconomische bijdrage die de migranten leveren aan het gastland. Aldus versterkt de staatssecretaris het denkbeeld van de migrant als een bedreiging en probeert hij zijn repressief beleid tegenover vreemdelingen (ongeacht of ze papieren hebben) te rechtvaardigen.

We merken ook op dat de andere democratische partijen zelden frontaal ingaan tegen deze gangbare opvatting over het vermeende gevaar van immigratie. Deze terughoudendheid lijkt vaak gekoppeld te zijn aan de vrees voor electorale vergeldingsacties tegenover partijen die een meer genuanceerd standpunt innemen rond migratie. Zoals we in dit boek laten zien zijn er inderdaad Belgen die bang zijn voor migratie, maar slechts een zeer kleine minderheid van hen is gekant tegen elke vorm van immigratie. De politieke klasse veegt dit laatste element onder de mat en ruimt aldus de baan voor een exclusieve veiligheidsbenadering van migratie. Zo bemoeilijkt ze elke vorm van empathie en begrip van de Belgen zonder migratieachtergrond tegenover migranten. De criminalisering van migratie creëert in het land dus een kunstmatig onderscheid tussen “zij” die een bedreiging vormen en gecontroleerd en gestraft moeten worden en “wij” die beschermd moeten worden. Deze opdeling belet bovendien dat er een echte lotsverbondenheid ontstaat tussen Belgen in armoede en migranten, hoewel ze feitelijk het slachtoffer zijn van eenzelfde repressieve logica. De behandeling van vreemdelingen – in het bijzonder als het gaat om moslims en/of laaggeschoolden – en van Belgen met een sociale uitkering is vergelijkbaar op twee essentiële punten die kenmerkend zijn voor de huidige Europese verzorgingsstaten. Ten eerste moeten zij permanent aantonen dat ze die bescherming verdienen door een aantal strikte voorwaarden na te leven (voorwaardelijkheidsbeginsel). Ten tweede worden de mensen van wie men vindt dat ze geen bescherming verdienen, gesanctioneerd.

We verwachten niet dat die vooroordelen, door de publicatie van dit boek, zullen verdwijnen door er gewoon wetenschappelijke gegevens tegenover te plaatsen. Vandaag bestaat er over het onderwerp immers al een massa aan al dan niet betrouwbare informatie. Bovendien circuleert die informatie erg snel en wordt ze niet altijd systematisch geverifieerd. Er bestaat dus een reëel gevaar dat de Belgische bevolking wordt blootgesteld aan onjuiste informatie of aan een teveel aan informatie. Hoe kan de bevolking zich dan een mening vormen op basis van correcte argumenten? Dit beknopt boek steunt op wetenschappelijke gegevens en wil geen stukje toevoegen aan de bestaande informatiestroom. Integendeel zelfs. Het wil alleen heldere en wetenschappelijk verantwoorde antwoorden geven op de belangrijkste vragen die de Belgen zich stellen. Bij veel van deze vragen gaat het boek dan ook na wat de beperkingen zijn van de bestaande informatie over migratie.

Vanuit onze ervaring als onderzoekers denken we dat een publiek dat geïnteresseerd is in een ge vulgariseerd wetenschappelijk discours over migratie, niet noodzakelijk het meest gekant is tegen migratie. Anders gezegd, het is waarschijnlijk dat de mensen met de meest diepgewortelde vooroordelen over migratie, dit boekje nooit zullen lezen. Daarnaast is het ook mogelijk dat een deel van onze lezers de wetenschappelijke argumenten die we ontwikkelen minder overtuigend zullen vinden dan sommige politieke standpunten die steunen op onjuiste gegevens of op racistische vooroordelen, omdat ze bepaalde individuele ervaringen versterken. Het is een houding die te verklaren is door de "*confirmation bias*": een individu ziet zijn vooroordelen liever bevestigd en vermijdt de confrontatie met (en hecht minder belang aan) argumenten die ingaan tegen een diepgewortelde mening. Is onze inspanning dan nutteloos? We denken van niet, want het is niet zozeer onze bedoeling om mensen te overtuigen, maar om bij te dragen tot opbouwende debatten over immigratie. Wij vinden deze inspanning des te noodzakelijker omdat dit onderwerp in gezinnen, vriendenkringen, de school, de werkplek, de verenigingssector en de politieke en vakbondswereld vaak wordt vermeden omdat men bang is dat dit zou kunnen ontaarden in conflicten. We leven in

een wereld waarin het gemakkelijker is om iemand uit een lijst van contactpersonen te verwijderen op de sociale media, dan ermee in debat te treden. Wij hopen vooral dat dit boek bijdraagt tot een constructieve dialoog over een thema dat centraal is voor de toekomst van onze democratieën.

Noot

- 1 International Organization for Migration, *World Migration Report 2011: Communicating Effectively About Migration*, Genève, Publicaties van de IOM, 2011, 162 p. Online beschikbaar: https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr2011_english.pdf.

1. Wat is het verschil tussen een immigrant, een emigrant, een expat, een vreemdeling, een autochtoon, een allochtoon, een asielzoeker, een vluchteling, een “illegaal” en een “mens zonder papieren”?

Internationale migraties worden traditioneel beschouwd als een gangbare vorm van menselijke mobiliteit, zoals de mobiliteit van studenten, asielzoekers of het verhuizen van mensen binnen een land. Hoewel staten de grensoverschrijdende mobiliteit van mensen beperken, is het belangrijk om meteen te onderstrepen dat deze mobiliteitsvorm, net zoals de interne migratie, een grondrecht is dat wordt gegarandeerd door artikel 13 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Dit artikel bepaalt: “Eenieder heeft het recht zich vrijelijk te verplaatsen en te vertoeven binnen de grenzen van elke Staat” en “Eenieder heeft het recht welk land ook, met inbegrip van het zijne, te verlaten en naar zijn land terug te keren”.

Ondanks deze waarborgen stelt men vaak vast dat de debatten over internationale migratie complex en omstreden zijn. In grote mate komt dat omdat er verwarring bestaat over de concepten die de migratie omschrijven, vooral omdat er geen unaniem aanvaarde definitie bestaat over wat een immigrant is.

Immigrant en emigrant

Volgens de definitie van de Organisatie van de Verenigde Naties (UNO), is een *immigrant* eenieder die niet woont in het land waar

hij geboren is¹, ongeacht zijn nationaliteit bij de geboorte of zijn huidige nationaliteit. Daarnaast onderscheiden we de categorie *buitenlanders*, wat enkel betrekking heeft op mensen die *niet* over de Belgische nationaliteit beschikken. Het minder gangbare concept emigrant gaat over dezelfde individuen, maar dan bekeken vanuit hun land van vertrek. De definitie van de UNO is echter niet universeel. Sommige landen zoals Australië, Canada, Nieuw-Zeeland, het Verenigd Koninkrijk en Zweden geven de voorkeur aan het criterium geboorteplaats van de individuen, in overeenstemming met de definitie van de Verenigde Naties. Andere landen zoals Zuid-Korea, Japan en de Golfstaten daarentegen gebruiken het nationaliteitscriterium om de immigrantenpopulatie te identificeren.

Het *geboorteplaatscriterium* biedt meer statistische vergelijkingsmogelijkheden op het internationale niveau omdat het geboorteland van mensen een permanent kenmerk is. Nationaliteit daarentegen is per definitie in beweging omdat immigranten gaandeweg de nationaliteit van hun gastland verwerven. Dat betekent dus dat iemand die geboren is in Marokko en die na vijf jaar verblijf in België wordt genaturaliseerd tot Belg, toch wordt gerekend bij de *immigranten* wegens zijn geboorteplaats, maar niet bij de *buitenlandse bevolking* aangezien hij nu Belg is. Inge lijks zijn alle mensen met een vreemde nationaliteit die in België geboren zijn geen immigranten, maar worden ze wel gerekend bij de buitenlandse bevolkingsstatistieken. Sommige Italiaanse kinderen, bijvoorbeeld, die geboren zijn op het nationale grondgebied hebben de Belgische nationaliteit niet verworven en blijven daarom opduiken bij de buitenlandse bevolkingsstatistieken. Het ontbreken van een eenduidige en officiële definitie van de immigrantenpopulatie in België leidt dus tot twee soorten gegevens die voortdurend door elkaar worden gehaald in migratiedebatten. Sommigen gebruiken statistieken die steunen op de nationaliteit van de mensen die in België wonen, terwijl anderen verwijzen naar de geboorteplek.

Autochtoon en allochtoon

Aangezien de statistieken over de nationaliteit niet toelaten om de specifieke situatie van Belgen met een immigratieachtergrond zichtbaar te maken, zoals met de zogeheten “tweede generatie”, werd in Vlaanderen steeds vaker de term “allochtoon” gebruikt. Deze term werd ingevoerd uit Nederland en werd gedefinieerd in een Vlaams decreet van 1998. Hij omvat: “alle mensen die legaal in België verblijven en tegelijk voldoen aan de volgende voorwaarden, ongeacht of ze de Belgische nationaliteit hebben: a) minstens een van hun ouders of grootouders is geboren buiten België, b) ze bevinden zich in een kwetsbare situatie wegens hun etnische achtergrond² of hun zwakke sociaaleconomische situatie”. Voor de Belgische bevolking zonder een immigratieachtergrond gebruiken we het woord autochtoon. De term “allochtoon” wordt niet echt aanvaard in de Franstalige België wegens de historische voorkeur van de Waalse en Brusselse autoriteiten voor een zogeheten “assimilatie”-visie op integratie, die in overheidsmaatregelen weinig ruimte laat voor de erkenning van specifieke identiteiten³ (zie vraag 13).

Definities van immigrant veranderen naargelang van de tijd, plaats en politieke en economische context

Om te begrijpen wat er specifiek is aan de Belgische manier om gegevens over immigratie te produceren, is het ook nuttig om ze te vergelijken met de praktijk van andere landen. Aldus combineert een beperkt aantal landen zoals Frankrijk, Noorwegen⁴ en de Verenigde Staten, bij het meten van de immigratie, de criteria van de geboorteplaats (en zelfs van de geboorteplaats van de ouders) en de nationaliteit bij de geboorte, om hun immigrantenpopulatie nog preciezer te kunnen definiëren. In Frankrijk is een immigrant dus, in tegenstelling tot de praktijk van de Organisatie van de Verenigde Naties (UNO) en een aantal landen waaronder België, iemand die in het buitenland geboren is met een vreemde nationa-

liteit en in Frankrijk woont⁵. Uitgaande van dit dubbele criterium wordt iemand die in Frankrijk woont en in het buitenland geboren is met de Franse nationaliteit niet beschouwd als een immigrant – terwijl dit wel het geval zou zijn voor België. De Fransen die gerepatriëerd werden uit de Franse ex-kolonies behoren volgens deze definitie evenmin tot de immigrantenpopulatie. In 2012 waren er in Frankrijk dus 5,7 miljoen immigranten volgens de officiële definitie, terwijl er volgens het criterium van de Verenigde Naties 7,4 miljoen waren. Deze case illustreert dat een keuze voor deze of gene definitie niet neutraal is en een aanzienlijke invloed kan hebben op de beeldvorming over de omvang van het migratiefenomeen. Om de immigratiecijfers in België te interpreteren, moeten we nog een bijkomend onderscheid invoeren: het verschil tussen *stromen* en *stocks* (aantallen). De stromen meten hoeveel mensen tijdens een bepaalde periode uit het buitenland binnengekomen zijn in België. De stocks, daarentegen, verwijzen naar het totale aantal immigranten die op een bepaald moment aanwezig zijn op het Belgische grondgebied.

Wat juist wordt bedoeld met de term ‘immigrant’ kan verder ook veranderen naargelang de tijd en de gemaakte beleidskeuzes van de staten. In Europa heeft de *politiek van het vrij verkeer* van mensen binnen de Schengenruimte tot gevolg dat de verhuizing van Poolse burgers naar het Westen vandaag wordt omschreven als “*intra-Europese mobiliteit*”, terwijl dit voor de toetreding van Polen tot de Europese Unie in 2004 werd benoemd als “internationale migratie”. Bovendien slagen sommige immigranten erin zich te ontdoen van het etiket van immigrant. Dat is het geval bij de mensen die zichzelf omschrijven (of die men benoemt) als “expats” om te beklemtonen dat ze beter zouden zijn geschoold en opgeleid, en uit een betere sociale klasse en een rijk land komen dan de andere immigranten. Aldus wordt een Amerikaanse ingenieur die werkt in een Belgisch bedrijf bestempeld als een expat, terwijl zijn collega, een Senegalese arbeider, sneller zal worden gezien als een migrant. Deze willekeurige bestempeling van iemand als een “expat” of een “immigrant” creëert op die manier een kunstmatige hiërarchie tussen migratiestromen die als gewenst worden

beschouwd voor het gastland en migratiestromen waarbij de bijdrage aan het gastland voortdurend in vraag wordt gesteld.

Vluchtelingen en asielzoekers

Vrijwillige of gedwongen migratie is een ander fundamenteel onderscheid dat vaak wordt gemaakt. Gedwongen migratie beschrijft de situatie van mensen die zich verplaatsen om veiligheids-, milieu- en politieke redenen en die daardoor verplicht zijn om bescherming te zoeken binnen of buiten het land waar ze wonen. Bij deze immigranten die zich gedwongen verplaatsen, behoren de asielzoekers die een internationale grens oversteken om bescherming te vragen in een ander land, volgens de bepalingen van de Conventie van Genève van 1951. Deze conventie verplicht de ondertekenende staten (waaronder België) om bescherming te bieden aan al wie “vervolging vreest wegens zijn ras, godsdienst, nationaliteit, de sociale groep waartoe hij behoort of zijn politieke opvattingen” (artikel 1). Al wie een asielaanvraag indient in het land waar hij bescherming vraagt, kan daar aan het einde van de asielprocedure drie verschillende antwoorden op krijgen. Zo kan zijn aanvraag aanvaard worden en bezit hij voortaan het statuut van erkend vluchteling zodat hij zich mag vestigen in het land in kwestie. Blijkt uit het onderzoek dat de aanvragers niet behoren tot een van de categorieën die erkend zijn door de Conventie van Genève, dan blijven er nog twee mogelijkheden open. Ofwel wordt hun recht op een meer beperkte bescherming erkend, de zogeheten “subsidiare bescherming”. Dan ontvangen ze een tijdelijke verblijfsvergunning en mogen ze tijdens die periode niet teruggestuurd worden. Ofwel wordt hun verzoek om bescherming ongegrond verklaard en moeten ze het grondgebied verlaten.

Verwijzen naar immigranten zonder verblijfsvergunning

Sommige vreemdelingen die in België verblijven, beschikken niet over een verblijfsvergunning in België omdat ze het land zonder toestemming zijn binnengekomen, omdat ze in het land gebleven zijn na het aflopen van hun verblijfsvergunning, of omdat hun asielaanvraag werd verworpen. Deze immigranten worden vaak omschreven als “illegalen” of ook “niet-reguliere immigranten” of “mensen zonder papieren”.

Veel wetenschappers die onderzoek doen naar migratie, weigeren de term illegalen te gebruiken om te verwijzen naar immigranten die geen geldige verblijfsvergunning bezitten om in België te wonen. Deze term wordt immers vaak gebruikt door extreemrechtse partijen in Europa en daarbuiten om uitzonderingsmaatregelen tegenover vreemde bevolkingsgroepen te rechtvaardigen, zoals bijvoorbeeld de opsluiting van minderjarige asielzoekers, of de beperkte toegang tot medische zorgen. Het gebruik van de term “illegaal” komt dus vaak neer op een impliciete aanvaarding dat het ontbreken van een geldig verblijfsvergunning reden genoeg is om mensen uit te sluiten van elementaire rechten. De wetenschappelijke wereld verkiest daarom de termen “immigranten in een niet-reguliere situatie”, “mensen zonder wettig verblijf” of “mensen zonder papieren” (ondanks het onnauwkeurige karakter van het laatst vermelde begrip) omdat ze enkel verwijzen naar het administratieve statuut van een vreemdeling op een bepaald moment van zijn migratieparcours.

Noten

- 1 United Nations Organization (UNO), *International migration report 2015*, New York, UN Publications, 2015, 32 p. Online beschikbaar: http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2015_Highlights.pdf.
- 2 In dit werk gebruiken we het concept etniciteit zoals het wordt gebruikt in de sociale wetenschappen: etniciteit wordt er niet beschouwd als een natuurlijk verschil, maar als een sociale constructie die een invloed heeft

1. Wat is het verschil?

op de relaties tussen groepen die worden bekeken of zichzelf bekijken als anders, op basis van gemeenschappelijke fysieke, culturele of psychologische karakteristieken. Zie voor dit onderwerp: MARTINIELLO M., “L’ethnicité, la mal-aimée des sciences sociales” [Gevulgariseerd wetenschappelijk artikel], *Réflexions* – Presses de l’ULg [7 maart 2013], pp. 1-4. Online beschikbaar: http://reflexions.ulg.ac.be/cms/c_345325/fr/lethnicite-la-mal-aimee-des-sciences-sociales?part=1; of het werk van Eugene Roosens rond etniciteit. Zie in het bijzonder FOLETS M.-C., PANG, Ching Lin, *Cultuur, etniciteit en migratie*, Leuven: Acco, 1999.

- 3 JACOBS D., REA A., “Construction et importation des classements ethniques”, *Revue européenne des migrations internationales*, 21(2), 2005, pp. 35-59. Online beschikbaar: <http://remi.revues.org/2487>.
- 4 Een studie toonde bijvoorbeeld aan dat het toepassen van de Zweedse definitie op Noorwegen als case zou leiden tot een verhoging van de immigrantenpopulatie met 11 %. VATNE PETTERSEN S., ØSTBY L., “Immigrants in Norway, Sweden and Denmark”, *Samfunnsspeilet*, 5, 2013, pp. 76-83. Online beschikbaar: https://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/204333?_ts=1497ab86428.
- 5 Institut national de la statistique et des études économiques, Définition: immigré, INSEE [2016]. Online beschikbaar: <http://www.insee.fr/fr/methodes/default.asp?page=definitions/immigre.htm>.

Bronnen voor hen die meer willen weten

KLEKOWSKI VON KOPPENFELS A., “What’s the difference between a migrant and an expat”? [blogartikel], *The Conversation* [20 december 2016]. Online beschikbaar: <https://theconversation.com/whats-the-difference-between-a-migrant-and-an-expat-69265>.

Myria, “Immigrant, vreemdeling, Belg van buitenlandse origine: over wie hebben we het nu eigenlijk?”, in *Myriatics*, 2, 2015, pp.1-5. Online beschikbaar: http://www.myria.be/files/Myriatics2__layout-NL-bis.pdf.

2. Is immigratie een nieuw verschijnsel in België?

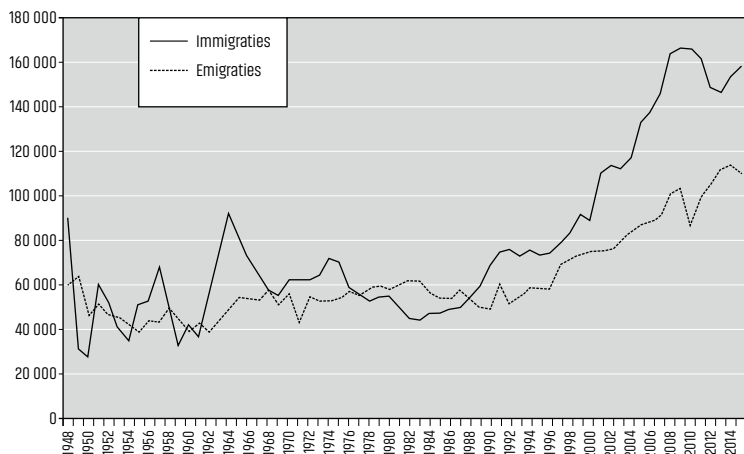
Hoewel het erop lijkt dat immigratie over de hele wereld wordt beschouwd als een van de grote, politieke bezorgdheden van de 21ste eeuw, gaat het niet om een nieuw fenomeen, noch in Europa, noch in België. Migratie is een constante geweest doorheen de geschiedenis van ons land en is vooral te verklaren door de industrialisering en de snelle economische ontwikkeling, maar ook door onze centrale ligging in het hart van Europa. Tijdens de eerste honderd jaar van zijn bestaan (tussen 1830 en het einde van de Eerste Wereldoorlog) was België echter in de eerste plaats een emigratieland: veel meer landgenoten verlieten het grondgebied (hoofdzakelijk om werk te zoeken in de industrie in Noord-Frankrijk) dan dat er vreemdelingen aankwamen in België. Daarnaast kende de Belgische emigratie twee pieken tijdens de twee wereldoorlogen met een massale vlucht van Belgen die op zoek waren naar bescherming in de buurlanden. Bijvoorbeeld: meer dan een miljoen Belgen verliet ons land tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Na de Tweede Wereldoorlog kwamen buitenlandse immigranten, hoofdzakelijk uit het gebied rond de Middellandse Zee¹, naar ons land. Velen kwamen werken in de zware industrie (mijnbouw, staalindustrie) in het kader van bilaterale akkoorden met landen zoals Italië, Marokko en Turkije. De Belgische autoriteiten rekruteerden aldus actief buitenlandse werknemers, maar ten gevolge van de “olieschokken” van de jaren 1970 werd een immigratiestop ingevoerd, de zogeheten “nul-immigratie”. In tegenstelling tot wat die naam laat vermoeden, maakte dit beleid geen einde aan de stroom van buitenlanders naar België en betekende het veeleer het einde van een actief rekruteringsbeleid. Sinds 1974 bleef de in België gevestigde migrantenpopulatie op verschillende manieren aangroeien: via gezinshereniging (dit wil zeggen het recht voor een

vreemdeling om zich te herenigen met een naaste die legaal gevestigd is in België); de aankomst van nieuwe vluchtelingen uit conflictgebieden (bijvoorbeeld uit Rwanda, de Balkanlanden, Irak of Syrië); de migratie van studenten; en vooral de komst van vreemdelingen uit de Europese Unie.

Deze vaststelling wordt bevestigd door de grafiek hieronder die, met uitzondering van enkele jaren, laat zien dat de netto-migratie, dit wil zeggen het verschil tussen aankomsten en vertrekken van het Belgische grondgebied bekeken per jaar, positief is en vrijwel voortdurend toeneemt in de loop van de periode 1948-2015.

Grafiek 1 – Nettomigratie in België, 1948-2015

Opmerking bij de grafiek: de continue boog vertegenwoordigt de internationale immigratie, verkregen door het optellen van de aankomsten uit het buitenland, evenals de veranderingen in het Rijksregister² en de her-inschrijving van ambtshalve geschrapt voor de jaren waarin deze gebeurtenissen werden geregistreerd. Dat betekent bijvoorbeeld dat asielzoekers die al meerdere jaren aanwezig zijn in België en zijn ingeschreven in een wachtregister kunstmatig kunnen opduiken als nieuwkomers op het grondgebied, van zodra hen een verblijfsvergunning werd toegekend (zie vraag 9). De gebogen puntlijn verwijst dan weer naar het aantal

2. Is immigratie een nieuw verschijnsel in België?

internationale emigraties, die werden verkregen door het optellen van de vertrekken naar het buitenland (van Belgen én van buitenlanders), en ook van de ambtshalve uitschrijving uit het bevolkingsregister. We herinneren er ook aan dat de methodologie die werd gebruikt voor het opnemen van de asielzoekers en van personen die ambtshalve werden geschrapt en weer ingeschreven in het bevolkingsregister, geëvolueerd is tussen 1995 en 2010 en dus effecten kan hebben op bepaalde evoluties die blijken uit de grafiek (zie vraag 7).

Bron: Algemene Directie Statistiek en berekeningen van de auteurs.

Noten

- 1 We merken op dat er in België al voor de Tweede Wereldoorlog (1921-1939) een grote instroom was van arbeiders uit de buurlanden, Oost-Europa en Italië.
- 2 Het Rijksregister is een officiële databank met informatie over de identiteit van individuen die legaal in België verblijven.

Bronnen voor hen die meer willen weten

- CAESTECKER F., *Alien policy in Belgium, 1840-1940: the creation of guest workers, refugees and illegal immigrants*, Oxford en New York, Berghahn Books, 2001, 354 p.
- LAFLEUR J.-M., MARTINIELLO M., REA A., “Une brève histoire de la Belgique demigratoire”, in SIMON G., *Dictionnaire des migrations internationales*, Paris, Armand Collin, 2015, pp. 24-29. Online beschikbaar: <http://orbi.ulg.ac.be/handle/2268/184933>.
- MARTENS A., *25 jaar wegwerparbeiders: het Belgisch immigratiebeleid na 1945*. Leuven, KUL Sociologisch onderzoeksinstituut. Afdeling Arbeids- en Industriële Sociologie, 1973.
- TIMMERMAN C., FADIL N., GODDEERIS I., CLYQC N., ETTOURKI K., *Moroccan Migration in Belgium. More than 50 Years of Settlement*, Leuven: Leuven University Press, 2017, 388. p.
- MORELLI A., *Histoire des étrangers et de l'immigration en Belgique: de la Préhistoire à nos jours*, Bruxelles, Couleur livres, 2004, 416 p.

3. Hoeveel immigranten zijn er in België, waar komen ze vandaan, waar wonen ze?

Wat vinden de Belgen daarvan? Op de vraag “Hoeveel van de 100 mensen die in België wonen, zijn buiten België geboren?”, antwoorden de Belgen gemiddeld dat er 29 % immigranten zijn in ons land. In werkelijkheid gaat het om 16 % van de nationale bevolking. Deze overschatting is nog het hoogst bij de Walen die denken dat de immigranten bijna één derde (31 %) van de Belgische bevolking vertegenwoordigen. De Vlamingen menen dat de immigranten ongeveer 1 op 4 personen vertegenwoordigen in België (27 %) terwijl de Brusselaars denken dat het om 1 persoon op 5 gaat (19 %)¹. Nog verrassender: bijna 1 Belg op 10 meent dat immigranten meer dan 50 % vertegenwoordigen van de Belgische bevolking (12 % van de Walen, 9 % van de Vlamingen, 7 % van de Brusselaars delen deze mening).

Aanwezigheid van immigranten op het nationale en het gewestelijke niveau

Volgens het Rijksregister² is de in België gevestigde migrantenbevolking (personen geboren in het buitenland) toegenomen met 68 % op 15 jaar, gaande van 1.080.790 personen in 2001 tot 1.812.409 in 2016. Als gevolg van deze toename is het aandeel van de migranten in de bevolking van 10,5 % naar 16,1 % gestegen. Dit reële cijfer is echter veel lager dan de 29% die bleek uit de peiling bij de Belgen, waardoor we kunnen spreken van een algemene overschatting in de beeldvorming. Overigens hebben niet alleen de Belgen de neiging om de migrantenbevolking in hun land te overschatten. Verschillende Europese en Noord-Amerikaanse studies

over de perceptie van het aandeel van minderheden tonen aan dat de meerderheidsgroep binnen een bevolking doorgaans de neiging om de eigen grootte te minimaliseren. Deze onderzoeken wijzen er eveneens op dat de omvang van de overschatting niet willekeurig is. Zo zien we dat bepaalde kenmerken van de ondervraagde personen, zoals de sekse, het scholingsniveau, het niveau van vertrouwen in de instellingen en ook hun angstgevoelens tegenover de veronderstelde impact van de immigratie op het land, hierin een belangrijke rol spelen.

Hoewel de Belgen de reële omvang van de migrantenpopulatie overschatten, is het cruciaal om te beklemtonen dat deze populatie niet op een identieke manier verdeeld is over het nationale grondgebied. Aldus wonen iets meer dan 4 op 10 immigranten (41,7 %), of 756.602 personen, in Vlaanderen. Brussel huisvest 29,2 % of 529.084 personen van de migranten in België. Het verschil 29,1 % (526.723) woont in Wallonië. Deze cijfers geven aan dat in verhouding tot de totale bevolking in elk gewest, Brussel het meest migranten telt en dat de migranten in Vlaanderen het meest ondervertegenwoordigd zijn.

Als we het aandeel van de migranten binnen elk gewest bekijken, vertegenwoordigden ze in 2016 14,6 % van de populatie in Wallonië, 11,7 % in Vlaanderen, en 44,5 % in Brussel. Tevens kan de spreiding van de migranten binnen elk gewest eveneens sterk variëren per gemeente. In het arrondissement Luik bijvoorbeeld zijn bijna 3 personen op 10 die in de stad Luik wonen (29 %) migrant, maar de migranten vertegenwoordigen slechts iets meer dan 1 persoon op 10 in de buurgemeente Chaudfontaine (10 %). In Vlaanderen zien we eenzelfde dynamiek in het arrondissement Antwerpen. In Antwerpen-stad vertegenwoordigen de migranten 29 % van de lokale bevolking, maar op enkele kilometers daarvandaan, in Boechout, bedraagt dit aandeel nog maar slechts 6 %.

3. Hoeveel immigranten zijn er in België, waar komen ze vandaan, waar wonen ze?

Afkomst van de migranten die in België wonen

Wat betreft de afkomst van de immigranten, en in tegenstelling tot wat veel Belgen denken, is de migrantenpopulatie die in België woont hoofdzakelijk van Europese origine: bijna 1 immigrant op 2 is geboren in een lidstaat van de Europese Unie (48 %) en 1 op 4 in een Afrikaans land (26 %).

Tabel 1 – Structuur van de Belgische immigratie (personen geboren in het buitenland), per regio van origine, aantal en percentage, situatie op 1 januari 2016

	EU 27	Europa buiten de EU	Azië	Afrika	Amerika	Oceanië	Andere	Totaal
Aantal	864 756	128 852	270 652	467 778	77 186	2 026	1 159	1 812 409
In % v. totaal	47,71	7,11	14,93	25,81	4,26	0,11	0,07	100

Toelichting bij de tabel: de categorie “Andere” stemt overeen met personen zonder gespecificeerde geboorteplaats. Volgens de praktijk van de Algemene Directie Statistiek omvat de categorie “Europa buiten de EU” de Russische Federatie en de categorie “Azië” omvat Turkije.

Bron: Algemene Directie Statistiek en berekeningen van de auteurs.

Zoals de grafiek hieronder illustreert is iets meer dan een derde van de in België wonende migrantenbevolking (36 %) afkomstig uit vier landen. De mensen die geboren zijn in Marokko (210.985) bekleden de eerste plaats in de rangschikking, gevolgd door diegenen die geboren zijn in Frankrijk (185.844), Nederland (130.414) en Italië (120.504). Tot slot merken we op dat de immigratie in België sterk geconcentreerd is, aangezien de burgers van de 15 belangrijkste landen van origine samen 68 % van de immigrantenpopulatie vertegenwoordigen.

Opnieuw merken we dat de spreiding van de migrantenpopulatie varieert volgens de gewesten in het land. In Vlaanderen zijn de belangrijkste landen van origine in dalende volgorde Nederland, Marokko en Turkije; samen vertegenwoordigen ze 32 % van de migrantenpopulatie in het gewest. In Wallonië vertegenwoordigen

Grafiek 2 – Top 15 van de landen van origine van de immigranten die in België wonen, situatie op 1 januari 2016

Marokko					210 985
Frankrijk					185 844
Nederland				130 414	
Italië				120 504	
Turkije				97 793	
D.R. Congo				82 926	
Duitsland				81 198	
Polen				75 879	
Roemenië				72 491	
Spanje				47 320	
Portugal				35 431	
Bulgarije				31 474	
Algerije				25 776	
Verenigd Koninkrijk				22 419	
India				21 013	

Bron: Algemene Directie Statistiek en berekeningen van de auteurs.

de mensen die geboren zijn in Frankrijk, in Italië en in Marokko 42 % van alle immigranten die verblijven op het grondgebied. In Brussel bestaat het trio uit Marokko, Frankrijk en, meer recent, Roemenië, die samen 35 % van de migrantenpopulatie in het Gewest vertegenwoordigen.

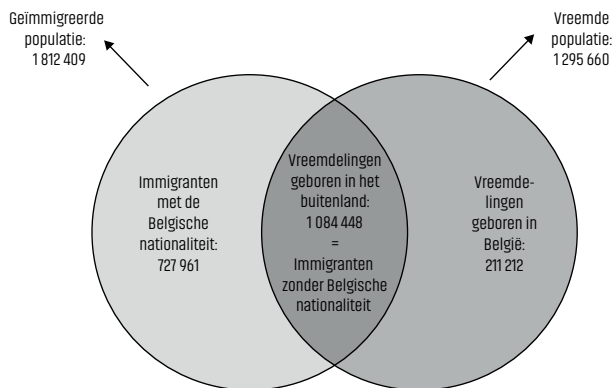
Onderscheid tussen migrantenpopulatie en buitenlandse populatie

In dit stadium is het belangrijk om te onderstrepen dat de geïmmigreerde en de buitenlandse bevolking elkaar niet volledig overlappen. Zoals we zullen zien bij vraag 4, en eerder hebben uitgelegd, omvat de *buitenlandse* populatie zowel mensen die geboren zijn in het buitenland (immigranten) die de nationaliteit van hun land van origine behouden hebben, als de in België geboren mensen

3. Hoeveel immigranten zijn er in België, waar komen ze vandaan, waar wonen ze?

met een buitenlandse nationaliteit. Al wie een vreemde nationaliteit heeft, is dus niet noodzakelijk een immigrant. Omgekeerd heeft een immigrant niet noodzakelijk een vreemde nationaliteit en daar zijn twee redenen voor. Enerzijds hebben sommige mensen die in het buitenland geboren zijn, de Belgische nationaliteit dankzij hun Belgische ouders. Anderzijds verwerven sommige immigranten de Belgische nationaliteit na een verblijf van enkele jaren op het Belgische grondgebied (zie vraag 18). Het verschil tussen de geïmmigreerde populatie en de vreemde populatie wordt geïllustreerd in het onderstaande schema. Enerzijds bestaat de geïmmigreerde populatie hoofdzakelijk uit mensen met een buitenlandse nationaliteit (1.084.448), maar 40 % van de mensen die behoren tot de geïmmigreerde populatie hebben de Belgische nationaliteit (727.961). Anderzijds is van de 1.295.660 in België gevestigde buitenlanders, bijna 1 persoon op 6 (16 %) geboren in België (211.212).

Schema 1 – Een immigrant is niet noodzakelijk een buitenlander

Bron: Algemene Directie Statistiek en berekeningen van de auteurs.

Noten

- 1 Gegevens uit de 7de ronde van het Europees sociaal onderzoek (European Social Survey: ESS). Het gaat meer precies over het antwoord op de vraag: "Hoeveel van de 100 mensen die in België wonen, zijn buiten

België geboren, denkt u?”. De ESS is een internationaal wetenschappelijk onderzoek dat sinds 2002 om de twee jaar wordt gevoerd in verschillende landen van de Europese Unie, en in enkele landen die geen lid zijn van de EU. Deze enquête meet het gedrag en de houding van de burgers over verschillende sociaal-politieke thema's. De enquêtes worden gerealiseerd via identieke vragenlijsten in elk land. De vragenlijst bestaat uit een centrale module, die wordt gebruikt bij elke ronde, en “roterende modules” die focussen op specifieke onderwerpen. Een van de twee roterende modules van de 7de ronde van deze enquête focust op de houding tegenover immigratie. In België zijn de Universiteit de Liège (CLEO) en de KU Leuven verantwoordelijk voor het uitvoeren van de enquête. Alle informatie over de methodologie en de vragenlijst van dit onderzoek en ook de gegevens voor alle landen kunnen worden gedownload op de website: <http://www.europeansocialsurvey.org/data/country.html?c=belgium>.

- 2 Het Rijksregister is een officiële databank met informatie over de identiteit van individuen die legaal in België verblijven.

Bronnen voor hen die meer willen weten

- Eurostat, Eurostat, Statistieken over migratie en migrantenbevolking [Compendium van statistische gegevens], Eurostat [regelmatig aangepast]. Online beschikbaar: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/nl.
- MARFOUK A., “Opinion publique wallonne et immigration: le mythe de l'invasion”, in BRUNET S., CARDELLI R., BORNAND T., *Le baromètre social de la Wallonie – engagement, confiance, représentation et identité*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, 2014, pp. 157-196.
- Myria, *Migratie in cijfers en rechten. Jaarlijks Rapport*, Brussel, Publicaties van het Federaal Migratiecentrum, 2017, 185 p. Online beschikbaar: http://www.myria.be/files/MIGRA2017_NL_AS.pdf.
- Myria, *Migraties en migrantenpopulaties in België. Rapport. Statistisch Demografisch Verslag*, Brussel, Publicaties van het Federaal Migratiecentrum, 2013, 175 p. Online beschikbaar: <http://www.myria.be/files/Statistisch-demografisch-verslag-2013.pdf>.
- OECD, *International Migration Outlook 2017*, Paris, OECD publication, 2017, 381 p. Online beschikbaar: http://dx.doi.org/10.1787/migr_outlook-2017-en.

3. Hoeveel immigranten zijn er in België, waar komen ze vandaan, waar wonen ze?

United Nations Organization (UNO), *International migration report 2015*, New York, UN Publications, 2015, 32 p. Online beschikbaar: www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2015_Highlights.pdf.

4.

Hoeveel vreemdelingen zijn er in België?

Volgens het Rijksregister¹ heeft 11,5 % van de bevolking die in België verblijft een vreemde nationaliteit. Dit aandeel bedraagt 8,1 % in Vlaanderen, 9,9 % in Wallonië en 34,6 % in Brussel. Op 1 januari 2016 woonden in totaal in België 11.267.910 (9.972.250 nationale ingezetenen en 1.295.660 vreemdelingen).

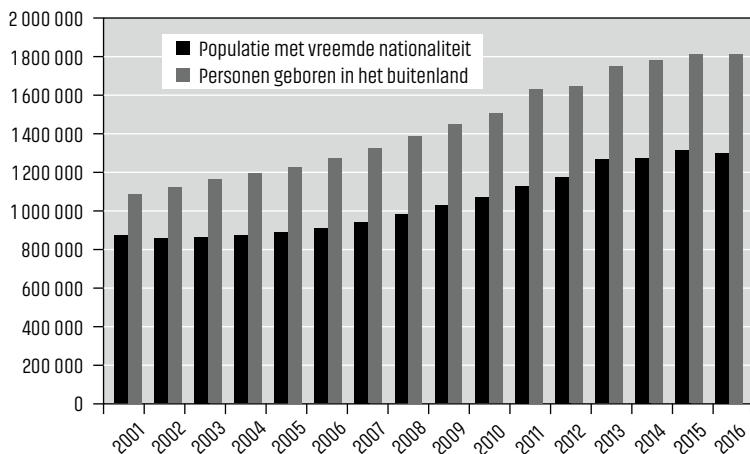
In België laat het Rijksregister toe om een onderscheid te maken tussen de vreemde en de Belgische populatie. Het instrument geeft echter geen informatie over alle componenten van de immigratie. Zoals we lieten zien bij vraag 3, bezit een immigrant immers niet noodzakelijk een vreemde nationaliteit, aangezien bepaalde immigranten de Belgische nationaliteit kunnen verwerven na een verblijf van meerdere jaren op het grondgebied. Omgekeerd is iemand met een vreemde nationaliteit niet noodzakelijk een immigrant, aangezien sommige mensen met een vreemde nationaliteit in België geboren zijn (zie vraag 18 over de nationaliteit).

Grafiek 3 geeft aan dat de omvang van de immigrantenpopulatie, dit wil zeggen de mensen die geboren zijn in het buitenland, groter is dan die van de vreemdelingenpopulatie (dit wil zeggen alle mensen met een vreemde nationaliteit). In 2016 telde België 1,8 miljoen immigranten en 1,3 miljoen vreemdelingen. Ze vertegenwoordigen respectievelijk 16,1 % en 11,5 % van de totale bevolking in het land.

Aanwezigheid van vreemdelingen op het nationale en het gewestelijke niveau

Sinds het begin van de 21ste eeuw is de Belgische bevolking grondig veranderd. Zo is de bevolking met een vreemde nationaliteit in

Grafiek 3 – Immigrantenpopulatie en vreemdelingenpopulatie die gevestigd zijn in België, aantal, situatie op 1 januari van het jaar

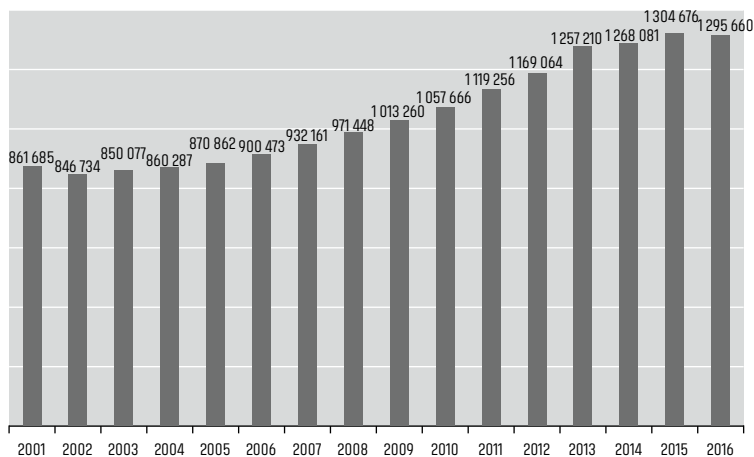
Bron: Databank internationale migratie van de oeso, Algemene Directie Statistiek en berekeningen van de auteurs.

België toegenomen met 50 % op 15 jaar tijd, gaande van 861.685 personen in 2001 tot 1.295.660 in 2016. Relatief gezien is het aandeel van de mensen met een vreemde nationaliteit in de totale populatie dus toegenomen met 8,4 % tot 11,5 % in de loop van deze periode.

Zoals we onderstreepten bij vraag 3 over de gewestelijke spreiding van de immigranten, is ook de vreemdelingenpopulatie niet op eenzelfde manier gespreid over de drie gewesten van het land. Los van de regionale verschillen kan de spreiding van de migratie ook binnen elk gewest sterk verschillen naargelang van de gemeenten. In het arrondissement Luik bijvoorbeeld vertegenwoordigen de vreemdelingen bijna 1 persoon op 5 op het grondgebied van de stad Luik (19,2 %), tegenover slechts 1 persoon op 20 in de buurgemeente Chaudfontaine (4,8 %). In Vlaanderen observeren we eenzelfde dynamiek in het arrondissement Antwerpen. Terwijl de vreemdelingen 20,4 % van de bevolking in Antwerpen-stad verte-

4. Hoeveel vreemdelingen zijn er in België?

Grafiek 4 – Personen met een vreemde nationaliteit die in België verblijven, situatie op 1 januari van het jaar

Bron: Databank internationale migratie van de OESO, Algemene Directie Statistiek en berekeningen van de auteurs.

genwoordigen, bedraagt dit aandeel op enkele kilometers daarvan, in Boechout, nog slechts 4 %.

Een hoofdzakelijk Europese vreemdelingenbevolking

In tegenstelling tot wat veel Belgen denken, is de bevolking met een vreemde nationaliteit in België hoofdzakelijk afkomstig uit Europa. Ongeveer 7 van de 10 vreemdelingen die in België wonen zijn afkomstig uit andere lidstaten van de Unie (68 %). Ver achter de onderdanen van de Europese Unie, vinden we dan de vreemdelingenpopulatie van Afrikaanse origine (14 %) gevolgd door mensen uit Azië (10 %).

Tabel 2 – Structuur van de vreemdelingenpopulatie (mensen met een vreemde nationaliteit) in België, per regio van origine, aantal en percentage, situatie op 1 januari 2016

	EU 27	Europa buiten EU	Azië	Afrika	Amerika	Oceanië	Andere	Totaal
Aantal	880 206	46 934	135 427	182 221	37 011	966	12 895	1 295 660
In % v. totaal	67,94	3,62	10,45	14,06	2,86	0,07	1,00	100

Toelichting bij de tabel: de categorie “Andere” stemt overeen met mensen met een niet-gespecificeerde nationaliteit en staatlozen. Volgens de praktijk van de Algemene Directie Statistiek omvat de categorie “Europa buiten de EU” de Russische Federatie en de categorie “Azië” omvat Turkije.

Bron: Algemene Directie Statistiek en berekeningen van de auteurs.

Zoals de grafiek hieronder aantoont is meer dan een derde van de vreemdelingenpopulatie die in België woont, geconcentreerd in drie landen van herkomst (36 %). De eerste plaats is voor de 162.482 Fransen, gevolgd door de Italianen (157.227) en de Nederlanders (152.084). We merken ook op dat de Marokkanen (82.817) de grootste niet-Europese bevolkingsgroep vormen; zij vertegenwoordigen 6,4 % van de vreemdelingenpopulatie in België.

Uit het bekijken van grafiek 5, die een beeld geeft van het aantal vreemdelingen in België op 1 januari 2016, moeten we drie essentiële lessen trekken. Ten eerste, de bevolkingsgroepen uit Europese landen, in het bijzonder de buurlanden van België, vormen de grootste groep vreemdelingen in ons land. Ten tweede, de burgers uit de Europese landen rond de Middellandse Zee (Italië, Spanje, Portugal) en de niet-Europese landen uit dat gebied (Marokko, Turkije) waarmee België na de Tweede Wereldoorlog rekruteringsakkoorden tekende, omvatten nog steeds een belangrijk deel van de totale vreemdelingenpopulatie. Ten derde, met de uitbreiding van de Europese Unie naar Centraal- en Oost-Europa, zijn nieuwe buitenlandse gemeenschappen – in het bijzonder Poolse en Roemeense gemeenschappen – geëmigreerd naar België.

4. Hoeveel vreemdelingen zijn er in België?

Grafiek 5 – Top 15 van de vreemde nationaliteiten in België, aantal, situatie op 1 januari 2016

Frankrijk	162 482
Italië	157 227
Nederland	152 084
Marokko	82 817
Roemenië	73 917
Polen	70 766
Spanje	62 072
Portugal	44 386
Duitsland	39 523
Turkije	36 650
Bulgarije	31 423
Verenigd Koninkrijk	23 658
D.R. Congo	21 109
Griekenland	16 826
Russische Federatie	12 485

Bron: Algemene Directie Statistiek en berekeningen van de auteurs.

De gekozen statistische indicator beïnvloedt onze perceptie van de immigratie

Tot slot is een van de belangrijkste lessen die we moeten onthouden als we praten over immigratie in België, dat we ons steeds moeten afvragen wat de cijfers echt betekenen. Zoals tabel 3 aan toont, kan een aanzienlijk ander beeld van de migratie worden geschetst op basis van het gekozen meetcriterium. Als we de groepen willen rangschikken volgens het nationaliteitscriterium, vormen de Fransen de grootste groep, vóór de Italianen, Nederlanders en Marokkanen. Omgekeerd, als we de voorkeur geven aan het criterium van de geboorteplaats, dan staan de Marokkanen op de eerste plaats, gevolgd door de Fransen, Nederlanders en Italianen. In het algemeen is het aantal van de mensen die geboren zijn in de Europese Unie aanzienlijk lager binnen de immigrantenpopulatie

(48 %), dan in de populatie buitenlanders (68 %). Dat is te verklaren door het feit dat vreemdelingen die burgers zijn van een andere lidstaat van de Europese Unie, iets minder geneigd zijn om de Belgische nationaliteit te verwerven tegenover andere vreemdelingen (zie vraag 18).

Tabel 3 – België: Top 10 van de vreemde nationaliteiten en de landen van origine van de immigranten, aantal en percentage, situatie op 1 januari 2016

Immigrantenpopulatie wonend in België (personen geboren in het buitenland)				Populatie met een vreemde nationaliteit wonend in België			
	Geboorteland	Effectief	In % van totaal		Nationaliteit van origine	Effectief	In % van het totaal
1	Marokko	210 985	11,6	1	Frankrijk	162 482	12,5
2	Frankrijk	185 844	10,3	2	Italië	157 227	12,1
3	Nederland	130 414	7,2	3	Nederland	152 084	11,7
4	Italië	120 504	6,6	4	Marokko	82 817	6,4
5	Turkije	97 793	5,4	5	Roemenië	73 917	5,7
6	D. R. Congo	82 926	4,6	6	Polen	70 766	5,5
7	Duitsland	81 198	4,5	7	Spanje	62 072	4,8
8	Polen	75 879	4,2	8	Portugal	44 386	3,4
9	Roemenië	72 491	4,0	9	Duitsland	39 523	3,1
10	Spanje	47 320	2,6	10	Turkije	36 650	2,8
	Totaal EU	864 756	47,7		Totaal EU	880 206	67,9
	Totaal geïm- migreerde populatie	1 812 409	100		Totaal vreemde populatie	1 295 660	100

Bron: Algemene Directie Statistiek en berekeningen van de auteurs.

Zoals we aantonen bij vraag 7 blijkt uit een onderzoek van de structuur van de immigratie dat het profiel van de immigranten die jaarlijks in België aankomen, in de afgelopen jaren aanzienlijk geëvolueerd is. Enerzijds is het aandeel van burgers uit de Europese Unie duidelijk toegenomen (van 53 % in 2001 tot 66 % in 2015). Omgekeerd is het aandeel van de Afrikaanse immigranten gedaald van ongeveer 20 % in 2001 naar 11 % in 2015.

Noten

- 1 Het Rijksregister is een officiële databank met informatie over de identiteit van individuen die legaal in België verblijven.

Bronnen voor hen die meer willen weten

- KESTELOOT C., EGGERICKX T., POULAIN M., PELEMAN K., ROESEMS T., VANDENBROECKE H., *De allochtone bevolking in België*, Monografie nr. 3, Algemene volks- en woningtelling op 1 maart 1991, Nationaal Instituut voor de Statistiek/Federale Diensten voor Wetenschappelijke, Technische en Culturele Aangelegenheden, 1999, 260 p. Online beschikbaar: https://statbel.fgov.be/sites/default/files/Over_Statbel_FR/1991%20Monografie%20nr.%203%20-%20De%20allochtone%20bevolking%20in%20België%20-%20Algemene%20Volks-%20en%20woningtelling.pdf.
- MARTINIELLO M., REA A., WETS J., TIMMERMAN C., “Nieuwe migratie en nieuwe migranten in België”, Programma “Samenleving en toekomst”, Brussel, Federaal Wetenschapsbeleid, 2008, 13 p. Online beschikbaar: http://www.belspo.be/belspo/fedra/TA/synTA013_nl.pdf
- Myria, *Migratie in cijfers en rechten. Jaarlijks Rapport*, Brussel, Publicaties van het Federaal Migratiecentrum, 2017, 185 p. Online beschikbaar: http://www.myria.be/files/MIGRA2017_NL_AS.pdf.
- Myria, “Migratie in Cijfers”, *Myriatics*, 4, 2016, pp. 1-4. Online beschikbaar: http://www.myria.be/files/Myriatics_NL_LR.pdf.
- Myria, *Migraties en migrantenpopulaties in België. Rapport. Statistisch Demografisch Verslag*, Brussel, Publicaties van het Federaal Migratiecentrum, 2013, 175 p. Online beschikbaar: <http://www.myria.be/files/Statistisch-demografisch-verslag-2013.pdf>.

5. **Waarom verlaten migranten hun herkomstland?**

Migratieonderzoekers onderscheiden traditioneel vrijwillige migraties (om economische, studie-, gezinsredenen) en gedwongen migraties, dit wil zeggen bevolkingsgroepen die zich verplaatsen om bescherming te zoeken tegenover een gevaar, een bedreiging of discriminatie (zie vraag 1). In het individuele parcours van immigranten is het onderscheid tussen een gedwongen en een vrijwillige migratie echter niet altijd zo duidelijk.

Zoals we konden zien bij de Syrische asielzoekers die hier in de afgelopen jaren in grote aantallen binnenkwamen, spreekt het vanzelf dat de onveiligheid en de bombardementen de mensen uit hun land drijven. Het gedwongen karakter van hun migratie hangt echter niet uitsluitend af van de directe impact van deze conflicten op hun dagelijks leven. De conflicten veroorzaken immers een hele reeks gevolgen die hen kunnen aanzetten om te migreren: de dreiging met represailles vanwege de strijders, dienstplicht bij de strijdkrachten, jobverlies, onmogelijkheid om verder te studeren, geen toegang tot de gezondheidszorg. In deze omstandigheden is het soms moeilijk om een onderscheid te maken tussen mensen die vluchten voor een gevaar of discriminatie, en anderen die enkel om economische redenen migreren. Sommige waarnemers en politieke mandatarissen in Europa aarzelen echter niet om de term “economische migrant” te gebruiken om hun verzet tegen de toekenning van het vluchtelingenstatuut aan immigranten uit landen in een crisissituatie te rechtvaardigen.

Een tweede element dat moet worden overwogen heeft te maken met het feit dat een beslissing om te migreren vaak het resultaat is van een wisselwerking tussen de leefsituatie in het herkomstland en de aantrekkingskracht van het gastland (zie vraag 6). Anders gezegd, hoewel de politieke of economische context in het

land van origine mensen kan aanzetten om te vertrekken (de zogenaamde “*push*-factoren”), bestaan er ook een reeks andere factoren die verklaren waarom immigranten zich eerder aangetrokken voelen tot bepaalde landen en niet tot andere (de zogenaamde “*pull*-factoren”). Dit kan bijvoorbeeld te maken hebben met de toegang tot de arbeidsmarkt of het schoolsysteem, de taal, de aanwezigheid van andere immigranten met dezelfde origine, een vlotte toegang tot de huisvesting. Deze elementen maken dat sommige bestemmingen in de ogen van een immigrant aantrekkelijker lijken dan andere.

In het geval van de Europese werknemers die in de afgelopen vijftien jaar een zeer groot deel van de nieuwkomers in België vertegenwoordigen, staat het buiten kijf dat politieke factoren zoals de Europese en de economische integratie en de oprichting van een binnenmarkt, zowel in het gastland als in het land van origine een doorslaggevende rol spelen. Met de uitbreiding van de Europese Unie naar Centraal- en Oost-Europa, is het voor burgers van deze landen eenvoudiger geworden om naar West-Europa te verhuizen. Parallel daarmee is de economische situatie van sommige van deze landen (of in enkele welomschreven gebieden binnen deze landen) niet verbeterd en blijft de vraag naar arbeidskrachten in sommige gespecialiseerde sectoren (gezondheid, huishoudelijk werk) in landen zoals België aanhouden. In deze omstandigheden is de beslissing om te migreren dus wel degelijk het resultaat van de wisselwerking tussen een moeilijke economische context in de herkomstlanden en de bestaande economische opportuniteiten in het land van bestemming.

Een derde element dat we in overweging moeten nemen om migratiebeslissingen te begrijpen, heeft te maken met het feit dat niet iedereen gelijk is als het gaat om migratie. Ongelijkheid tussen Noord en Zuid en de aanwezigheid van conflicten zijn geen alles verklarende factoren. Immers, 97 % van de wereldbevolking blijft wonen in het geboorteland. Het feit dat een zeer grote meerderheid van de wereldbevolking in hun geboorteland blijft wonen, toont aan dat mensen niet noodzakelijk wensen te migreren. Wie echter wel wil emigreren kan geconfronteerd worden met restric-

tieve immigratiemaatregelen die gastlanden opwerpen als een barrière en die potentiële immigranten kunnen beletten om hun migratieplannen te verwezenlijken. Migreren vereist immers middelen, competenties en/of netwerken die niet in ieders bereik liggen. Dit element verklaart ook waarom een lichte verhoging van de levensstandaard of het educatieniveau in zogeheten “ontwikkelingslanden” vaak uitdraait op een intensievere migratie. Deze vaststelling gaat ook op voor de Belgen die in het buitenland verblijven: een groot aantal van deze mensen zijn hooggekwalficeerd (zie vraag 21).

Conclusie: om te begrijpen waarom iemand migreert, moeten niet alleen de zogeheten “*push*-factoren” in het land van origine en de aantrekkingskracht van het gastland worden geïdentificeerd, maar moeten ook de capaciteiten en de ambities van de mensen worden bekeken.

Bronnen voor hen die meer willen weten

- DE HAAS H., “Migration and Development: A Theoretical Perspective”, *International Migration Review*, 44(1), 2010, pp. 227-264. Online beschikbaar: https://heindehaas.files.wordpress.com/2016/06/haas-2010-international_migration_review.pdf.
- MARTINIELLO M., REA A., “Des flux migratoires aux carrières migratoires”, *SociologieS*, 18 octobre 2011. Online beschikbaar: <http://sociologies.revues.org/3694>.
- MASSEY D., ARANGO J., HUGO G., e.a., “Theories of international migration: a review and appraisal”, *Population and Development Review*, 19(3), 1993, pp. 431-466.
- PICHÉ V., “Les théories migratoires contemporaines au prisme des textes fondateurs”, *Population*, 68(1), 2013, pp. 153-178. Online beschikbaar: <https://www.cairn.info/revue-population-2013-1-page-153.htm>.

6. **Waarom willen migranten naar België komen?**

De aantrekkelijkheid van België varieert volgens het profiel van de immigranten. In de ogen van de kandidaat-asielzoekers die in 2014 en 2015 vooral uit Syrië, Afghanistan en Irak kwamen, is België een land van vrede en welvaart, wat in schril contrast staat met de grote onveiligheid in hun land van afkomst. Maar zoals we konden zien bij de migranten die in erg ruwe omstandigheden verbleven in de kampen in Calais, in de hoop het Kanaal te kunnen oversteken, zijn bepaalde West-Europese landen aantrekkelijker dan andere voor immigranten en asielzoekers. Zo zijn landen zoals het Verenigd Koninkrijk of Duitsland meer gewild dan België of Frankrijk om verschillende redenen: de taal, historische en culturele banden, toegang tot de arbeidsmarkt of de aanwezigheid van andere immigranten met dezelfde afkomst.

Omgekeerd kiezen migranten en asielzoekers uit Frans-talig Afrika misschien eerder België als bestemming omdat ze daar bijvoorbeeld meer mogelijkheden zien om sneller te kunnen deelnemen aan de arbeidsmarkt of om hun onderwijsopleiding voort te zetten. Werknemers uit andere EU-landen zijn daarentegen vooral geïnteresseerd in tijdelijke jobs in specifieke niches van de Belgische arbeidsmarkt (bouwsector, huishoudelijk werk, gezondheid; zie vraag 12). Veel migranten komen ook graag naar België omwille van de rol van Brussel als Europese hoofdstad en de opportuniteiten en infrastructuur die aanwezig zijn in deze kleine “globale” stad.

In tegenstelling tot wat vaak wordt beweerd, speelt hoop op het verkrijgen van sociale steun slechts een kleine rol in de keuze van migranten om zich te vestigen in een specifiek gastland. Dit wil niet zeggen dat het bestaan van een geavanceerd sociaal beschermingssysteem en het respect voor de individuele vrijheden geen

invloed zouden hebben op hun keuze voor een gastland. Zoals al eerder werd vermeld, zal deze factor samen met andere factoren in overweging worden genomen op het moment dat emigranten beslissen naar welk land ze willen trekken.

Tot slot: bij gedwongen en bij vrijwillige migraties kunnen bepaalde vooroordelen een invloed hebben op de migratiebeslissing. Ongeacht de economische situatie van bepaalde Europese landen is het vooral de overtuiging dat ze terecht kunnen op de arbeidsmarkt die voldoende is voor bepaalde kandidaat-migranten om de stap te zetten. Omdat verschillende Europese landen, waaronder België, ervan uitgaan dat kandidaat-immigranten slecht ingelicht zijn over de leefomstandigheden, investeerden ze in informatiecampagnes in de verschillende herkomstlanden. Deze campagnes zijn echter omstreden omdat bepaalde waarnemers hen ervan verdachten vooral elke vorm van migratie te willen ontmoedigen, ook als het gaat om mensen die vluchten voor conflicten en die asiel willen krijgen in België.

Bronnen voor hen die meer willen weten

MARTINIELLO M., REA A., WETS J., TIMMERMAN C., “Nieuwe migratie en nieuwe migranten in België” Programma “Samenleving en toekomst”, Brussel, Federaal Wetenschapsbeleid, 2008, 13 p. Online beschikbaar: http://www.belspo.be/belspo/fedra/TA/synTA013_nl.pdf

MARTENS A., *25 jaar wegwerparbeiders: het Belgisch immigratiebeleid na 1945*, Leuven, KUL Sociologisch onderzoeksinstituut. Afdeling Arbeids- en Industriële Sociologie, 1973.

7.

Hoeveel immigranten komen vandaag binnen in België en wie zijn ze?

Al jarenlang worden de Belgen – net zoals andere Europese burgers – herhaaldelijk geconfronteerd met beelden van immigranten die massaal de Middellandse Zee oversteken in gammele bootjes. In de collectieve verbeelding wordt migratie dus vaak gelijkgesteld met een stroom van doelloze arme mensen uit verre landen. Deze indruk van een massale binnenkomst op het grondgebied werd bovendien bevestigd door de golf van asielzoekers in 2015 en de beelden van eindeloze wachtrijen bij de Dienst Vreemdelingen-zaken. Gelukkig bestaat het Rijksregister dat het aantal aankomsten en vertrekken van het grondgebied jaarlijks registreert, waardoor we een preciezer beeld kunnen hebben over het werkelijke aantal nieuwkomers. Het Rijksregister is een kostbaar instrument om de bevolking te tellen, maar het steunt op een aantal methodologische keuzes die de lezers in het achterhoofd moeten houden, omdat deze keuzes onze kijk op migratie kunnen beïnvloeden¹. Er zijn verschillende elementen waar de lezers best aan denken wanneer ze worden geconfronteerd met gegevens over migratiestromen in België.

Vijf voorzorgsmaatregelen die noodzakelijk zijn om migratiestromen in België te analyseren

Ten eerste, zoals werd onderstreept bij vraag 1, moet er een onderscheid worden gemaakt tussen migrantenstromen en –*stocks* of aantallen. De stromen meten immers hoeveel mensen in een bepaalde periode uit het buitenland binnenkomen in België. De *stocks* verwijzen, daarentegen, naar het totaal aantal migranten dat op een bepaald moment aanwezig is op het Belgisch grondgebied.

Ten tweede is het belangrijk om twee gegevens van de jaarlijkse immigratiestromen af te trekken: de terugkeer van Belgen die in het buitenland woonden en de aankomst van Belgen die geboren zijn in het buitenland en die tot dan toe nooit in België gewoond hebben. In 2015 bijvoorbeeld vertegenwoordigde de immigratie van Belgische burgers naar België 12 % van de migratiestromen naar België² (14.399 personen)³. Ten derde, het Rijksregister registreert de asielzoekers op een speciale manier. In de statistieken over de migratiestromen worden immers enkel die asielzoekers opgenomen die een vergunning hebben gekregen om op het Belgisch grondgebied te verblijven. Veel van de 38.990 asielzoekers die in 2015 ons land binnenkwamen, werden dus niet rechtstreeks opgenomen in de officiële statistieken over de migratiestromen (zie vraag 9). Ten vierde moeten we ook opmerken dat er elk jaar duizenden Belgen en vreemdelingen het land verlaten (zie vraag 21). Ten vijfde zijn er bij de vreemdelingen die vertrekken, sommigen die definitief teruggaan naar hun land van origine, terwijl anderen enkele jaren later waarschijnlijk zullen terugkeren naar België en dan worden geregistreerd als nieuwe immigranten die zich in België willen vestigen, hoewel ze daar vroeger al gewoond hebben.

Evolutie van de migratiestromen in België

Volgens de gegevens van het Rijksregister kwamen in 2015 110.158 personen van vreemde nationaliteit⁴ in België aan. Ongeveer de helft van hen (49 %) was vrouw. Ondanks bepaalde recente veranderingen in de registratiemethode⁵, mogen we stellen dat er in het jaar 2015 in België ongeveer 7 % minder nieuwkomers waren dan in 2011. Deze gegevens staan in contrast met de periode 2004-2010 toen de jaarlijkse stromen een stijgende tendens vertoonden⁶. Verschillende factoren kunnen de recente daling van migratiestromen naar België verklaren, maar een groot deel heeft ook vooral te maken met het steeds restrictiever wordende immigratiebeleid, dat de migratiemogelijkheden van onderdanen van landen die niet tot de Europese Unie behoren, beperkt (zie vragen 9 en 11). Tussen

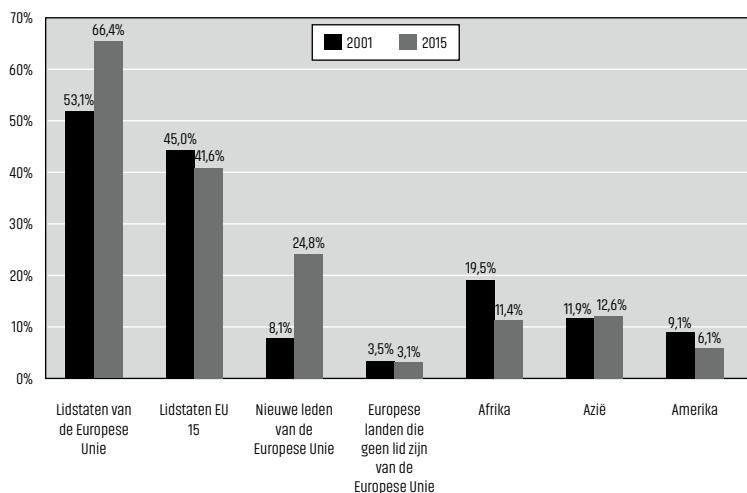
2011 en 2015 zagen we aldus een aanzienlijke daling van de migratiestromen uit het Afrikaanse continent (-33 %) en van Europese burgers van buiten de EU (-18 %) zoals Zwitsers of Oekraïners⁷. De stromen van Europese burgers uit lidstaten van de Europese Unie (hier EU-burgers genoemd) zijn gedurende dezelfde periode echter bijna constant gebleven.

Transformatie van de migratiestromen in de 21ste eeuw

Om de diepgaande veranderingen in de samenstelling van de migratiestromen te begrijpen, moeten we echter een langere periode onderzoeken, namelijk de evolutie tussen 2001 en 2015. In het algemeen kunnen we zeggen dat ongeveer 7 immigranten op 10 (66,4 %), die in 2015 binnenkwamen, EU-burgers zijn. Het aandeel EU-burgers bedroeg 53,1 % in 2001⁸. Dit gegeven contrasteert sterk met het algemeen beeld dat nieuwkomers in België hoofdzakelijk afkomstig zouden zijn uit zogeheten “niet-Europese ontwikkelingslanden”. Het aandeel van de Afrikaanse immigranten bij de jaarlijkse nieuwkomers is van 19,5 % in 2001 gedaald naar 11,4 % in 2015.

Naast grote evoluties die in dit deel beschreven staan, is het ook nodig om de bespreking van de stromen te verfijnen door te kijken naar de variaties per nationaliteit en per bestemmingsregio. Zoals tabel 4 illustreert, zijn er nieuwe nationaliteiten bijgekomen en andere verdwenen uit de rangschikking van de 15 best vertegenwoordigde nationaliteiten in de migratiestromen naar België. Zo bekleedde Frankrijk in 2015 de eerste plaats in de top 15 van de herkomstlanden van migranten (13.717 personen), terwijl het in 2001 Nederland was. Verder daalde het aantal Marokkanen, Turken en Congolezen – drie historisch belangrijke migrantengroepen – in vergelijking met 2001 en vertegenwoordigen ze slechts een klein aandeel in de migratiestroom van 2015. Opnieuw blijkt dat het strenger migratiebeleid het moeilijker maakt voor burgers van buiten de EU om naar België te komen (zie vraag 9). Daartegenover staat de uitbreiding van de Europese Unie naar

Grafiek 6 – Aandeel nationaliteiten in de aankomst van vreemdelingen in België, situatie in 2001 en 2015, in %

Bron: Algemene Directie Statistiek en berekeningen van de auteurs.

Centraal- en Oost-Europa die de komst naar België in dezelfde periode gemakkelijker maakte voor ingezetenen uit die landen (in het bijzonder Roemenen, Polen en Bulgaren). We noteren ook dat het aantal migranten uit het zuiden van Europa (Italië, Spanje, Portugal) sterk is toegenomen wegens de economische crisis die dit gebied zwaar heeft getroffen⁹.

Vervolgens is het ook belangrijk om te beklemtonen dat de immigratiestromen van vreemdelingen ongelijk gespreid zijn over het nationale grondgebied. In 2015 trok 36,3 % van de nieuwkomers naar Brussel, 43,2 % naar Vlaanderen en 20,5 % naar Wallonië. Zoals blijkt uit tabel 5 gaan bepaalde nationale groepen bij voorkeur naar het ene specifieke gewest dan naar het andere.

7. Hoeveel immigranten komen vandaag binnen in België en wie zijn ze?

Tabel 4 – Binnenkomsten van vreemdelingen in België: Belangrijkste nationaliteiten (Top 15), situatie in 2001 en 2015 (aantal en percentage van het totaal)

2001			2015		
Land van nationaliteit	Aantal	In % van het totaal	Land van nationaliteit	Aantal	In % van het totaal
Nederland	8 167	12,4	Frankrijk	13 717	12,5
Frankrijk	8 040	12,2	Roemenië	13 377	12,1
Marokko	7 072	10,7	Nederland	9 138	8,3
Turkije	2 987	4,5	Polen	6 274	5,7
Polen	2 929	4,4	Italië	6 142	5,6
Verenigde Staten	2 891	4,4	Spanje	5 000	4,5
Duitsland	2 884	4,4	Marokko	4 657	4,2
Verenigd Koninkrijk	2 660	4,0	Bulgarije	4 294	3,9
Italië	2 439	3,7	Portugal	3 444	3,1
Spanje	1 528	2,3	India	2 966	2,7
D.R. Congo	1 430	2,2	Duitsland	2 906	2,6
Portugal	1 347	2,0	Verenigde Staten	2 727	2,5
China	1 280	1,9	Verenigd Koninkrijk	2 031	1,8
Roemenië	966	1,5	Turkije	1 660	1,5
India	852	1,3	China	1 578	1,4
Totaal van top 15	47 472	72,0	Totaal van top 15	79 911	72,5

Bron: Algemene Directie Statistiek en berekeningen van de auteurs.

Moeilijk om de drijfveer voor migratie te achterhalen

Verschillende analyses proberen niet alleen de immigratiestromen te becijferen, maar ook de redenen te achterhalen waarom mensen naar België migreren. Hiervoor maken ze gebruik van de informatie die vervat zit in de eerste verblijfsvergunningen die afgeleverd worden door de Dienst voor Vreemdelingenzaken aan ingezetenen van derde landen, en die gaat over de motieven (tewerkstelling, studies, gezinshereniging enz.). Maar ook hier moeten de mogelijke interpretaties kritisch worden benaderd. Om te beginnen gaan deze gegevens enkel over niet-EU-burgers die, zoals we gezien

Tabel 5 – Top 5 van de binnenkomsten in de 3 gewesten van het land in 2015, per nationaliteit (aantal en percentage van de totale binnenkomsten)

Brussel			Vlaanderen			Wallonië		
Nationaliteit van origine	Effectief	In % van de totale aankomsten	Nationaliteit van origine	Effectief	In % van de totale aankomsten	Nationaliteit van origine	Effectief	In % van de totale aankomsten
Frankrijk	6 754	16,9	Nederland	8 084	17,0	Frankrijk	5 488	24,3
Roemenië	6 515	16,3	Roemenië	4 756	10,0	Roemenië	2 106	9,3
Italië	2 598	6,5	Polen	4 333	9,1	Italië	1 894	8,4
Spanje	2 203	5,5	Bulgarije	2 626	5,5	Marokko	1 030	4,6
Marokko	1 915	4,8	Spanje	1 924	4,0	Duitsland	978	4,3

Bron: Algemene Directie Statistiek en berekeningen van de auteurs.

hebben, slechts een minderheid uitmaken van de migratiestromen naar België. Vervolgens is het erg moeilijk om op basis van de verblijfstatistieken de werkelijke reden voor de migratie te achterhalen. Aangezien de legale kanalen om naar België te migreren erg beperkt zijn voor niet-EU-burgers, wordt gezinshereniging vaak een toevluchtsoord, ook als ze vooral naar België willen komen om er te werken. Dat is ook de reden waarom migratie via gezinshereniging niet zomaar voorgesteld kan worden als een “passieve” of “niet-productieve” migratie die vooral laste valt van de Belgische overheidsfinanciën – iets wat een aantal Belgische verkozenen in het verleden hebben gedaan (zie vraag 15).

In 2015 werden er 50.085 verblijfsvergunningen toegekend aan niet-EU-burgers. Uit de beschikbare cijfers blijkt dat gezinshereniging in 2015 het belangrijkste migratiekanaal was voor wie geen Europees burger is (52,3 %). De andere motieven zijn tewerkstelling (28 %) en studies (25,1 %). In 2015 werden de meeste verblijfstitels aan niet-EU-burgers uitgereikt aan Marokkaanse burgers (11,4 % van het totaal) gevolgd door Syriërs (8 %) en Indiërs (5,6 %). Ter vergelijking: België levert relatief minder vergunningen af dan het gemiddelde van de lidstaten van de Europese

7. Hoeveel immigranten komen vandaag binnen in België en wie zijn ze?

Unie. Met 4,5 nieuwe vergunningen per 1000 inwoners in 2015, staat België ver achter Polen (14,3), Zweden (11,3) en het Verenigd Koninkrijk (9,7).

Noten

- 1 Voor een compleet debat over de methodologische keuzes van het Rijksregister en de impact daarvan op de berekening van de stromen, zie Myria (2013) in de lijst met bronnen.
- 2 Voor bepaalde jaren is dit aandeel veel aanzienlijker. In 2001 bijvoorbeeld liep het op tot 15 %.
- 3 Eurostat kwalificeert burgers met de Belgische nationaliteit die terug in België zijn komen wonen na een verblijf in het buitenland, en Belgen die geboren zijn in het buitenland als “nationale immigranten”.
- 4 In relatieve termen vertegenwoordigen ze respectievelijk 8,8 % en 6,1 % van het totaal van de vreemde en geïmmigreerde bevolkingsgroepen.
- 5 De methodologie die momenteel wordt gebruikt door de Algemene Directie Statistiek om de internationale immigratiestromen te meten, omvat drie componenten (gemelde nieuwkomers, herinschrijvingen van ambtshalve geschrapt en veranderingen van register) en werd met terugwerkende kracht toegepast op binnenkomende stromen per nationaliteit sinds 2008.
- 6 Inzake dit punt, zie Myria (2013), *op. cit.*
- 7 De migratie van buitenlanders van Aziatische origine is slechts erg lichtjes gedaald (-1 %), gedeeltelijk wegens de aanzienlijke toename van immigranten uit Afghanistan, die meer dan verdubbelde – van 285 personen in 2001 naar 745 in 2015 – en wegens de toename van immigranten uit Syrië, die bijna verzesvoudigde.
- 8 Om te kunnen vergelijken, omvat het cijfer 53,1 % zowel de onderdanen van lidstaten die in 2001 al behoorden tot de EU, als van de landen die later lid werden. Op deze manier blijft het aantal onderzochte landen constant tussen 2001 en 2015.
- 9 Over nieuwe migraties van het zuiden naar het noorden van Europa, zie het volgende werk: LAFLEUR J.-M., STANEK M., *South-North Migration of EU Citizens in Times of Crisis*, Dordrecht, Springer, 2017, 224 p. Online beschikbaar: <http://www.springer.com/gp/book/9783319397610>.

Bronnen voor hen die meer willen weten

- LAFLEUR J.-M., STANEK M., *South-North Migration of EU Citizens in Times of Crisis*, Dordrecht, Springer, 2017, 224 p. Online beschikbaar: <http://www.springer.com/gp/book/9783319397610>.
- Myria, *Migratie in cijfers en in rechten 2017. Jaarverslag*, Brussel, Federaal Migratiecentrum, 2017, 192 p. Online beschikbaar: <http://www.myria.be/nl/publicaties/migratie-in-cijfers-en-in-rechten-2017>.
- Myria, “Migratie in cijfers”, *Myriatics*, 4, 2016, pp. 1-4. Online beschikbaar: http://www.myria.be/files/Myriatics_NL_LR.pdf.
- Myria, “Nieuwe migraties uit Oost-Europa Focus op de Roemenen, Polen en Bulgaren”, *Myriatics*, 3, 2016, pp. 1-10. Online beschikbaar: <http://www.myria.be/files/Myriatics3-NL-160316-def.pdf>.
- Myria, *Migraties en migrantenpopulaties in België. Rapport. Statistisch Demografisch Verslag*, Brussel, Publicaties van het Federaal Migratiecentrum, 2013, 175 p. Online beschikbaar: <http://www.myria.be/files/Statistisch-demografisch-verslag-2013.pdf>.
- MARTINIELLO M., REA A., WETS J., TIMMERMAN C., “Nieuwe Migraties en Nieuwe Migranten in België”, Programma “Samenleving en Toekomst”, Brussel, Federaal wetenschapbeleid, 2008, 13 p. Online beschikbaar: http://www.belspo.be/belspo/fedra/TA/synTA013_nl.pdf.

8. Migreren vrouwen minder dan mannen?

Het algemeen beeld dat we hebben over internationale immigratie is dat het hoofdzakelijk uit mannen in de actieve leeftijd bestaat. In België steunt dit beeld grotendeels op een beperkte kennis die mensen hebben van de migratiegeschiedenis van het land. De meesten zijn vertrouwd met de uitsluitend mannelijke immigranten uit het Middellandse Zeegebied, die na de Tweede Wereldoorlog werden aangeworven in de mijnbouw en de staalnijverheid. Maar wat de mensen vaak niet weten is dat een groot aandeel in de migratiestromen naar België uit vrouwen bestaat.

Migratie van vrouwen op internationale schaal

Het beeld van de mannelijke immigrant als dominante figuur in internationale migratiestromen komt niet overeen met de statistische realiteit op het nationale en internationale vlak. Globaal is vandaag bijna 1 internationale immigrant op 2 een vrouw (48 %). Maar in veel gebieden in de wereld zoals Europa (52 %), Oost-Azië (53 %) en Noord-Amerika (51 %) vormen vrouwen zelfs de meerderheid. De aanwezigheid van vrouwen in de migratiestromen is geen nieuw fenomeen. Reeds sinds 1960 bedroeg het aandeel van vrouwen in internationale migraties al 47 % (tabel 6).

Migratie van vrouwen naar België

In België zijn er vandaag net iets meer vrouwen bij de immigranten (51,4 %). Ze vertegenwoordigen 52,5 % van de geïmmigreerde populatie in Wallonië, 51,3 % in Brussel en 50,7 % in Vlaanderen. Ook in België is de participatie van vrouwen aan migratiestromen,

Tabel 6 – Percentage van immigrantenvrouwen in de globale internationale migratie, per verblijfsregio, 1960-2015

Regio's van bestemming	1960	1980	2000	2015
Wereld	47,0	47,7	49,1	48,2
Landen in het Noorden	49,1	50,4	51,1	51,9
Landen in het Zuiden	45,4	45,1	46,1	43,3
Afrika	42,8	44,6	46,9	46,1
Sub-Sahara Afrika	41,6	44,7	47,4	46,8
Noord-Afrika	49,8	45,8	44,4	40,8
Azië	46,5	44,9	45,6	42,0
Oost-Azië	47,3	46,9	52,7	52,9
Zuid-Azië	46,5	46,1	44,9	45,4
West-Azië	47,1	40,9	40,4	35,6
Europa	48,7	49,2	51,6	52,4
Oost-Europa	54,4	55,7	52,5	52,7
Noord-Europa	50,7	50,8	53,0	52,1
Zuid-Europa	55,4	54,8	52,0	53,2
West-Europa	44,5	46,5	50,0	51,8
Latijns-Amerika en Caraïben	44,2	48,1	50,1	50,4
Noord-Amerika	50,5	52,5	50,5	51,2
Oceanië	44,4	48,1	50,1	50,6

Toelichting bij de tabel: in de studie stemmen de landen van het Zuiden en van het Noorden overeen met de classificatie van de Verenigde Naties: de landen van het Noorden omvatten de “geïndustrialiseerde” landen (Europa, Noord-Amerika, Japan, Australië en Nieuw-Zeeland) en de landen van het Zuiden stemmen overeen met de rest.

Bron: Databank van de Verenigde Naties (update 2008 voor de periode 1960-1980 en update 2015 voor de periode 1990-2015) en berekeningen van de auteurs.

zoals in veel andere landen in de wereld, niet nieuw. Zoals blijkt uit tabel 7, waar het aantal buitenlanders in België volgens geslacht staat weergegeven, telden we 93 mannelijke vreemdelingen tegenover 100 vrouwelijke in 1900. Deze verhouding is in de loop der jaren veranderd, want vanaf 1961 werd het 119 mannen voor 100 vrouwen. Deze verhoudingen zijn vooral toe te schrijven aan de specifieke situatie van elke nationale groep die in België kwam wonen. Zo waren er in België, in 1961, 234 Marokkaanse mannen tegenover 100 Marokkaanse vrouwen. Deze mannelijke oververteenwoordiging is in de loop der jaren echter verdwenen, want

in 1991 waren het nog slechts 114 mannen tegenover 100 Marokkaanse vrouwen. Ook vandaag bestaan er nog grote verschillen in de man/vrouw-verhouding volgens nationaliteit. In 2016 waren er bijvoorbeeld 319 vrouwen tegenover 100 mannen bij de mensen met de Filipijnse nationaliteit. Bij de Mauritaniërs echter telde men 290 mannen tegenover 100 vrouwen (cijfers niet opgenomen in de tabel).

Tabel 7 – Personen van vreemde nationaliteit gevestigd in België: Verhouding mannen/vrouwen (aantal mannen voor 100 vrouwen)

Land van nationaliteit	1900	1930	1961	1991	2016
Frankrijk	96	79	83	98	93
Italië	155	206	124	124	119
Nederland	88	101	132	135	112
Marokko	–	–	234	114	96
D. R. Congo	–	–	173	114	91
Turkije	–	128	141	108	105
Totaal vreemdelingenpopulatie	93	119	119	117	103

Bron: voor de jaren 1990 en 1996: KESTELOOT C., EGGERICKX T., POULAIN M., PELEMAN K., ROESEMS T. ; VANDENBROECKE H., De allochtone bevolking in België, Monografie nr. 3, Algemene volks- en woningtelling op 1 maart 1991, Nationaal Instituut voor de Statistiek/Federale Diensten voor Wetenschappelijke, Technische en Culturele Aangelegenheden, 1999, 260 p. Online beschikbaar: https://statbel.fgov.be/sites/default/files/Over_Statbel_FR/1991%20Monografie%20nr.%203%20-%20De%20allochtone%20bevolking%20in%20België%20-%20Algemene%20Volks-%20en%20woningtelling.pdf

Hoewel vrouwen, in België en elders, historisch een belangrijk deel van de migratiestromen vertegenwoordigden, denken velen nog altijd dat de “vervrouwelijking van de migratie” een recent fenomeen is. De geringe zichtbaarheid van vrouwen in de debatten over migratie verklaren deze situatie voor een deel¹. Jarenlang dacht men dat vrouwen vooral als echtgenote, dochter of moeder van een mannelijke immigrant meekwamen. Tevens gingen de discussies over vrouwelijke migranten jarenlang vooral over hun rol als slachtoffer van mensenhandel en uitbuiting, als gerechtigden voor gezinshereniging, of als werkneemsters voor laaggekwalificeerde

en slechtbetaalde jobs. Hoewel deze fenomenen historisch gezien belangrijk zijn, omvatten ze maar een klein deel van de beleefde realiteit van vrouwelijke migranten in België. Als het gaat over gezinshereniging bijvoorbeeld, klopt het dat vrouwen oververtegenwoordigd zijn in deze categorie. We mogen echter niet vergeten dat een aanzienlijk deel van de mannen eveneens via dit kanaal emigreert en dat, bovendien, veel vrouwen vandaag los van hun gezinsverband emigreren.

Migratie van vrouwen en educatie

Twee cijfergegevens laten zien dat vrouwen vandaag op internationale schaal het grootste deel vormen van de geschoolde migratiestromen. Volgens een rapport dat in 2006 werd gepubliceerd door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), oefenden meer dan 36 % van de vrouwelijke immigranten in 12 lidstaten een beroep uit waarvoor een hogere opleiding nodig is. In België liep dat cijfer zelfs op tot 42 %². Anderzijds wijzen bepaalde cijfergegevens erop dat veel vrouwelijke migranten inderdaad vooral in het kader van gezinshereniging migreren of lagergeschoolde jobs uitoefenen. Dit betekent echter niet dat ze laagopgeleid of -gekwalficeerd zijn³. Zo zien we in tabel 8 dat in 20 OESO-landen meer dan 1 op 2 vrouwelijke immigranten een diploma hoger onderwijs heeft (51 %). Dit aandeel neemt toe sinds het einde van de 20ste eeuw, maar varieert volgens het herkomstland van de vrouwelijke immigranten. In 2010 bedroeg het aandeel van de vrouwelijke immigranten met een diploma hoger onderwijs 44 % voor Afrika, 41 % voor de Arabische landen en 53 % voor Latijns-Amerika.

Tot slot wensen we ook te onderstrepen dat recente studies⁴ hebben aangetoond dat hogeropgeleide vrouwen de meest mobiele zijn binnen de internationale migratie. Ze migreren niet alleen vaker en meer dan minderopgeleide vrouwen, maar ze emigreren ook vaker dan mannen met eenzelfde opleidingsniveau. De toegevoegde opleidingsgraad van vrouwen vindt dus haar weerspiege-

Tabel 8 – Aandeel van vrouwelijke immigranten met een diploma hoger onderwijs in de OESO-landen (personen van 25 jaar en ouder), per regio van origine

Origine van de immigranten	Aandeel van vrouwen in het totaal van immigranten met een diploma hoger onderwijs (in %)		Aandeel van vrouwen die een diploma hoger onderwijs hebben in het totaal van de vrouwelijke immigranten (in %)	
	1980	2010	1980	2010
Alle origines	45	51	18	40
Per inkomensniveau				
Landen met een hoog inkomen	47	52	17	45
Landen met een laag en een gemiddeld inkomen	41	51	20	38
Waaronder de minst ontwikkelde landen	38	45	23	36
Per regio				
Afrika	34	44	15	38
Sub-Sahara Afrika	34	46	24	45
Azië	42	51	26	51
Europa	46	51	14	39
Oost-Europa	42	53	20	41
Lidstaten Europese Unie	46	51	14	39
Amerika	48	54	23	33
Latijns-Amerika & Caraïben	47	53	19	30
Oceanië	47	55	28	55
Arabische landen	31	41	12	32

Bron: Berekeningen van de auteurs en databank ontwikkeld door BRÜCKER H., CAPUANO S., MARFOUK A., Education, gender and international migration: insights from a panel-dataset 1980-2010 [Database], Nuremberg, Institute for Employment Research, The Research Institute of the Federal Employment Agency [2013]. Online beschikbaar: <http://www.iab.de/en/daten/iab-brain-drain-data.aspx>

ling in een versnelde mobiliteit, wat ingaat tegen het heersende beeld dat deze vrouwen achtergesteld zijn. De discriminatie die deze vrouwen ondervinden in hun herkomstland – zoals disci-

minatie op de arbeidsmarkt – kan verklaren waarom geschoolde vrouwen sneller geneigd zijn om te emigreren⁵.

Een laatste element dat moet worden beklemtoond is dat vrouwelijke immigranten, ondanks hun hoger opleidingsniveau, in hun gastland geen gunstige positie op de arbeidsmarkt innemen. In vergelijking met geïmmigreerde mannen en niet-geïmmigreerde vrouwen, worden geschoolde vrouwelijke immigranten vaker geconfronteerd met professionele declassering, dit wil zeggen dat ze een job uitoefenen waarvoor ze overgekwalificeerd zijn. Dit fenomeen treft nog het vaakst vrouwelijke immigranten uit de zogeheten “ontwikkelingslanden”. Volgens een rapport van de OESO, dat het declasseringscijfer van immigranten (m/v) in 21 landen vergelijkt volgens hun geboorteplaats, werkt van de in België geboren vrouwen zo’n 18 % onder hun kwalificatieniveau, terwijl het in het geval van vrouwen die geboren zijn in een OESO-land om 25 % gaat, en om 27 % voor de vrouwen die geboren zijn in niet-OESO-landen. Los van de Belgische case, toont deze studie aan dat professionele declassering vooral vrouwelijke migranten treft, ongeacht het land waar ze verblijven.

Tot slot: hoewel de participatie van vrouwen aan de internationale migratie geen nieuw fenomeen is, is ze onmiskenbaar veranderd in de loop der jaren. Daarom lijkt het concept “vervrouwelijking” van de hedendaagse migratie vooral geschikt om meer zichtbaarheid te geven aan de toenemende participatie van vrouwen in de hooggeschoolde migratie, die tot nog toe nauwelijks wordt belicht door het onderzoek en de media.

Noten

- 1 Over de zichtbaarheid van vrouwen in de migratiestromen, zie: MOROKVASIC M., “Femmes immigrées: trop peu ou trop visibles”, in GISTI (Éd.), *Figures de l'étranger, Quelles représentations pour quelles politiques?*, Paris, GISTI, 2013, t. 2, pp. 129-136.
- 2 OESO, *International Migration Outlook*, Jaarverslag editie 2006, Parijs, OESO, 2006, p. 343. Online beschikbaar: http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2006_migr_outlook-2006-en.

- 3 KOFMAN, E., "Gender and skilled migration in Europe", *Cuadernos de Relaciones Laborales*, 30(1), 2012, pp. 63-89. Online beschikbaar: <https://revistas.ucm.es/index.php/CRLA/article/download/39115/37728>; KOFMAN E., RAGHURAM P., "Gender and skilled migrants: into and beyond the workplace", *Geoforum*, 36(2), 2005, pp. 149-154.
- 4 Zie: BRÜCKER H., CAPUANO S., MARFOUK A., *Education, gender and international migration: insights from a panel-dataset 1980-2010* [Databank], Nuremberg, Institute for Employment Research, The Research Institute of the Federal Employment Agency [2013]. Online beschikbaar: <http://www.iab.de/en/daten/iab-brain-drain-data.aspx>. Zie eveneens: DOCQUIER F., LOWELL L., MARFOUK A., "A gendered assessment of highly skilled emigration", *Population and Development Review*, 35(2), 2009, pp. 297-321.
- 5 RUYSSSEN I., SALOMONE S., "Female migration: a way out of discrimination?", CESIFO Working paper 5572, 2015, 46 p. Online beschikbaar : https://www.econstor.eu/bitstream/10419/123197/1/cesifo_wp5572.pdf; BANG J., MITRA A., "Gender bias and the female brain drain", *Applied Economics Letters*, 18(9), 2011, pp. 829-833.

Bronnen voor hen die meer willen weten

- CATARINO C., MOROKVASIC M., HILY M.-H., "Femmes, genre, migration et mobilités", *Revue européenne des migrations internationales*, 21(1), 2005, 284 p. Online beschikbaar: <https://remi.revues.org/1998>.
- DONATO K., GABACCIA D., HOLDAWAY J., e.a., "A Glass Halffull? Gender in migration studies", *International Migration Review*, 40(2), 2006, pp. 3-26.
- DONATO K., GABACCIA D., *Gender and international migration*, New York, Russell Sage Foundation, 2015, 270 p.
- GABACCIA D., "Spatializing gender and migration: the periodization of Atlantic Studies, 1500 to the present", *Atlantic Studies: Global Currents*, 11(1), 2014, pp. 7-27.
- MARFOUK A., "In debates about migration, we ignore a huge proportion of highly-skilled women", *The Conversation* [8 februari 2017]. Online beschikbaar: <https://theconversation.com/in-debates-about-migration-we-ignore-a-huge-proportion-of-highly-skilled-women-66173>.
- Myria, "Is migratie gendergerelateerd?", *Myriatics*, 6, 2016, pp. 1-10. Online beschikbaar: <http://www.myria.be/files/Myriatics-6-NL.pdf>.

MIRANDA A., BERTHOMIÈRE W., PETIT V., “ Femmes en migration: travail, famille” *Revue européenne des migrations internationales*, 31(1), 2015, 196 p.

Online beschikbaar: <https://www.cairn.info/revue-europeenne-des-migrations-internationales-2015-1.htm>.

TIMMERMAN C., MARTINIELLO M., WETS J., REA A., “Verklarende factoren en dynamieken voor vrouwelijke migratie- en integratieprocessen in België (FEMIGRIN)” Programma “Samenleving en Toekomst”, Eindverslag, Brussel, Federaal wetenschapbeleid, 2010, 10 p. Online beschikbaar: http://www.belspo.be/belspo/fedra/TA/TA30synth_nl.pdf.

9. Is België soepeler dan andere landen tegenover immigranten en asielzoekers?

Wat vinden de Belgen daarvan? 30 % van de Belgen vindt dat hun nationale regering zich genereuzer zou moeten opstellen bij de behandeling van asielaanvragen. 42 % van de ondervraagde Europeanen is dezelfde mening toegedaan. Achter de Belgische cijfers schuilen echter belangrijke verschillen tussen de gewesten. Walen (32 %) en de Vlamingen (26 %) staan minder positief tegenover de opvang dan de Brusselaars (50 %)¹.

Een veel voorkomend idee bij politieke mandatarissen, dat ook terugkomt bij een deel van de bevolking, is dat België soepeler zou zijn dan andere Europese landen tegenover asielzoekers. Om deze vraag precies te kunnen beantwoorden, moeten we een onderscheid maken tussen enerzijds het aantal asielzoekers in België en, anderzijds, de bijstand en de rechten die aangeboden worden aan vreemdelingen.

Wat het aantal asielzoekers betreft, was er in 2015 een toename van 178 % aanvragen. Van dat aantal werden slechts 67.285 asielzoekers opgevangen tussen 2014 en 2016 (zie Tabel 9). Dit cijfer vertegenwoordigt 2,2 % van de 3.023.985 eerste-asielaanvragers die tijdens deze periode een aanvraag voor internationale bescherming indienden in de lidstaten van de Europese Unie. In de EU werden meer dan 4 op 10 van de aanvragen ingediend in Duitsland met 1.337.010 eerste-aanvragers. Dit komt overeen met 44,2 % van het totale aantal eerste-asielaanvragers in de EU-lidstaten). Daarna volgt Italië (268.085, of 8,9 %), Zweden (253.420, of 8,4 %), Hongarije (243.865, of 8,1 %), Frankrijk (205.405, of 6,8 %) en Oostenrijk (151.040, of 5 %).

Om de inspanning die elk land heeft geleverd naar de instroom van asielzoekers te kunnen meten, beschikken we over twee gegevens: het aantal aangemelde asielzoekers in elke EU-lidstaat en het aantal erkende vluchtelingen (die in verhouding staan tot het aantal aanvragen).

Het aantal nieuwe asielzoekers in België en in Europa

Met 5.976 eerste-asielaanvragers per miljoen inwoners tussen 2014 en 2016, bevindt België zich in het Europese gemiddelde (5.942). Ons land staat bijvoorbeeld ver achter landen zoals Hongarije (24.744), Zweden (25.999), Oostenrijk (17.611), Duitsland (16.466), Malta (10.959) of Luxemburg (9.694). Het is dus belangrijk om de veronderstelde “invasie van vreemdelingen” te nuanceren: het totaal aantal asielzoekers dat in België aankwam vertegenwoordigde 0,13 % van de bevolking in 2014, 0,35 % in 2015 en 0,14 % in 2016.

Het aantal erkende vluchtelingen in België en in Europa

Tijdens de periode 2014-2016 kenden de EU-lidstaten samen bescherming toe aan 1.238.195 asielzoekers. In dezelfde periode kende België een bescherming toe aan 34.825 asielzoekers. Tabel 10 laat zien dat het globale erkenningscijfer, dit wil zeggen het aandeel positieve beslissingen in verhouding tot het totale aantal beslissingen (in eerste aanleg en in beroep), lager ligt in België (41 %) dan in de Europese Unie (48 %). België situeert zich ver boven Frankrijk (24 %) en Luxemburg (25 %) maar blijft ruim onder Duitsland (52 %), Zweden (63 %) en Nederland (72 %).

Het idee dat België terughoudender is in de toekenning van het vluchtelingenstatuut dan andere Europese landen wordt bevestigd wanneer we naar het erkenningscijfer per nationaliteit kijken. Met uitzondering van het erkenningscijfer van Syrische asielaanvragers (96 %), dat bijna identiek is aan het Europese gemiddelde (97 %),

9. Is België soepeler dan andere landen tegenover immigranten en asielzoekers?

Tabel 9 – Eerste-asielaanvragers in de EU-lidstaten

	Aantal aanvragers					In per- centage van heel de EU (%)	Aantal aanvra- gers per miljoen inwoners
	2014	2015	2016	Variatie 2015/2014 (%)	Variatie 2016/2015 (%)	2014-2016	2014-2016
EU	562 675	1 257 035	1 204 275	+123	-4	100,0	5 942
België	14 045	38 990	14 250	+178	-63	2,2	5 976
Bulgarije	10 805	20 165	18 990	+87	-6	1,7	6 937
Cyprus	1 480	2 105	2 840	+42	+35	0,2	7 588
Denemarken	14 535	20 825	6 055	+43	-71	1,4	7 316
Duitsland	172 945	441 800	722 265	+155	+63	44,2	16 466
Estland	145	225	150	+55	-33	0,02	398
Finland	3 490	32 150	5 275	+821	-84	1,4	7 478
Frankrijk	58 845	70 570	75 990	+20	+8	6,8	3 094
Griekenland	7 585	11 370	49 875	+50	+339	2,3	6 338
Hongarije	41 215	174 435	28 215	+323	-84	8,1	24 744
Ierland	1 440	3 270	2 235	+127	-32	0,2	1 502
Italië	63 655	83 245	121 185	+31	+46	8,9	4 409
Kroatië	380	140	2 150	-63	+1436	0,1	648
Letland	365	330	345	-10	+5	0,03	520
Litouwen	385	275	410	-29	+49	0,04	362
Luxemburg	1 030	2 360	2 065	+129	-13	0,2	9 694
Malta	1 275	1 695	1 735	+33	+2	0,2	10 959
Nederland	21 780	43 035	19 285	+98	-55	2,8	4 975
Oostenrijk	25 675	85 505	39 860	+233	-53	5,0	17 611
Polen	5 610	10 255	9 780	+83	-5	0,8	675
Portugal	440	870	710	+98	-18	0,1	186
Roemenië	1 500	1 225	1 855	-18	+51	0,2	232
Slovakije	230	270	100	+17	-63	0,02	111
Slovenië	355	260	1 265	-27	+387	0,1	911
Spanje	5 460	14 600	15 570	+167	+7	1,2	766
Tsjechische Republiek	905	1 235	1 200	+36	-3	0,1	316
Verenigd Koninkrijk	32 120	39 720	38 290	+24	-4	3,6	1 639
Zweden	74 980	156 110	22 330	+108	-86	8,4	25 999

Toelichting bij de tabel: volgens Eurostat kan het totale aantal asielzoekers dat een aanvraag heeft ingediend in de Europese Unie lichtjes overschat zijn omdat dezelfde asielzoekers soms in meerdere lidstaten een aanvraag indienden. Voor meer informatie over dit punt, zie: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics/nl.

Bron: Eurostat 2016 en 2017 (zie referenties) en berekening van de auteurs.

Tabel 10 – Positieve beslissingen asielaanvragen, 2014-2016, in %

	Beslissingen in eerste aanleg			Beslissingen in beroep			Alle beslissingen (in eerste aanleg en in beroep)	
	Aantal aanvragen	Positieve beslissingen	Erkenningscijfer (%)	Aantal aanvragen	Positieve beslissingen	Erkenningscijfer (%)	Erkenningscijfer (%)	Positieve beslissingen per miljoen inwoners
EU 28	2 067 355	1 147 820	55,5	540 175	90 375	16,7	47,5	2 435
EU 15	2 006 700	1 118 265	55,7	528 645	89 110	16,9	47,6	2 989
Noordse landen	274 715	186 115	67,7	62 045	11 435	18,4	58,7	7 490
België	64 875	33 580	51,8	21 080	1 245	5,9	40,5	3 097
Duitsland	977 945	615 385	62,9	262 145	25 605	9,8	51,7	7 876
Frankrijk	233 895	64 200	27,4	112 965	17 625	15,6	23,6	1 232
Luxemburg	2 915	1 070	36,7	1 530	40	2,6	25,0	1 972
Nederland	68 150	49 810	73,1	4 290	2 310	53,8	71,9	3 083
Zweden	180 555	129 455	71,7	37 835	7 670	20,3	62,8	14 067

Opmerking: de categorie “Noordse landen” omvat Denemarken, Finland, IJsland, Noorwegen en Zweden.

Bron: Databank Eurostat (Beslissingen in eerste aanleg over asielaanvragen per nationaliteit, leeftijd en sekse. Geaggregeerde jaarlijkse gegevens en definitieve beslissingen over aanvragen per nationaliteit, leeftijd en sekse. Geaggregeerde jaarlijkse gegevens) en berekeningen van de auteurs.

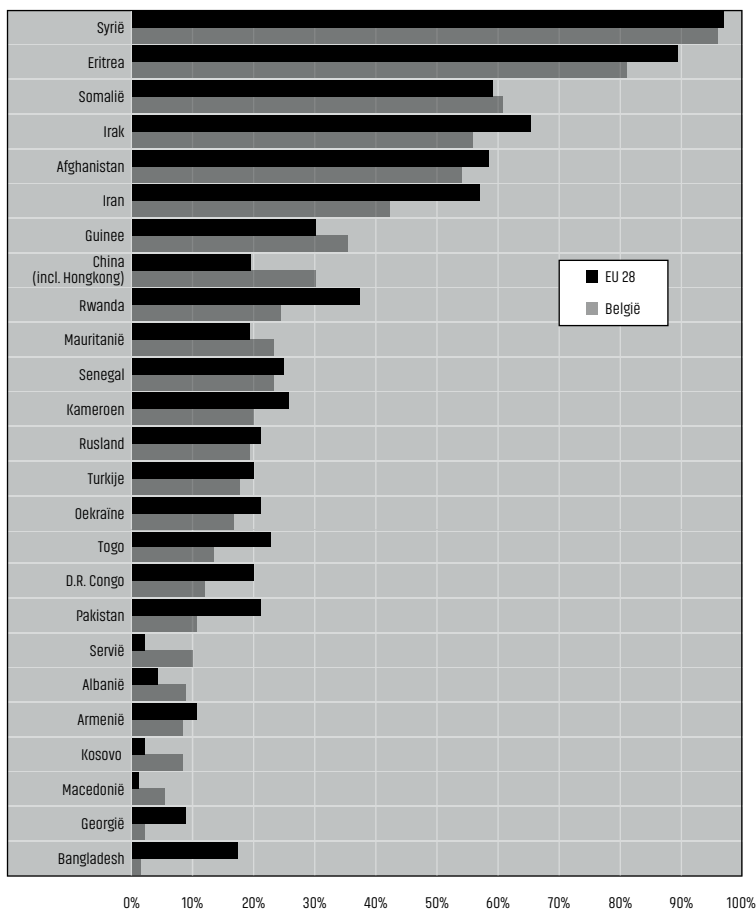
staat België onder het Europese gemiddelde voor 17 van de 25 meest vertegenwoordigde nationaliteiten bij de asielaanvragen (zie grafiek 7). Uiteraard kan de oververtegenwoordiging van bepaalde nationaliteiten een effect hebben op het globale erkenningscijfer. Zo vertegenwoordigden de Congolezen – bij wie het erkenningscijfer vrij laag is – 5 % van de totale aanvragen in de periode 2014-2016, terwijl ze slechts 1 % van de aanvragen op Europees niveau vertegenwoordigen. De vergelijking van erkenningscijfers per nationaliteit tussen landen moet verder ook voorzichtig gebeuren, want deze vergelijking veronderstelt ze dat de persoonlijke situatie van de asielzoekers met dezelfde nationaliteit dezelfde is in de verschillende landen waar de aanvraag gebeurt.

Zicht hebben op het aantal erkende vluchtelingen per land volstaat verder niet om een definitieve conclusie te trekken over de inspanningen die een land levert met betrekking tot asielzoekers. Een land kan immers een relatief hoog cijfer erkenningen hebben, maar slechts weinig aanvragen krijgen. Dat is bijvoorbeeld het geval voor Nederland dat een erkenningscijfer van 72 % opgeeft, maar nauwelijks meer aanvragen krijgt dan België dat veel minder inwoners telt. Om de inspanning van elk land te kunnen beoordelen, is het dus beter om het totale aantal positieve oordelen te vergelijken per inwoner. Met 3.097 positieve oordelen per miljoen inwoners in de periode 2014-2016, bevindt België zich boven het Europese gemiddelde (EU 28: 2.435) of landen zoals Frankrijk (1.232) en Luxemburg (1.972), maar ver achter de Noordse landen (7.490) of Duitsland (7.876).

De sociale uitkering aan asielzoekers, vluchtelingen en immigranten in België

Een vaak voorkomende vraag is hoeveel sociale uitkering asielzoekers krijgen. Om een juist beeld te hebben van de hulp en de rechten die België toekent aan vreemdelingen, is het belangrijk om rekening te houden met een aantal recente veranderingen in het opvangbeleid. Ondanks de aangekondigde toestroom van dui-

Grafiek 7 – Vergelijking tussen België en de eu 28 van de erkenningscijfers voor de twintig talrijkste nationaliteiten bij de asielaanvragers in België, 2014-2016, in %

Opmerking: het erkenningscijfer stemt overeen met het aandeel positieve beslissingen in verhouding tot het totale aantal aanvragen in eerste aanleg en in beroep.

Bron: Databank Eurostat: “Beslissingen in eerste aanleg over asielaanvragen per nationaliteit, leeftijd en sekse”, “Geaggregeerde jaarlijkse gegevens en definitieve beslissingen over aanvragen per nationaliteit, leeftijd en sekse. Geaggregeerde jaarlijkse gegevens” en berekeningen van de auteurs.

9. Is België soepeler dan andere landen tegenover immigranten en asielzoekers?

zenden vluchtelingen in de zomer van 2015 uit andere Europese landen op de Balkanroute, bleken de Belgische autoriteiten weinig voorbereid te zijn op de binnenkomst van immigranten en asielzoekers. Deze situatie zorgde ervoor dat de burgersamenleving, bij gebrek aan noodopvang door de overheid, een tijdelijk onthaalkamp installeerde in het Maximiliaanpark in Brussel. Door de oprichting van meerdere opvangcentra kon worden ingespeeld op de directe materiële noden van de nieuwkomers. Deze opvangcentra voldeden aan alle basisnoden van de nieuwkomers (huisvesting, voeding, medische zorg) en de gerechtigden kregen ook wekelijks 7,40 euro voor het dekken van andere kosten (bv. telefoontjes naar dierbaren in het herkomstland). Zo'n tijdelijke opvang geldt voor asielzoekers die wachten op een beslissing over hun dossier. Als hun aanvraag wordt aanvaard, en ze het vluchtelingenstatuut verkrijgen, moeten ze het opvangcentrum onmiddellijk verlaten en financieel voor zichzelf zorgen. Als ze geen job kunnen vinden en niet kunnen voldoen aan hun noden, kunnen ze gaan aankloppen bij het OCMW.

Mensen van wie de asielaanvraag niet werd erkend en die geen verblijfsvergunning hebben maar zich in België bevinden, hebben geen enkel recht op bijstand, met uitzondering van medische noodhulp. Volgens schattingen van het Internationaal Monetair Fonds (IMF)², kwamen de kosten voor de opvang van asielzoekers voor de Belgische staat in de periode 2014-2016 overeen met een bedrag dat 0,07 % tot 0,11 % van het bruto binnenlands product (bbp) vertegenwoordigt. Verder draagt de opvang bij tot de economische activiteiten van het land omdat wordt voorzien in een onderkomen en voedsel voor die mensen in België en er lonen moeten worden uitbetaald aan de werknemers die hun aanvraag behandelen en hen opvangen (zie vraag 15).

Voor vreemdelingen die legaal en duurzaam verblijven in België, voerden de autoriteiten in de afgelopen jaren een reeks hervormingen door waardoor ze veel strenger worden behandeld. We staan even stil bij drie belangrijke hervormingen. Ten eerste werden de toegangsvoorwaarden voor het verkrijgen van de Belgische nationaliteit verstrengd sinds 2012. Voortaan moeten vreemdelin-

gen vijf jaar (in plaats van drie jaar) in België verblijven en hun sociale en economische integratie alsook hun kennis van een van de twee landstalen bewijzen (zie vraag 18). Ten tweede is de wet op de gezinshereniging (die een vreemdeling het recht geeft om bij een naaste te komen wonen die legaal in België gevestigd is) een van de strengste geworden in Europa. Enkel vreemdelingen die in België wonen en beschikken over een inkomen dat 120 % bedraagt van het leefloon kunnen een aanvraag indienen voor de hereniging met een naaste uit het buitenland. Ten derde verbiedt België sinds 2012 de toegang tot sociale hulp (OCMW) aan Europese immigranten tijdens de eerste drie maanden van hun verblijf in het land. Het is in dat kader dat 12.000 Europese burgers uit het land werden gezet omdat ze een “onredelijke last” zouden vormen voor de overheidsfinanciën. Deze verschillende voorbeelden tonen aan dat België moeilijk beschouwd kan worden als een land dat soepeler zou zijn tegenover immigranten en asielzoekers. Voor deze strenge houding kreeg ons land trouwens veel kritiek op het Europese en het internationale niveau.

Noten

- 1 Gegevens uit de 7de ronde van het Europees sociaal onderzoek (European Social Survey: ESS). Het gaat meer precies over de vraag “Sommige mensen komen naar dit land en vragen asiel aan omdat zij zeggen dat ze bang zijn voor vervolging in hun eigen land. Wilt u aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende uitspraak: de overheid zou soepel moeten zijn bij het beoordelen van asielaanvragen”. Resultaat: 30 % van de geïnterviewde Belgen, 50 % van de Brusselaars, 32 % van de Walen en 26 % van de Vlamingen waren “Helemaal mee eens” of “Mee eens” met deze uitspraak.
- 2 AIYAR S., BARKBU B., BATINI N., e.a., “The refugee surge in Europe: economic challenges”, IMF Staff Discussion Note, January, SDN/16/02, 2016. Online beschikbaar: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2016/sdn1602.pdf>.

9. Is België soepeler dan andere landen tegenover immigranten en asielzoekers?

Bronnen voor hen die meer willen weten

CARLIER J.-Y., SAROLEA S., *Droit des étrangers*, Bruxelles, Larcier, 2016, 832 p.

Eurostat, Asylum in the EU Member States: Record number of over 1.2 million first time asylum seekers registered in 2015. Syrians, Afghans and Iraqis: top citizenships [News release 44/2016], Luxembourg, Eurostat [4 March 2016]. Online beschikbaar: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/790eba01-381c-4163-bcd2-a54959b99ed6>.

Eurostat, Asylum in the EU Member States: 1.2 million first time asylum seekers registered in 2016. Syrians, Afghans and Iraqis continued to be the top citizenships. [News release 46/2017], Luxembourg, Eurostat [16 March 2017]. Online beschikbaar: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7921609/3-16032017-BP-EN.pdf/e5fa98bb-5d9d-4297-9168-d07c67d1c9e1>.

Myria, *Migratie in cijfers en rechten. Jaarlijks Rapport*, Brussel, Publicaties van het Federaal Migratiecentrum, 2017, 185 p. Online beschikbaar: http://www.myria.be/files/MIGRA2017_NL_AS.pdf.

Myria, “De asielcrisis van 2015: cijfers en feiten”, *Myriatics*, 1, 2015, pp. 1-7. Online beschikbaar: http://www.myria.be/files/Myriatics1__FR.pdf.

Bekijk ook de verschillende documenten en de geregeld geactualiseerde databanken van Eurostat:

Databank van Eurostat over asiel en migratiebeheer. Online beschikbaar: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/asylum-and-managed-migration/data/database>.

Artikel “Statistics Explained” van Eurostat over de trimestriële asielgegevens (in het Engels). Online beschikbaar: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_quarterly_report.

Artikel “Statistics Explained” van Eurostat over de jaarlijkse asielgegevens. Online beschikbaar: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics.

Interactieve infografie van Eurostat over asielzoekers. Online beschikbaar: <http://ec.europa.eu/eurostat/news/themes-in-the-spotlight/asylum2016>.

10.

Is de Belgische bevolking minder verdraagzaam tegenover migranten?

Wat vinden de Belgen daarvan? Zoals tabel 11 laat zien, staan veel Belgen achter een restrictief immigratiebeleid, maar die houding hangt sterk af van de afkomst van de immigranten¹. Zo staat bijvoorbeeld slechts 27 % van de Belgen positief tegenover de invoering van beperkingen tegenover immigranten met dezelfde etnische origine als zichzelf, maar stijgt dit aandeel tot 59 % als het om Roma gaat².

Verskillende vragen wijzen erop dat een aanzienlijk deel van de Belgische burgers bang is voor de effecten van de immigratie (zie vragen 15, 16 en 17). Voor sommige Belgen vertaalt deze angst zich in standpunten ten gunste van strengere voorwaarden bij de komst van nieuwe immigranten, zoals tabel 11 laat zien.

Uit verschillende elementen blijkt echter dat de Belgen verdraagzamer zijn tegenover immigratie dan de burgers in vele andere Europese landen. Zo geeft grafiek 8 bijvoorbeeld aan dat de steun voor een restrictief nationaal immigratiebeleid tegenover moslims en Roma sterker is in Hongarije, de Tsjechische Republiek, Polen, Finland en Portugal dan in België. Omgekeerd onderscheiden de Zweden, Duitsers en Fransen zich door een (in diverse mate) grotere openheid tegenover dit soort migratie. Tot slot is er over dit onderwerp geen enkel significant verschil tussen de Deense en de Belgische publieke opinie.

Andere statistische bronnen, ditmaal op wereldniveau, bevestigen de vaststelling dat de Belg niet het meest gekant is tegen migratie. De vijfde ronde van de *World Values Survey*³ toonde al aan dat de publieke opinie in vele zogeheten “ontwikkelingslanden” – die zelf vaak grote emigratielanden zijn – vaak nog veel

Tabel 11 – Aandeel van de Belgen die voor een restrictief immigratie-beleid zijn tegenover verschillende soorten immigranten, in %

Soorten immigranten	Voorstander van een restrictief immigratie-beleid = (1) + (2) (in %)	Enkel van hen toelaten (1) (in %)	Niemand van hen toelaten (2) (in %)
Van dezelfde etnische origine als de meeste Belgen	26,7	19,3	7,4
Van een andere etnische origine als de meeste Belgen	41,1	28,7	12,4
Uit de armere landen van Europa	38,2	26,0	12,2
Uit de armere landen buiten Europa	47,3	29,8	17,5
Joden	33,5	23,0	10,5
Moslims	46,9	28,2	18,7
Zigeuners	59,4	28,8	30,6

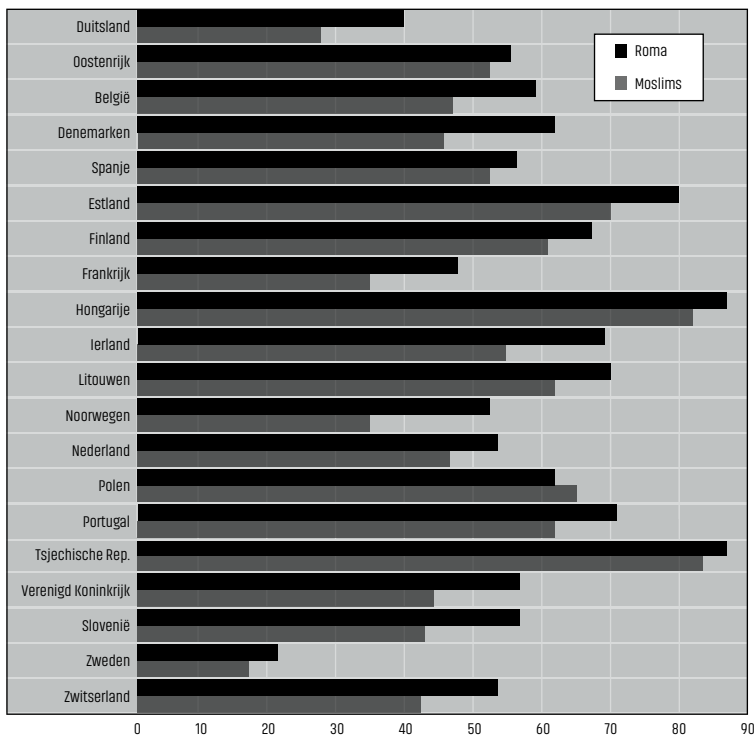
Bron: 7de ronde van het Europees sociaal onderzoek (European Social Survey: ESS) en berekeningen van de auteurs.

meer gekant zijn tegen de komst van immigranten, hoewel deze laatste vaak maar een onbeduidend deel van hun bevolking vertegenwoordigen. Aldus wensen 7 op 10 Thailanders (79 %) en Indonesiërs (74 %), en 40 % van de Mexicanen, 46 % van de Turken en 29 % van de Marokkanen dat hun regering een restrictief immigratiebeleid zou voeren tegenover personen die naar hun land willen komen.

Belgen staan dus niet alleen in hun negatieve houding tegenover migratie: ook op het internationale vlak is er een grote tegenkanting. Het effect van deze negatieve houdingen tegen migratie in België mogen echter niet onderschat worden. Enerzijds hebben deze individuele attitudes tegenover immigratie een grote invloed op de electorale keuzes⁴ en vandaaruit ook op het soort van overheidsmaatregelen en in het bijzonder van immigratiemaatregelen

10. Is de Belgische bevolking minder verdraagzaam tegenover migranten?

Grafiek 8 – Aandeel van voorstanders voor een restrictief immigratiebeleid tegenover moslim- en Roma-immigranten

Bron: 7de ronde van het Europees sociaal onderzoek (European Social Survey: ESS) en berekeningen van de auteurs.

die genomen zullen worden. Anderzijds hebben racisme en de afwijzing van immigratie reële gevolgen op het dagelijkse leven van veel immigranten, zoals hun uitsluiting uit sociale, politieke en economische kringen in hun gastland (zie vragen 13 en 14).

Tabel 12 – Houdingen tegenover immigratie in zogeheten “ontwikkelingslanden”

Land	Aandeel van voorstanders van een restrictief immigratiebeleid (in %)	Aandeel van personen die niet graag immigranten als burens hebben (in %)	Geïmmigreerde bevolking (in %) van ingezetenen bevolking, 2010
India	41	35	0,4
Indonesië	74	34	0,1
Mali	17	25	2,2
Marokko	29	24	0,2
Mexico	40	10	0,8
Thailand	79	43	4,8
Turkije	46	31	1,9
Vietnam	29	37	0,1
Zambia	57	28	1,1

Toelichting bij de tabel: in tegenstelling tot tabel 11, stemt het aandeel van de voorstanders van een restrictief immigratiebeleid hier overeen met dat van de mensen die verklaarden voor een totaal verbod te zijn of toch voor strikte beperkingen van nieuwe immigranten.

Bron: gegevens van de 5^e ronde van het wereldonderzoek over de waarden (World Value Survey, wvs), dat werd uitgevoerd tussen 2005-2009, volgens het land. Het percentage van de immigrantenpopulatie in verhouding tot de gevestigde populatie is een uittreksel van de databank van de Organisatie van de Verenigde Naties.

Noten

- 1 Het European Social Survey (ESS)-onderzoek omvat 7 vragen over de houding die de overheid zou moeten aannemen tegenover de verschillende soorten kandidaat-immigranten. De geïnterviewde personen konden kiezen uit 4 mogelijke antwoorden: “velen toelaten om in België te komen wonen en leven”, “sommigen toelaten”, “enkel toelaten”, “niemand toelaten”.
- 2 De Nederlandstalige vragenlijst van het ESS-onderzoek gebruikt de term “zigeuner” omdat de geïnterviewde mensen deze waarschijnlijk beter kennen. De Europese instellingen en de representatieve verenigingen van deze minderheidsgroep geven echter de voorkeur aan de generieke term “Roma”. In sommige landen wordt ook de term “woonwagenbewoners” gebruikt.
- 3 Het *World Values Survey* (wvs) is een internationaal wetenschappelijk onderzoek dat sinds 1981 wordt uitgevoerd. Het verzamelt gegevens over

10. Is de Belgische bevolking minder verdraagzaam tegenover migranten?

geloofsovertuigingen, waarden en houdingen van mensen in en groot aantal zogeheten “ontwikkelde landen” en “ontwikkelingslanden”. Alle informatie over de methodologie, de vragenlijst van dit onderzoek en de gegevens voor alle landen zijn beschikbaar op de website: <http://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>.

- 4 We merken op dat negatieve individuele houdingen tegenover immigratie niet automatisch leiden tot een stem voor extreemrechtse partijen. Soms kiezen ze voor traditionele partijen die in hun verkiezingsprogramma's restrictieve voorstellen over immigratie opnemen.

Bronnen voor hen die meer willen weten

- GSIR S., SCANDELLA F., MARTINIELLO M., REA A., “De houding van de Franstalige Belgen tegenover de asielzoekers”, Samenvatting, Brussel, Federaal wetenschapbeleid, 2004, 11 p. Online beschikbaar: http://www.belspo.be/belspo/organisation/publ/pub_ostc/SoCoh/rSO11041_nl.pdf.
- MARFOUK A., “Opinion publique et immigration: les Marocains sont-ils xénophobes?”, *Critique Économique*, 31, 2014, pp. 95-113. Online beschikbaar: <http://revues.imist.ma/index.php?journal=CE&page=article&op=view&path%5B%5D=4617&path%5B%5D=3274>.
- MARFOUK A., “Préjugés et fausses idées sur l’immigration et les immigrés, vecteurs de discrimination en matière d’accès à l’emploi”, Working Paper IWEPS, 14, 2013, pp. 1-35. Online beschikbaar: <https://www.iweps.be/wp-content/uploads/2017/02/wp14.pdf>.

11.

Kunnen Europa en België hun grenzen sluiten en de komst van immigranten en asielzoekers stoppen?

Wat vinden de Belgen daarvan? Slechts een zeer kleine minderheid van de Belgen (4 %) is gekant tegen elke vorm van nieuwe immigratie¹. Maar zoals tabel 11 (vraag 10) aantoont, bestaan er grote variaties naargelang het soort immigratiekandidaten. 18 % van de Belgen vindt dat men geen enkele migrant uit niet-Europese arme landen mag toelaten. 19 % is voorstander van een verbod op elke vorm van moslimimmigratie. De grootste weerstand is echter gericht tegen de migratie van Roma, tegen wie 31 % van de Belgen gekant is. Tot slot wijzen we erop dat de Brusselaars in het algemeen minder voorstander zijn van het idee van volledig gesloten grenzen dan de Walen en de Vlamingen.

In het kader van de Europese integratie sloot België zich aan bij de Schengenzone, samen met 21 andere lidstaten van de Europese Unie en 6 geassocieerde staten. Dat betekent dat deze landen afzien van grenscontroles tussen twee lidstaten van de Schengenzone (bijvoorbeeld België en Luxemburg), maar zich er wel toe verbinden om geharmoniseerde grenscontroles uit te oefenen aan de grenzen van de lidstaten van Schengen en de andere landen (bijvoorbeeld de grens die Polen, Litouwen en Letland delen met Wit-Rusland). Maar door het toenemende aantal vluchtelingen en asielzoekers die in 2015 via Turkije en de zee binnenkwamen in Griekenland, vinden verschillende landen vandaag dat ze de akkoorden van Schengen openlijk in vraag moeten stellen. Veel van deze nieuwe immigranten en asielzoekers wensen zich niet te vestigen in Griekenland en proberen hun route naar West-Europa voort te zetten. Het antwoord van deze landen wisselde in de loop

van de maanden in 2015 en 2016, tot de grenzen van Griekenland met de rest van Europa officieel werden gesloten in maart 2016. Sindsdien zijn asielzoekers verplicht om hun aanvraag in te dienen van buiten de Europese Unie.

Het sluiten van de grenzen, dat Griekenland isoleert van de rest van Europa, en het akkoord tussen de Europese Unie en Turkije, dat asielzoekers verplicht om hun aanvraag vanuit dit land in te dienen, heeft een aantal effecten die indruisen tegen de waarden van solidariteit en rechtvaardigheid die historisch worden verdeeld door veel Europese landen. Ten eerste, is het aangekondigde doel om een eind te maken aan de clandestiene binnenkomst per boot in Griekenland, maar ook in Italië, een illusie. Immigranten en asielzoekers zijn vastberaden om naar Noord-Europa af te reizen. Deze nieuwe maatregelen dragen daarom vooral bij tot een toename van het al hoge sterftecijfer van migranten op zee². Ten tweede verliezen de asielzoekers door deze benadering elke autonomie bij het zoeken naar bescherming in Europa, wat lijkt in te gaan tegen de geest van de Conventie van de Verenigde Naties van 1951 over de vluchtelingen en het bijhorend Protocol van 1967.

Een argument dat vaak wordt aangehaald om het sluiten van de grenzen voor asielzoekers te rechtvaardigen luidt dat de opvang van vluchtelingen vooral de verantwoordelijkheid is van de buurlanden van de landen die in crisis zijn (zoals Syrië, Irak of Afghanistan), en niet van de Europese landen. Uit gegevens van het Hoog Commissariaat van de Verenigde Naties voor de Vluchtelingen (UNHCR) blijkt echter dat deze zogeheten “ontwikkelingslanden” in 2015 al ongeveer 86 % van de 16,1 miljoen vluchtelingen die de HCR destijds telde, opvingen³. De Europese Unie daarentegen ving slechts 8 % van de vluchtelingen op. Tabel 13 toont aan dat juist vooral de landen die met ernstige politieke of economische moeilijkheden te kampen hebben tot de landen behoren die de meeste politieke vluchtelingen opvangen in de wereld.

Tabel 13 – Top 10 van de landen die onder het mandaat van de HCR, bescherming bieden aan de meeste vluchtelingen (aantal, in percentage van het totaal in de wereld en per miljoen inwoners), situatie eind 2015

Land	Aantal	In percentage van het totale aantal vluchtelingen in de wereld	Land	Per miljoen inwoners
Turkije	2 541 352	15,8	Libanon	183 029
Pakistan	1 561 162	9,7	Jordanië	87 447
Libanon	1 070 854	6,6	Turkije	32 306
Iran	979 437	6,1	Tsjaad	26 325
Ethiopië	736 086	4,6	Zuid-Soedan	21 314
Jordanië	664 118	4,1	Mauritanië	19 027
Kenya	553 912	3,4	Zweden	17 334
Oeganda	477 187	3,0	Malta	16 899
D.R. Congo	383 095	2,4	Kameroen	14 692
Tsjaad	369 540	2,3	Rwanda	12 467

Toelichting bij de tabel: in deze tabel komt het totale aantal vluchtelingen overeen met de 16,1 miljoen vluchtelingen onder een HCR-mandaat. De percentages van de vluchtelingen die bescherming vonden in de verschillende landen werden berekend op basis van dit cijfer. Zie voetnoot nummer 3 voor meer informatie over het aantal vluchtelingen in de wereld.

Bron: UNHCR (2016) en berekeningen van de auteurs.

Uit deze tabel blijkt dat Turkije in absolute cijfers het grootste aantal vluchtelingen opvangt (2,5 miljoen), gevolgd door Pakistan (1,5 miljoen) en Libanon (1,1 miljoen). In relatieve cijfers is het echter Libanon dat op wereldvlak op de eerste plaats staat met 183.029 vluchtelingen per miljoen inwoners. Overgezet naar België zou dit aandeel overeenkomen met ongeveer 2,1 miljoen vluchtelingen, terwijl het reële aantal vluchtelingen dat in België bescherming vond volgens de HCR-cijfers in 2015 net 35.314 bedroeg.

In deze context heeft het invoeren van restrictieve asielmaatregelen in verschillende delen van de wereld – met inbegrip van Europa – vaak tot gevolg dat de druk op de zogeheten “ontwikkelingslanden” nog meer toeneemt. Zoals andere onderzoekers reeds

opmerkten, kan die situatie deze landen ertoe aanzetten om op hun beurt de deur voor asielzoekers te sluiten⁴.

Naast het mee invoeren van een restrictiever EU-beleid tegenover asielzoekers, voerde België in februari 2016 tijdelijk opnieuw grenscontroles in om te beletten dat migranten die de kampen in de zogeheten “Jungle van Calais” verlaten, zich in België zouden vestigen zonder verblijfsvergunning. De Belgische autoriteiten waren immers bang dat de sluiting van de kampen in Frankrijk de migranten naar België zou drijven, en dat ze vervolgens vandaaruit hun overtocht naar het Verenigd Koninkrijk zouden organiseren. Deze beslissing past binnen de Schengen-akkoorden die zo’n grenscontroles toelaten in uitzonderlijke omstandigheden. Een tijdelijke sluiting van de grenzen door België alleen doet echter ook vragen rijzen. Ze kan de bevolking immers geruststellen gedurende een onzekere periode, maar of ze nuttig is zonder grote politiemiddelen te ontplooiën is nog maar de vraag. De grens tussen Frankrijk en België is lang, en eenvoudig te overschrijden. Bovendien creëert zo’n maatregel de verkeerde indruk dat één land de migratiekwestie duurzaam en alleen kan oplossen door haar grenzen sluiten. In een economisch geïntegreerde ruimte, zoals de Europese Unie, is dit echter enkel mogelijk via een gecoördineerde aanpak op Europees niveau.

Tot slot lijkt er een grote kloof te bestaan tussen de wens van de Belgische burgers en het beleid dat wordt gevoerd op Belgisch en Europees vlak. Want hoewel slechts een kleine minderheid van de Belgen en Europeanen een volledige sluiting van de grenzen steunt, lijken de ingevoerde maatregelen van de laatste jaren steeds vaker af te stevenen op meer restricties. Zo blijkt het principe van het vrij verkeer van personen – een van de grondbeginselen van de Europese constructie, een van de meest gewaardeerde Europese verwezenlijkingen⁵, en dit ondanks de kritiek van sommigen tegenover de Schengenzone. Een zelden aangehaald gevolg van het eventueel stopzetten van het vrij verkeer in Europa is dat het eveneens een invloed zou hebben op de honderden duizenden Belgen die in een andere lidstaat van de Europese Unie verblijven (zie vraag 21).

Noten

- 1 Slechts 4 % van de Belgen verklaarde dat de regering geen enkele immigrant mag toelaten, ongeacht de categorie waartoe hij behoort (immigranten met dezelfde etnische origine als de meeste Belgen, immigranten met een etnische origine die verschilt van die van de meeste Belgen, immigranten uit de armere landen van Europa, immigranten uit de armere landen buiten Europa, Joodse mensen, moslims en zigeuners uit andere landen).
- 2 Inzake overlijdens op zee, zie gegevens van het programma “Missing Migrants”, gecoördineerd door het Migratieagentschap van de Verenigde Naties. Beschikbaar op de website: <https://missingmigrants.iom.int/mediterranean>.
- 3 In 2015 waren er in de wereld 21,3 miljoen vluchtelingen. Van hen zijn er 16,1 miljoen die onder een HCR-mandaat vallen, en dus in aanmerking komen voor internationale bescherming voor vluchtelingen in de hele wereld. De andere vluchtelingen (5,2 miljoen) zijn Palestijnen die afhangen van een ander gespecialiseerd VN-agentschap, namelijk het UNRWA, het United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East.
- 4 OSTRAND N., “The Syrian Refugee Crisis: A Comparison of Responses by Germany, Sweden, the United Kingdom, and the United States”, *Journal on Migration and Human Security*, 3(3), 2015, pp. 255-279.
- 5 European commission, Flash Eurobarometer 365, Brussel, Publicaties van de Europese Commissie, 2013, 81 p. Online beschikbaar: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/60285>

Bronnen voor hen die meer willen weten

- Myria, “De asielcrisis van 2015: cijfers en feiten”, *Myriatics*, 1, 2015, pp. 1-7.
Online beschikbaar: http://www.myria.be/files/Myriatics1__NL.pdf.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), *Global trends: forced displacement in 2015*, Geneva, Publications UNHCR, 2016, 68 p.
Online beschikbaar: <https://emnbelgium.be/nl/node/3433>.

12.

Nemen immigranten de jobs af van Belgische werknemers?

Wat vinden de Belgen daarvan? Ongeveer 4 Belgen op 10 denken dat migranten de jobs van geboren Belgen afnemen (38 %). Er zijn echter wel verschillen tussen de opinie van de Walen (43 %), de Vlamingen (36 %) en de Brusselaars (27 %)¹.

Hoewel heel wat Belgen (40%) denken dat migranten werk afnemen van in België geboren werknemers, is een grote meerderheid (62 %) het daar niet mee eens en denkt zelfs een belangrijk deel (42 %) dat immigranten nieuwe banen scheppen. Maar klopt dat met de werkelijkheid?

Onderzoekers zijn het met elkaar eens dat, ongeacht het land of het referentiejaar, er geen enkel een-op-eenverband bestaat tussen immigratie en de werkloosheid van Belgische ingezetenen. Europese onderzoeken wijzen uit dat de immigratie doorgaans geen effect heeft op de werkloosheid en dat, als er toch een effect zou zijn, het doorgaans gaat om een marginaal effect. Waarom denkt een significant deel van de Belgen dan het tegenovergestelde?

Allereerst berust het idee dat immigranten werk zouden afnemen van geboren Belgen op de verkeerde veronderstelling dat het globale werkgelegenheidsvolume van de Belgische economie onveranderlijk is. Men stelt zich, met andere woorden, het aantal jobs voor als een taart die verdeeld zou moeten worden tussen zoveel mogelijk genodigden. Bovendien gaat deze redenering uitsluitend over de impact van migratie op de werkgelegenheid, zonder rekening te houden met het effect op de vraag. Met de komst van nieuwkomers wordt de taart nochtans groter, aangezien immigranten eveneens consumenten zijn. Daarnaast moeten we ook in het achterhoofd houden dat veel immigranten hun eigen werkgelegenheid creëren en op die manier dus andere banen

scheppen, ook voor niet-geïmmigreerde/Belgische werknemers. OESO-rapporten tonen immers aan dat immigranten veel sneller de neiging hebben om als zelfstandige te werken dan mensen die hier geboren zijn². Tot slot kunnen we besluiten dat de economische bedrijvigheid rond migratie leidt tot een bijkomende vraag naar arbeidskrachten en gepaard gaat met het scheppen van banen.

Dit gezegd zijnde blijft de werkloosheid bij de migrantenpopulatie een bijzonder groot probleem in België. In 2015 stelde de OESO vast dat de kans voor werkloosheid in België veel groter is voor migranten dan Belgen³. Achter dit gemiddelde schuilen grote verschillen tussen de Belgische gewesten en de afkomst van de migranten. Het verschil in tewerkstelling tussen migranten en niet-migrant kan worden verklaard door meerdere factoren: het onderwijs- en kwalificatieniveau, de niet-erkenning van bepaalde diploma's, de professionele ervaring die werd verworven in het buitenland, de taalvaardigheid, en de nationaliteit (bepaalde jobs zijn enkel toegankelijk voor houders van een Europese nationaliteit). Daarenboven zijn er nog andere factoren zoals de discriminatie bij aanwerving, in het bijzonder bij bepaalde etniciteiten⁴ (zie vraag 14).

Tot slot mag de globale impact van migratie op de werkloosheid van Belgen in het algemeen dan wel beperkt of onbestaande zijn, dat betekent niet dat dit het geval is in alle Belgische gemeenten of in alle segmenten van de populatie. De afgelopen jaren vestigde de pers geregeld de aandacht op de komst van gedetacheerde Europese werknemers die gedurende een beperkte tijd in België werken. Deze mensen worden gerekruteerd door tussenpersonen die gevestigd zijn in een andere lidstaat van de Europese Unie. Dit systeem laat Belgische ondernemers toe buitenlandse werknemers aan te nemen op het Belgische grondgebied, terwijl ze de bijdragen voor de sociale zekerheid in een andere lidstaat betalen, waar ze lager zijn dan in België. Deze praktijk, die in de transport- en de bouwsector massaal wordt toegepast door Belgische ondernemers, heeft ertoe geleid dat sommigen de immigranten van deloyale concurrentie beschuldigen. Maar deze gedetacheerde werknemers zijn strikt gezien geen immigranten omdat ze niet België wonen.

Indien dit zo was, dan zouden hun werkgevers de Belgische wetgeving inzake patronale bijdragen moeten naleven. Het bestaan van gedetacheerde werknemers is dus niet toe te schrijven aan migratie, maar aan de grote verschillen die er tussen de Europese lidstaten bestaan op het gebied van sociaal recht en arbeidsrecht, en waarvan sommige werkgevers handig gebruik maken. Het zijn die verschillen, en niet de immigranten zelf, die zorgen voor jobverlies in België.

Noten

- 1 Gegevens uit de 7de ronde van het Europese Sociale Onderzoek (European Social Survey: ESS). Het gaat meer precies om het antwoord op de volgende vraag: "Vindt u dat mensen die hier komen wonen in het algemeen werk afnemen van werknemers in België of over het algemeen helpen om nieuwe banen te scheppen?". De antwoorden zijn gespreid over een schaal van 11 punten, waarbij 0 = "Nemen werk af" en 10 = "Scheppen nieuwe banen". De antwoorden op deze vraag werden op de volgende manier opnieuw gecodeerd: 0 tot 4 = "nemen werk af", 6 tot 10 = "scheppen nieuwe banen".
- 2 OESO, *Entrepreneurship at a Glance 2013*, Paris, Publicaties van de OESO, 2015, 104 p. Online beschikbaar: http://dx.doi.org/10.1787/entrepreneur_aag-2013-en.
- 3 Zie onlinebronnen van de OESO: indicatoren werkloosheidscijfers van allochtonen (<https://data.oecd.org/migration/foreign-born-unemployment.htm>) en van autochtonen (<https://data.oecd.org/migration/native-born-unemployment.htm> - indicator-chart).
- 4 In dit werk gebruiken we het concept etniciteit zoals het wordt gebruikt in de sociale wetenschappen: etniciteit wordt er niet beschouwd als een natuurlijk verschil, maar als een sociale constructie die een invloed heeft op de relaties tussen groepen die worden bekeken of zichzelf bekijken als anders, op basis van gemeenschappelijke fysieke, culturele of psychologische karakteristieken. Zie voor dit onderwerp: MARTINIELLO M., "L'ethnicité, la mal-aimée des sciences sociales" [Gevulgariseerd wetenschappelijk artikel], *Réflexions* – Presses de l'ULg [7 maart 2013], pp. 1-4. Online beschikbaar: http://reflexions.ulg.ac.be/cms/c_345325/fr/lethnicite-la-mal-aimee-des-sciences-sociales?part=1.

Bronnen voor hen die meer willen weten

- BURGGRAEVE K., PITON C., “De economische gevolgen van de instroom van vluchtelingen in België”, *Economisch tijdschrift*, Brussel, Nationale Bank van België, 2016, pp. 47-66. Online beschikbaar: https://www.nbb.be/doc/ts/publications/economicreview/2016/ecotijdi2016_h4.pdf.
- DOCQUIER F., MACHADO J., “Crise des réfugiés: quelques clarifications s’imposent!”, *Regards économiques*, 199, 2015, pp. 1-6. Online beschikbaar: http://www.regards-economiques.be/images/reco-pdf/reco_154.pdf.
- MARFOUK A., “Opinion publique wallonne et immigration: le mythe de l’invasion”, in BRUNET S., CARDELLI R., BORNAND T., *Le baromètre social de la Wallonie – engagement, confiance, représentation et identité*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, 2014, pp. 157-196.
- MARFOUK A., “Préjugés et fausses idées sur l’immigration et les immigrés, vecteurs de discrimination en matière d’accès à l’emploi”, Working Paper IWEPs, 14, 2013, pp. 1-35. Online beschikbaar: <https://www.iweps.be/wp-content/uploads/2017/02/wp14.pdf>.
- REA A., “Les nouvelles figures du travailleur immigré: fragmentation des statuts d’emploi et européanisation des migrations”, *Revue européenne des migrations internationales*, 29(2), 2013, pp. 15-35. Online beschikbaar: <http://remi.revues.org/6371>.

13. Zijn migranten geïntegreerd?

Wat vinden de Belgen daarvan? 1 Belg op 5 vindt dat mensen van vreemde afkomst goed geïntegreerd zijn. 4 op 10 Belgen vinden daarentegen dat ze slecht geïntegreerd zijn. Op het gewestelijke niveau wordt deze mening gedeeld door 45 % van de Vlamingen, 38 % van de Walen en 37 % van de Brusselaars¹.

Niet alle immigranten en asielzoekers die naar België komen hebben ook de intentie om zich blijvend in ons land te vestigen. Bij elke migratiegolf vervolgt een deel van de nieuwkomers zijn route naar andere landen van bestemming en/of keert die vrijwillig, of na afloop van een uitzettingsprocedure, na een tijd terug naar het land van afkomst. Nieuwkomers die blijven, vinden bovendien vaak slechts moeizaam hun weg naar het economische, sociale en politieke leven in hun gastland. Deze mogelijkheid om te kunnen participeren in het gastland definiëren we hier als integratie. Deze actieve deelname veronderstelt dat de immigranten zelf inspanningen zullen moeten doen om de taal van het land waar ze verblijven te leren en om zich de daar geldende normen en gebruiken toe te eigenen. Om deze reden wordt integratie soms begrepen als een eenrichtingsinspanning waarbij de immigranten zich moeten aanpassen aan het gastland. In dat geval spreken we echter over een assimilatiebenadering, en niet over integratie. Assimilatie veronderstelt dat immigranten de culturele, taalkundige en religieuze kenmerken van hun vertrekland achter zich moeten laten, omdat ze een belemmering zouden vormen voor een langdurig verblijf in het gastland.

Wanneer we naar het perspectief van de migranten zelf kijken, krijgen we nochtans een ander beeld van wat integratie kan betekenen. Voor vele nieuwkomers zijn de netwerken en contacten met andere migranten met dezelfde afkomst of eenzelfde taal

via zelforganisaties en gemeenschapsruimtes (bijvoorbeeld gebedsruimtes) cruciaal: deze netwerken spelen vaak een belangrijke rol in hun zoektocht naar huisvesting of werk in België. Daarom wijzen veel onderzoekers erop dat de aanpassing van immigranten aan het gastland niet noodzakelijk gelijkstaat aan hun assimilatie: de actieve participatie aan de samenleving wordt vaak juist mogelijk gemaakt door het behoud van specifieke culturele elementen uit het land van origine, in het bijzonder op het moment dat de immigranten zich hier vestigen.

Integratie is ook een multidimensionaal verschijnsel. Een immigrant kan dus actief participeren aan het economische leven van zijn verblijfsland zonder de taal ervan te spreken en zonder enig sociaal contact met de autochtone populatie. Dat is bijvoorbeeld het geval bij hooggekwalificeerde werknemers – soms expats genoemd – die werken in het Engels, verblijven in woonwijken met een sterke concentratie aan vreemdelingen en hun kinderen inschrijven in internationale scholen (zie vraag 1).

Het maatschappelijk debat over integratie concentreert zich echter vooral op vreemdelingen en Belgen met een vreemde afkomst die in wijken van grote Belgische steden wonen waar sociale problemen zichtbaar aanwezig zijn (werkloosheid, armoede, ongezonde woningen). De zogeheten “gettovorming” is echter niet louter het gevolg van mensen die ervoor kiezen in een wijk te wonen met veel mensen van de eigen gemeenschap. Discriminatie bij huisvesting² en op de arbeidsmarkt³ of het bannen van jonge migranten uit bepaalde scholen⁴ zijn – om maar enkele voorbeelden te noemen – vaak voorkomende problemen in België die daartoe leiden. Ze belemmeren het samenleven tussen de ‘autochtone’ Belgen en mensen met een migratie-origine, en ook de economische en sociale participatie van de laatstgenoemden. Deze drempels wijzen ook op de verantwoordelijkheid van het gastland in het integratieproces: integratie is een tweevoudig aanpassingsproces – van de immigranten en van de gastsamenleving – aan etnische, culturele, taalkundige en religieuze diversiteit.

In België werden de overheidsmaatregelen die integratie moeten bevorderen, aanzienlijk geformaliseerd in de voorbije twee

decennia. Vandaag bestaat er in de drie gewesten van het land een verplicht inburgeringstraject voor bepaalde niet-Europese nieuwkomers, terwijl anderen (Europese burgers, topsportlui, staf-medewerkers van bedrijven, zelfstandigen, mensen met een Belgisch diploma van het hoger onderwijs) worden vrijgesteld van elke formele integratie-inspanning. De inburgeringstrajecten combineren verplichte informatiesessies over het leven in België en taallessen die, afhankelijk van het gewest, verplicht of vrijwillig zijn. Ze omvatten bovendien ook sancties voor nieuwkomers die weigeren deel te nemen aan het verplichte gedeelte. Daarbij moeten we ook beklemtonen dat veel migranten, los van hun nationaliteit, zelf vragende partij zijn van taallessen en informatiesessies over het leven in België, om zo snel mogelijk hun weg te kunnen vinden in hun gastland. Maar door beperkingen op te leggen aan een deel van de migranten en niet aan anderen, maken de inburgeringstrajecten een aantal belangrijke onderscheidingen die vooral op vooroordelen berusten. Daarmee wordt verondersteld dat bepaalde individuen zich kunnen integreren louter door de nationaliteit of de verblijfstitel die ze hebben. Dit soort van ongelijke behandeling kan stigmatiserend werken tegenover bepaalde migranten, waardoor de integratiedoelstelling die deze inburgeringstrajecten nastreven, wordt ondermijnd.

Noten

- 1 RTBF, Sondage Dedicated/RTBF, Bruxelles, La Libre Belgique, 3 juni 2013. Online beschikbaar: <http://www.lalibre.be/actu/belgique/l-integration-un-echech-pensent-les-belges-51b8fd65e4b0de6db9cab0e5>.
- 2 Over discriminatie bij huisvesting in Brussel, zie: VERHAEGHE P., COENEN A., DEMART S., VAN DER BRACHT K., VAN DE PUTTE B., Discriminatie door vastgoedmakelaars op de private huurwoningmarkt van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Samenvatting van het onderzoek, Gent, Universiteit Gent, 2017, 78 p. Online beschikbaar: http://logement.brussels/documents/documents-du-cil/discriminibru/rapport-denquete-discrimination/at_download/file.
- 3 Zie vraag 14.

- 4 Zie JACOBS D., REA A., Verspild talent, Brussel, Koning Boudewijnstichting, 2011, 9 p. Online beschikbaar: <https://www.kbs-frb.be/nl/Virtual-Library/2011/295131>.

Bronnen voor hen die meer willen weten

- ADAM I., *Les entités fédérées belges et l'intégration des immigrés. Politiques publiques comparées*, Bruxelles, Éditions de l'Université de Bruxelles, 2013, 204 p.
- ADAM I., MARTINIELLO M., "Divergences et convergences dans la Belgique des politiques multinationale. Le cas des parcours d'intégration pour les immigrés", in *Revue européenne des migrations internationales*, 29(2), 2013, pp. 77-93, Online Beschikbaar: <http://remi.revues.org/6404>.
- ARNAUT, K., BRACKE S., CEUPPENS B., DEMUL S., FADIL N., KANMAZ M., *Leeuw in een Kooi. De grenzen van Multicultureel Vlaanderen*, Antwerpen, Meulenhoff-Manteau, 2009, 231p.
- REA A., MARTINIELLO M., *Immigration et intégration en Belgique francophone: État des savoirs*, Louvain-la-Neuve, Academia, 2012, 592 p.
- SACCO M., TORREKENS C., ADAM I., *Circulation des idées et des modèles: les transformations de l'action publique en question. Le cas des politiques d'intégration*, Paris/Louvain-la-Neuve, Academia, 2016, 292 p.

14.

Zijn migranten het slachtoffer van discriminatie op de arbeidsmarkt in België?

Wat vinden de Belgen daarvan? Een meerderheid van de Belgen (51 %) vindt dat werkgevers voorrang zouden moeten geven aan Belgische werknemers als er weinig vacante jobs zijn¹. Omgekeerd zou 69 % van de Belgen het niet erg vinden dat een migrant met een andere etnische afkomst hun hiërarchische overste op het werk zou zijn².

Omdat een job voor sociale interacties zorgt en in het eigen levensonderhoud voorziet, vormt de integratie van migranten op de arbeidsmarkt een essentiële stap voor hun sociale en culturele integratie. De achtergestelde positie van migranten op de arbeidsmarkt kan dus een belemmering vormen voor hun participatie op andere domeinen van het maatschappelijk leven. Zoals blijkt uit de OESO-werkzaamheden, ondervinden migranten in België moeilijkheden in hun zoektocht naar een job. In 2015 lag het werkloosheidscijfer van geïmmigreerde werknemers (17 %) in België, ruim boven dat van niet-geïmmigreerde werknemers (6,8%)³. Bovendien lopen bepaalde groepen van immigranten een groter risico op werkloosheid. Volgens het rapport van de sociaaleconomische monitoring van 2015⁴ bedroeg het werkloosheidscijfer in België voor personen tussen 18 en 60 jaar 25,5 % voor mensen uit de Maghreblanden en 21 % voor mensen uit andere Afrikaanse landen.

Meerdere factoren kunnen de verschillen in tewerkstellingsgraad verklaren: het lage onderwijs- en kwalificatieniveau van sommige tweede- en derde generatie migranten, de niet-erkenning van diploma's en beroepservaring die werden verworven in het buitenland, de taalvaardigheid, en de ontoegankelijkheid van bepaalde

jobs waarvoor de Belgische nationaliteit vereist is. Een bijkomende factor is discriminatie bij aanwerving, in het bijzonder omwille van de etnische origine⁵. Volgens de resultaten van een onderzoek door Ipsos⁶ in 2009, verklaren iets meer dan vier personen op tien met een migratieachtergrond in Brussel (41 %) of Luik (44 %) dat ze met dit soort van discriminatie te maken hadden bij hun zoektocht naar een job. Bovendien zijn Belgen, zoals blijkt uit de Eurobarometer van 2012⁷, zich wel degelijk bewust van dit probleem. 68 % van de ondervraagden denkt immers dat de etnische origine de meest verspreide vorm van discriminatie is in het land.

Hoewel er duidelijk discriminatie tegenover migranten bestaat op de arbeidsmarkt in België, blijft het moeilijk om ze precies te meten, aangezien ze zelden direct waarneembaar is. Toch bestaan er drie grote methodes om de omvang ervan te evalueren: een enquête bij individuen die willen vertellen over discriminatie-ervaringen waarvan ze het slachtoffer zijn; de experimentele methode (of *testing*) waarbij wordt gemeten of er een ongelijke behandeling bestaat tussen twee individuen die worden geconfronteerd met identieke situaties; en tot slot de indirecte methode waarbij de verschillen tussen een potentieel gediscrimineerde groep en een referentiepopulatie worden vergeleken.

In tegenstelling tot een erg wijdverspreide opvatting, moeten we beklemtonen dat werkgevers en personeelsverantwoordelijken niet de enige verantwoordelijken zijn voor de discriminatie op de arbeidsmarkt. Nobelprijswinnaar Economie Gary Becker toonde in 1957 al aan dat de ondervertegenwoordiging van bepaalde groepen in bepaalde bedrijfstakken ook te maken heeft met de vooroordelen van individuen. Op de arbeidsmarkt kunnen werknemers en consumenten door hun gedrag en vooroordelen de werkgevers ertoe aanzetten geen migranten te rekruteren of om ze weg te houden uit bepaalde functies. Sommige werkgevers ontkennen daarom de beschuldigingen van racisme. Ze beweren “gedwongen” te zijn geen migranten aan te werven, uit angst klanten te verliezen of omdat het voor conflicten zou kunnen zorgen met andere werknemers die gekant zijn tegen het aanwerven van werknemers.

Verskillende zaken haalden in de afgelopen jaren de media die deze ‘voorkeur’ voor discriminatie door de Belgische consumenten bevestigden. Een voorbeeld daarvan is het uitzendkantoor Adecco dat in 2011 werd veroordeeld door de rechtbank van eerste aanleg in Brussel voor discriminatie bij de aanwerving van kandidaten van vreemde origine, ten gevolge van een klacht die werd ingediend in 2001. In die tijd werden, op vraag van sommige Adecco-klanten, vacante arbeidsplaatsen aangevuld met een code “BBB” (Wit-blauw Belgisch), een acroniem dat vaak wordt gebruikt voor een runder-ras van lokale origine. Deze vermelding moest ervoor zorgen dat Adecco-medewerkers geen kandidaten van vreemde origine stuurden naar bedrijven die een beroep deden op het bedrijf. Andere ‘affaires’ – zoals met het bedrijf Euro Lock – tonen aan dat vooroordelen tegenover migranten en de discriminatie bij aanwerving vaak hand in hand gaan.

Discriminatie tegenover migranten op de arbeidsmarkt beperkt zich uiteraard niet tot de uitzendsector en nog minder tot enkele gemediatiseerde gevallen in de voorbije jaren. Het is een wijdverspreid fenomeen in België dat ernstige gevolgen kan hebben op het individuele niveau (sociale uitsluiting, armoede) en op het collectieve niveau (de zogeheten “gettovorming”, segregatie). In deze context lijkt het onontbeerlijk dat de openbare besturen maatregelen nemen om de gelijkheid van kansen te bevorderen. Naast controles bij werkgevers en sancties in geval van discriminerende praktijken, moet de publieke opinie echter ook worden gesensibiliseerd en moet daarbij specifiek aandacht worden besteed aan de verbruikers omdat hun “voorkeuren” een invloed hebben op de rekruteringspraktijken van de werkgevers.

Noten

- 1 MARFOUK A. (2013), *op. cit.*
- 2 Gegevens uit de 7de ronde van het Europees sociaal onderzoek (European Social Survey: ESS). Het gaat meer precies over het antwoord op de volgende vraag over mensen uit andere landen die in België komen wonen en een andere etnische achtergrond hebben dan de meeste Belgen: “Kan u zeggen of u er bezwaren tegen hebt indien zo iemand aangesteld zou worden als

uw baas (op het werk)?”. De verkregen antwoorden werden uitgezet op een schaal van 11 punten, waar 0 = “helemaal geen bezwaren” en 10 = “heel veel bezwaren”. De antwoorden op deze vraag werden op de volgende manier gehercodeerd: 0 tot 4 = “heb bezwaren”, 6 tot 10 = “heb geen bezwaren” en 5 = “weet niet”.

- 3 OESO, indicatoren werkloosheidscijfers van allochtonen (<https://data.oecd.org/migration/foreign-born-unemployment.htm>) en van autochtonen (<https://data.oecd.org/migration/native-born-unemployment.htm> - indicator-chart).
- 4 Het verslag Socio-economische monitoring is een publicatie van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg en het Interfederaal Gelijkekansencentrum. Het analyseert de positie van personen op de arbeidsmarkt volgens hun origine en hun migratieachtergrond.
- 5 In dit werk gebruiken we het concept etniciteit zoals het wordt gebruikt in de sociale wetenschappen: etniciteit wordt er niet beschouwd als een natuurlijk verschil, maar als een sociale constructie die een invloed heeft op de relaties tussen groepen die worden bekeken of zichzelf bekijken als anders, op basis van gemeenschappelijke fysieke, culturele of psychologische karakteristieken. Zie voor dit onderwerp: MARTINIELLO M., “L’ethnicité, la mal-aimée des sciences sociales” [Gevulgariseerd wetenschappelijk artikel], *Réflexions* – Presses de l’ULg [7 maart 2013], pp. 1-4. Online beschikbaar: http://reflexions.ulg.ac.be/cms/c_345325/fr/lethnicite-la-mal-aimée-des-sciences-sociales?part=1.
- 6 Ipsos, “Hoe tolerant zijn Belgen ten opzichte van etnische minderheden?”, Brussel, Publicatie van het Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding, 2009, 149 p. Online beschikbaar: [https://www.unia.be/files/Z_ARCHIEF/Tolerantiebarometer_NL_online versie.pdf](https://www.unia.be/files/Z_ARCHIEF/Tolerantiebarometer_NL_online%20versie.pdf).
- 7 European Commission, “Discrimination in the EU in 2012”, in Europese Commissie, Special Eurobarometer 393, 2012, 238 p. Online beschikbaar: http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_393_en.pdf.

Bronnen voor hen die meer willen weten

BECKER G., *The Economics of discrimination*, Chicago, University of Chicago Press, 1957, 178 p.

14. Zijn migranten het slachtoffer van discriminatie op de arbeidsmarkt in België?

REA A., WETS J., *De lange en moeizame weg naar werk*, Brussel, Federaal Migratiecentrum en de POD Wetenschapsbeleid, 2015, 21 p. Online beschikbaar: https://emnbelgium.be/sites/default/files/publications/careers_samenvatting_nl.pdf.

De Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg en het Interfederaal Gelijkekansencentrum, “Socio-economische monitoring 2015: arbeidsmarkt en origine”, Brussel, 2015. Online beschikbaar: <http://www.werk.belgie.be/publicationDefault.aspx?id=44125>

15. Kost migratie geld aan de overheid?

Wat vinden de Belgen daarvan? Bijna 1 Belg op 2 (48 %) denkt dat migranten meer kosten aan sociale diensten en gezondheidszorg, dan dat ze opbrengen voor het overheidsbudget. Toch zien we verschillen tussen de opinie van de Walen (52 %), de Vlamingen (47 %) en de Brusselaars (40 %)¹.

Een steeds terugkerend punt in het migratiedebat gaat over wat ze kosten aan het overheidsbudget. Deze discussie vertrekt van een veronderstelling die, volgens veel Belgen, getuigt van gezond verstand: aangezien migrantengezinnen meer kinderen hebben dan niet-geïmmigreerde gezinnen, en aangezien migranten een groter risico lopen op werkloosheid dan de andere gezinnen, staat hun kostprijs voor het sociale zekerheidssysteem² (werkloosheid, kindergeld, huursubsidies) niet in verhouding met hun demografisch aandeel. Maar kunnen we echt besluiten dat migranten de overheidsfinanciën onder druk zetten? Neen, want zoals blijkt uit een OESO-studie (2013)³ zijn migranten in België jonger dan de rest van de bevolking. Dat betekent dat ze oververtegenwoordigd zijn in de actieve populatie en dus ondervertegenwoordigd in de pensioenuitgaven, die in België een van de hoogste sociale beschermingsbudgetten vertegenwoordigen.

Om de impact van de migranten op het sociale zekerheidstelsel te meten, is het dus belangrijk om rekening te houden met alle sociale prestaties die ze ontvangen en deze te vergelijken met alle betalingen die ze doen onder de vorm van belastingen en sociale bijdragen. Als we deze oefening maken voor België, is de nettobijdrage van de migranten aan de Belgische overheidsfinanciën positief, zoals in de meerderheid van de OESO-landen (20 landen op 27). De OESO-berekeningen (2013) schatten de nettobijdrage van de migranten aan de Belgische overheidsfinanciën op 0,75 %

van het bruto binnenlands product (bbp), wat overeenkomt met een bedrag van ongeveer drie miljard euro. We beklemtonen eveneens dat tewerkstelling migranten toelaat om financieel bij te dragen tot de sociale zekerheid. Bijgevolg heeft elke maatregel die een snellere toegang tot de arbeidsmarkt bevordert (de erkenning van diploma's en beroepservaring die werden verworven in het buitenland bijvoorbeeld), automatisch positieve effecten op hun netto-bijdrage aan de overheidsfinanciën.

Een andere bezorgdheid van Belgen gaat over de budgetten die worden besteed aan de opvang van asielzoekers. Sommigen denken dat dit in het nadeel is van Belgen in armoede, en in het bijzonder van daklozen⁴. Deze indruk wordt versterkt door het feit dat het openen van opvangplaatsen in centra voor nieuwkomers een onmiddellijke uitgave betekent voor het overheidsbudget. Het klopt inderdaad dat mensen die vluchten voor conflicten of vervolging, asielzoekers dus, zelden in staat zijn om te voorzien in de eigen behoeften tijdens de periode dat de asielaanvraag wordt onderzocht (zie vraag 9). In 2015 kreeg Fedasil ongeveer 300 miljoen euro voor de opvang van asielzoekers. Deze uitgave is echter minder omvangrijk dan het lijkt. Ten eerste vertegenwoordigt dit grote bedrag in 2015 slechts 0,14 % van de totale uitgaven van de Belgische overheidsdiensten. Ten tweede, wordt het overheidsbudget dat wordt besteed aan de opvang van asielzoekers grotendeels onmiddellijk terug geïnjecteerd in de economie aangezien het hoofdzakelijk gaat om het betalen van de lonen van het personeel dat daarvoor wordt ingezet en ook van de kosten voor goederen en diensten die worden geleverd door private, publieke en niet-gouvernementele operatoren. Ten derde, en verrassend genoeg, boekten de Belgische overheden de uitgaven voor de opvang van asielzoekers als ontwikkelingshulp⁵. Deze praktijk is toegelaten door het Commissie voor ontwikkelingsbijstand (DAC)⁶ van de OESO en heeft als belangrijkste gevolg dat België de belangrijkste gerechtigde is van zijn publieke ontwikkelingshulp. Deze boekhoudkundige kunstgreep dreigt België nog wat verder te doen staan van zijn engagement tegenover de zogeheten “ontwikkelingslanden”⁷. Ten vierde is, zoals blijkt uit de resultaten van een

enquête van de ULB en de KU Leuven⁸, meer dan de helft van de asielzoekers, binnen de vier jaar die volgen op de erkenning van het statuut van vluchteling, actief op de arbeidsmarkt. We kunnen bijgevolg besluiten dat de autoriteiten ervoor kunnen zorgen dat de vluchtelingen sneller geld opbrengen voor het overheidsbudget, als ze de duur van de periode voor de erkenning van het vluchtelingenstatuut kunnen inkorten.

Om te besluiten willen we ook de noodzaak van zulke economische redeneringen in migratiedebatten in vraag stellen. De opvang van asielzoekers in het bijzonder is een morele plicht en een juridische verplichting voor een democratisch land zoals België dat zich internationaal engageert om de mensenrechten te verdedigen. Indien enkel strikt economische criteria zouden worden toegepast, zouden morgen enkel de best opgeleide en actieve mensen als vluchteling worden toegelaten.

Noten

- 1 Gegevens uit de 7de ronde van het Europees sociaal onderzoek (European Social Survey: ESS). Het gaat meer precies over het antwoord op de vraag: “De meeste mensen die hier komen wonen, werken hier en betalen belasting. Ze maken ook gebruik van de gezondheidszorg en sociale diensten. Al met al, denkt u dat mensen die hier komen wonen, meer kosten dan ze opbrengen, of meer opbrengen dan ze kosten?”. De resultaten werden uitgezet op een schaal van 11 punten, waar 0 = “over het algemeen kosten ze meer” en 10 = “over het algemeen brengen ze meer op”. De antwoorden op deze vraag werden op de volgende manier gehercodeerd: 0 tot 4 = “kosten meer dan ze opbrengen”, 6 tot 10 “brengen meer op dan ze kosten” en 5 = “weet niet”.
- 2 In België deelt de Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid de sociale uitgaven, ten laste van de federale overheid en van de gewesten, op volgens zes thema’s: geneeskundige verzorging, uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid en handicap, werk, ouderdom en overlijden, gezin, maatschappelijke integratie en sociale hulp.
- 3 OESO, “The fiscal impact of immigration in OECD countries”, in International Migration Outlook 2013, OECD Publishing, Online

beschikbaar: http://www.globalmigrationgroup.org/system/files/Liebig_and_Mo_2013.pdf

- 4 Als er in de winter in de opvangcentra voor daklozen geen voorwaarden gelden, kan er concurrentie ontstaan tussen daklozen en asielzoekers. Dat komt echter vooral door de beperkte capaciteit in de opvang voor asielzoekers, maar ook door het ontbreken van een oplossing voor uitgeprocedeerde asielzoekers die in België willen blijven (zie vraag 20).
- 5 Officiële ontwikkelingsbijstand (ODA) wordt door staten geleverd aan ontwikkelingsland om hun economische ontwikkeling te bevorderen. Volgens de definitie van het Comité Ontwikkelingsbijstand van de OESO bestaat de hulp uit giften, leningen en technische bijstand. Voor meer informatie over ODA, zie: <https://data.oecd.org/oda/net-oda.htm>
- 6 De OESO laat toe dat de uitgaven voor de vluchtelingen gedurende het eerste jaar dat volgt op hun binnenkomst, wordt geboekt als officiële ontwikkelingshulp. Voor meer informatie over de boekhoudkundige regels van de OESO, zie: <http://www.oecd.org/development/development-aid-rises-again-in-2016-but-flows-to-poorest-countries-dip.htm>.
- 7 In 2002 engageerde België zich wettelijk, op aanraden van de Verenigde Naties, om tegen 2010 0,7 % van zijn bruto nationaal product (bnp) te besteden aan officiële ontwikkelingshulp. Deze belofte werd nooit waargemaakt. In 2016 vertegenwoordigde de officiële ontwikkelingshulp in België 0,49 % van het bnp tegenover 1 % in Luxemburg, 1,1 % in Noorwegen, 0,94 % in Zweden, 0,7 % in Duitsland en 0,65 % in Nederland.
- 8 REA A., WETS J., *The long and winding road to employment*, Brussel, POD Wetenschapsbeleid en Federaal Migratiecentrum (Myria), 2015, 21 p. Online beschikbaar: http://www.belspo.be/belspo/fedra/TA/TA42/TA42samenv_en.pdf.

Bronnen voor hen die meer willen weten

BURGGRAEVE K., PITON C., “De economische gevolgen van de instroom van vluchtelingen in België”, *Economisch tijdschrift*, Brussel, Nationale Bank van België, 2016, pp. 47-66. Online beschikbaar: https://www.nbb.be/doc/ts/publications/economicreview/2016/ecotijdi2016_h4.pdf.

DOCQUIER F., MACHADO J., “Crise des réfugiés: quelques clarifications s’imposent!”, *Regards économiques*, 199, 2015, pp. 1-6. Online

15. Kost migratie geld aan de overheid?

beschikbaar: http://www.regards-economiques.be/images/reco-pdf/reco_154.pdf.

REA A., WETS J., *De lange en moeizame weg naar werk*, Brussel, Federaal Migratiecentrum en de POD Wetenschapsbeleid, 2015, 21 p. Online beschikbaar: https://emnbelgium.be/sites/default/files/publications/careers_samenvatting_nl.pdf.

16.

Vormen immigranten een gevaar voor de veiligheid in België?

Wat vinden de Belgen daarvan? Ongeveer 7 Belgen op 10 (66 %) denken dat de migranten de criminaliteitsproblemen in het land erger maken. Deze opvatting wordt gedeeld door Walen (66 %) en Vlamingen (67 %), en in verhouding iets minder door Brusselaars (58 %)¹.

De impact van de migratie op de veiligheid is een thema dat al jarenlang voor levendige debatten zorgt. Het belang ervan kreeg onlangs een nieuwe dimensie door de betrokkenheid van migranten en Belgische jongeren bij terroristische acties, waardoor de weerstand tegen de komst van asielzoekers uit landen met een moslimmeerderheid werd gevoed.

De recente migratie en de aankomst van asielzoekers in België verbinden met een verhoogd risico op terrorisme, is te kort door de bocht, en heeft bovendien twee kwalijke gevolgen. Vooreerst negeert dit amalgaam het feit dat een deel van de immigranten en asielzoekers zelf op de vlucht zijn voor de gevolgen van gewapende conflicten of terrorisme in hun land van origine. Hen verbinden met een risico op terrorisme betekent dus hun statuut als slachtoffer negeren om hen te beletten zich in Europa te vestigen. Volgens wordt het terrorisme, door het te associëren met nieuwe migraties, afgeschilderd als een fenomeen dat uitsluitend buitenlandse oorzaken heeft en dat voedt dan weer een bepaald racisme tegenover vreemdelingen en Belgen van vreemde origine, vooral als het gelovige moslims zijn.

Maar een meerderheid van de Belgen linkt immigratie met criminaliteit ook los van het onderwerp terrorisme. Deze indruk wordt trouwens vaak versterkt door het herhaald verschijnen van persartikels met pakkende titels. Deze artikels steunen nochtans vaak op een beperkte interpretatie van gevangenisstatistieken².

In Europa tonen bestaande studies aan dat er geen verband is tussen deze criminaliteit en migratie. In België toonde de studie van Bircan & Hooghe al in 2011 aan dat er geen enkel sterk verband bestaat tussen de migratiepopulatie en het criminaliteitscijfer in ons land. Waarom blijft het stereotype van de “criminele immigrant” dan voortleven in de publieke opinie indien deze wetenschappelijke onderzoeken aangeven dat de immigranten de criminaliteit in het land niet erger maken? Een element dat deze perceptie voedt, is de oververtegenwoordiging van vreemdelingen in de Belgische gevangenisstatistieken (zie tabel 14), waarop de media herhaaldelijk inzoomen.

Tabel 14 – Aandeel van de personen met een vreemde nationaliteit in de gevangenispopulatie en in de totale populatie, in percentage, situatie in 2013

	Aandeel vreemdelingen bij de gevangenen (in%)	Aandeel vreemdelingen in de totale bevolking (in%)
België	42,8	10,9
Denemarken	26,0	7,1
Duitsland	28,5	9,3
Finland	14,5	3,8
Frankrijk	18,1	6,1
Griekenland	60,4	6,2
Italië	35,3	8,1
Luxemburg	72,2	45,8
Nederland	22,0	4,9
Oostenrijk	48,2	12,6
Spanje	32,0	10,7

Bron: Raad van Europa, OESO en berekeningen van de auteurs.

Zoals ook door verschillende onderzoekers is onderstreept³, omvat de interpretatie van gevangenisstatistieken echter vijf beperkingen. Ten eerste worden vreemdelingen doorgaans zwaarder gestraft dan Belgen voor hetzelfde delict, en dit in alle fasen van de strafprocedure. Ten tweede krijgen vreemdelingen minder vaak een alternatieve straf en moeten ze vaker hun volledige straf uitzitten omdat ze minder gebruik kunnen maken van maatregelen van

voorwaardelijke invrijheidstelling. Ten derde, zoals wordt gesteld door Brion, “zijn er bepaalde delicten die Belgen niet kunnen plegen, zoals het niet beschikken over een verblijfsvergunning. Deze arrestaties en opsluitingen voeren de statistieken op, maar hebben niets te maken met criminele handelingen”.⁴ Ten vierde worden vreemdelingen vaker proactief gecontroleerd door de politiediensten, waardoor de kansen groter zijn dat ze in de rechtbank belanden. Ten vijfde zijn vreemdelingen oververtegenwoordigd in de meest kwetsbare bevolkingslagen. Deze sociale positie kan hen ertoe brengen kleinere misdrijven te plegen (in het bijzonder die verband houden met drugs), waarvoor de wetgever en de gerechtelijke praktijk veel ruimte laat aan de inschatting van de autoriteiten. Deze kwetsbare positie zorgt er ook voor dat ze vaker het slachtoffer zijn van delicten in vergelijking met meer welgestelde bevolkingslagen.

Wat dit laatste punt betreft, benadrukken we de bijzonder kwetsbare positie van migranten in België versus de situatie in andere lidstaten van de EU. In vergelijking met de niet-geïmmigreerden lopen de migranten die in België wonen, een bijzonder groot armoederisico. Volgens een studie van Eurostat leefden meer dan 4 vreemdelingen op 10 (41,2 %) in 2013 in België met een risico op armoede of sociale uitsluiting⁵. Dit aandeel stijgt tot 68,4 % voor burgers van buiten de EU, tegenover 26,3 % voor burgers van een andere EU-lidstaat en 18,4 % voor Belgische burgers. Deze studie toont eveneens aan dat België, in vergelijking met de andere EU-lidstaten, het grootste verschil in risico op armoede of sociale uitsluiting (50 procentpunten) vertoont tussen burgers uit niet-EU-landen en de nationale bevolking. Ter vergelijking: in landen zoals Duitsland, Italië of Nederland bedraagt het verschil niet meer dan 20 procentpunten.

Tot slot nodigen deze verschillende elementen ons uit om de gerechtelijke statistieken, voorzichtig te interpreteren.⁶ Ze weerspiegelen immers helemaal niet de reële criminaliteit aangezien individuen en groepen die worden gezien als etnisch verschillend⁷ vaker worden behandeld als potentiële criminelen. Deze perceptie kan leiden tot meer repressieve praktijken die op hun beurt

dan weer leiden tot een oververtegenwoordiging in de gevangenis-statistieken.

Noten

- 1 Gegevens uit de 7de ronde van het Europees sociaal onderzoek (European Social Survey: ess). Het gaat meer precies over het antwoord op de vraag: “Zijn de criminaliteitsproblemen in België erger geworden of verminderd door mensen uit andere landen, die hier zijn komen wonen?”. De antwoorden werden verdeeld over een schaal van 11 punten, of 0 = “ze zijn erger geworden” en 10 = “ze zijn verminderd”. De antwoorden werden op de volgende manier gehercodeerd: 0 tot 4 = “immigranten maken de criminaliteitsproblemen in het hele land erger”, 5 tot 10 = “delen deze opvatting niet”.
- 2 Zie bijvoorbeeld: *Het Laatste Nieuws* van 16/08/17 “44 Procent Belgische gevangenen is buitenlander”, *De Standaard* van 02/11/2016 “Marokkanen grootste buitenlandse populatie in Europese gevangenen”, *La Dernière Heure* en *La Libre Belgique* van 18/05/2011 “Les prisons flamandes comptent 38 % de détenus étrangers”, *La Dernière Heure* van 29/08/2012 “Le nombre de détenus non belges dans nos prisons a quadruplé”, *La Meuse* van 13/09/2012 “44,2 % des détenus des prisons belges sont étrangers”.
- 3 BRION F., “La surreprésentation des étrangers en prison: quelques enseignements d’une brève étude de démographie carcérale”, in BRION F., REA A., SCHAUT C. en TIXHON A., *Mon délit? Mon origine. Criminalité et Criminalisation de l’Immigration*, Louvain, De Boeck-Université, 2001, pp. 225-257, en TORO F., “Sanctions alternatives et délinquants étrangers : légalité et légitimation d’une incompatibilité discriminante”, in BRION F., REA A., SCHAUT C. en TIXHON A., *Mon délit? Mon origine. Criminalité et criminalisation de l’immigration*, Louvain, De Boeck-Université, 2001, pp. 201-224.
- 4 BRION F. (2001), *op. cit.*
- 5 Eurostat, Social inclusion of migrants in the EU28 [News release 177/2014], Luxemburg, Eurostat [21 november 2014]. Online beschikbaar: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6491889/3-21112014-AP-EN.PDF/d76ba9d9-7496-499b-a581-9aa4334a657e>
- 6 Zie ook BRION F. (2001), *op. cit.* en TORO F. (2001), *op. cit.*

- 7 In dit werk gebruiken we het concept etniciteit zoals het wordt gebruikt in de sociale wetenschappen: etniciteit wordt er niet beschouwd als een natuurlijk verschil, maar als een sociale constructie die een invloed heeft op de relaties tussen groepen die worden bekeken of zichzelf bekijken als anders, op basis van gemeenschappelijke fysieke, culturele of psychologische karakteristieken. Zie voor dit onderwerp: MARTINIELLO M., “L’ethnicité, la mal-aimée des sciences sociales” [Gevulgariseerd wetenschappelijk artikel], *Réflexions* – Presses de l’ULg [7 maart 2013], pp. 1-4. Online beschikbaar: http://reflexions.ulg.ac.be/cms/c_345325/fr/lethnicite-la-mal-aimee-des-sciences-sociales?part=1.

Bronnen voor hen die meer willen weten

- BIRCAN T., HOOGHE M., “Immigration, diversity and crime: an analysis of Belgian national crime statistics”, *European Journal of Criminology*, 8(3), 2011, pp. 198-212.
- FOBLETS, M.C., DJAIT, B.; PIETERS, K., *Mietjes en Macho’s: Allochtone Jeugddelinquentie. Getuigenissen van allochtone en autochtone jongeren*, Leuven, Acco, 2004, p. 321
- VERCAIGNE, C., MISTIAEN, P., WALGRAVE, L., KESTELOOT, C., *Verstedelijking, Sociale Uitsluiting van Jongeren en Straatcriminaliteit. Een onderzoek gefinancierd door de Federale Diensten voor Wetenschappelijke, Technische en Culturele Aangelegenheden*, Brussel, BELSPO, 2000, p. 275. Samenvatting online beschikbaar: https://www.belspo.be/belspo/fedra/acrobat/seD301_nl.pdf.

17.

Vormt migratie een gevaar voor de Belgische identiteit?

Wat vinden de Belgen daarvan? 25 % van de Belgen denkt dat migranten de Belgische cultuur ondermijnen. De Walen (27 %) en de Vlamingen (25 %) zijn vaker deze mening toegedaan dan de Brusselaars (15 %)¹.

Migratie heeft niet enkel een politieke, sociale en economische impact maar ook een culturele impact op de staten waar ze naartoe trekt. Voor Belgen kan de komst van nieuwe migranten uit Europa en daarbuiten dus ook betekenen dat ze geconfronteerd worden met nieuwe talen en dialecten of nieuwe sociale, culturele, religieuze, culinaire praktijken. De angsten die deze nieuwe praktijken opwekken zijn echter niet nieuw. De geloofspraktijken van de eerste katholieke Italiaanse immigranten, die in de 20ste eeuw toekwamen, werden reeds als onverenigbaar gezien met de lokale gewoonten. Ook vandaag nog vrezen sommige waarnemers dat de gebruiken die de nieuwe immigranten meebrengen een gevaar zouden kunnen vormen voor de veiligheid van het land of dat ze de zogeheten “Belgische identiteit” zouden ondermijnen. Deze angst moet worden ontkracht.

Vooreerst vormen de nieuwe migranten en asielzoekers een erg kleine minderheid van de bevolking (zie vragen 3, 4 en 7). Het is dus maar de vraag in welke mate ze werkelijk in staat zijn hun waarden en normen op te leggen aan de maatschappij waar ze komen wonen.

Vervolgens kunnen we maar bepalen of migratie een impact heeft op de Belgische identiteit, als we kunnen definiëren waaruit die bestaat. Deze oefening blijkt al snel moeilijk, zo niet onmogelijk, want het België van vandaag wordt gekenmerkt door uiteenlopende politieke, culturele en taalkundige oriëntaties. Bovendien

maakt 70 jaar van vrijwel continue migratie naar België sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog, dat er vandaag veel Belgische burgers zijn die een buitenlandse origine hebben. Werken deze meervoudige lidmaatschappen in het nadeel van een Belgische identiteit? Laten we gewoon al even stilstaan bij de populaire muziek (een domein dat de politiek vaak naar voren schuift als een symbool van een talent of een creativiteit die typisch Belgisch zouden zijn), dan lijkt de migratie veeleer een drijvende kracht te zijn voor de culturele producties die kenmerkend zijn voor het hedendaagse België. Populaire zangers zoals Adamo of Stromae tonen deze realiteit overigens perfect aan.

Los van de cultuur zijn de Belgen vanzelfsprekend nog steeds verenigd door hun geschiedenis, drie nationale talen, federale instellingen, en vooral een reeks waarden en principes die in de grondwet staan, zoals de democratie, de rechtsstaat, de gelijkheid tussen vrouwen en mannen, de vrije meningsuiting, vrijheid van godsdienst. België deelt een groot deel van deze waarden en principes met veel andere landen in de hele wereld, met inbegrip van sommige herkomstlanden van immigranten die in België wonen. Toch bestaat er in België ook een zekere angst omdat een deel van de nieuwe immigranten en asielzoekers die naar België komen afkomstig zijn uit landen in oorlog, niet-democratische landen of landen waar de mensenrechten niet worden gerespecteerd. Zo is men bijvoorbeeld bang dat migranten het Belgisch grondgebied zouden kunnen gebruiken om buitenlandse conflicten uit te vechten of om gebruiken of gewoontes in te voeren die ingaan tegen de mensenrechten.

We waren onlangs nog getuige van zo'n voorval bij de Turkse gemeenschap die in Europa woont. Bij het Turkse referendum van 2017, sprak een meerderheid van de Turken in Europa zich uit voor een hervorming van de grondwet die volgens verschillende waarnemers een beknotting van de vrijheid inhoudt, en die gesteund werd door president Erdoğan. In de nasleep van dit resultaat, maakten verschillende Belgische en Duitse verkozenen zich zorgen over het feit dat er in de toekomst een ander referendum zou kunnen plaatsvinden, dat eveneens openstaat voor de Turken in

Europa, en dat handelt over de herinvoering van de doodstraf in Turkije. Aangezien de afschaffing van de doodstraf duidelijk ingeschreven staat in het Europese Charter van de Grondrechten, zou een dergelijk referendum er toe kunnen leiden dat een deel van de Turkse gemeenschap in Europa openlijk promotie voert voor een praktijk die ingaat tegen de gemeenschappelijk basiswaarden van de lidstaten van de Europese Unie. Het feit dat Turkse migranten voorstander zijn van de doodstraf, ook al wordt die mening ook gedeeld door vele autochtone Europese burgers, wordt hier gezien als een “gebrek aan integratie”. Voor velen betekent dit dat de Turkse gemeenschap bijkomende inspanningen zal moeten doen om zich aan te passen aan de waarden die worden gepromoot door de EU².

Dit soort van polemieken rechtvaardigde de afgelopen vijftien jaar het invoeren van de inburgeringstrajecten, eerst alleen in Vlaanderen, daarna in heel België. In deze vormingstrajecten worden nieuwe immigranten die zich in België vestigen geïnformeerd over hun rechten en plichten om het samenleven te bevorderen. Ze worden eveneens ondersteund bij hun zoektocht naar een job (taallesen, beoordeling van hun vaardigheden). Deze trajecten richten zich echter maar tot een deel van de bevolking die in België woont (de niet-Europese populatie). Van de anderen (de Europeanen en de Belgen) wordt bijgevolg verondersteld dat ze zich hoe dan ook gedragen in overeenstemming met de waarden van het land waar ze verblijven (zie vraag 13).

Noten

- 1 Gegevens uit de 7de ronde van het Europees sociaal onderzoek (European Social Survey: ESS). Het gaat meer precies over het antwoord op de vraag: “Vindt u dat het culturele leven in België over het algemeen ondermijnd of verrijkt wordt door mensen uit andere landen die hier zijn komen wonen?”. De antwoorden zijn gerangschikt op een schaal van 11 punten, waar 0 = “het culturele leven is ondermijnd” en 10 = “het culturele leven is verrijkt”. De antwoorden werd op de volgende manier gehercodeerd: 0 tot 4 = “immigranten ondermijnen het cultuurleven in België” en 5 tot 10 = “delen deze opvatting niet”.

- 2 In dit verband merken we op dat bepaalde Europese verkozenen, onder wie de Hongaarse eerste minister Viktor Orban, herhaaldelijk pleiten voor de doodstraf. Hun verklaringen hebben echter niet tot gevolg dat de integratie van de migranten met dezelfde nationale origine als die verkozenen, in vraag wordt gesteld.

Bronnen voor hen die meer willen weten

- ARNAUT K., BRACKE S., CEUPPENS B., DE MUL, S., FADIL N., KANMAZ M., *Leeuw in een Kooi. De grenzen van het Multicultureel Vlaanderen*, Antwerpen, Meulenhoff Manteau, 2009.
- LAFLEUR J.-M., *Le transnationalisme politique. Pouvoir des communautés immigrées dans leur pays d'accueil et d'origine*, Louvain-la-Neuve, Academia-Bruylant, 2004, 76 p. Online beschikbaar: <http://orbi.ulg.ac.be/handle/2268/15442>.
- MARTINIELLO M., *La démocratie multiculturelle. Citoyenneté, diversité, justice sociale*, Paris, Presses de Sciences-Po, 2011, 159 p.
- MARTINIELLO M., "Diversification artistique et politiques culturelles dans les villes multiculturelles", *SociologieS*, 7 mars 2014. Online beschikbaar: <http://sociologies.revues.org/4595>.
- ITALIANO P., JACQUEMAIN M., "25 ans après, les Wallons sont-ils toujours belges ?", in CARDELLI R., BORNAND T., BRUNET S., *Baromètre social de la Wallonie. Engagement confiance, représentation et identité*, Louvain-la-Neuve, Presses de l'Université de Louvain, 2014, pp. 111-129. Online beschikbaar: <http://orbi.ulg.ac.be/handle/2268/175411>.

18. Worden alle migranten Belgen?

Van de 1.812.409 migranten die op 1 januari 2016 in België woonden, hebben er 727.961 (dit is ongeveer 4 migranten op 10) de Belgische nationaliteit. Er bestaan echter grote verschillen tussen de gewesten: in Vlaanderen heeft 40% van de migranten de Belgische nationaliteit, in Brussel gaat het om 34 %, en in Wallonië om 46 %.

Het verwerven van de nationaliteit door buitenlanders die in België wonen, hangt hoofdzakelijk af van twee factoren: de wet op de nationaliteit die bepaalt welke criteria moeten worden gerespecteerd om de nationaliteit te kunnen verwerven én de wens van vreemdelingen om Belg te worden.

Evolutie van de wet op de Belgische nationaliteit

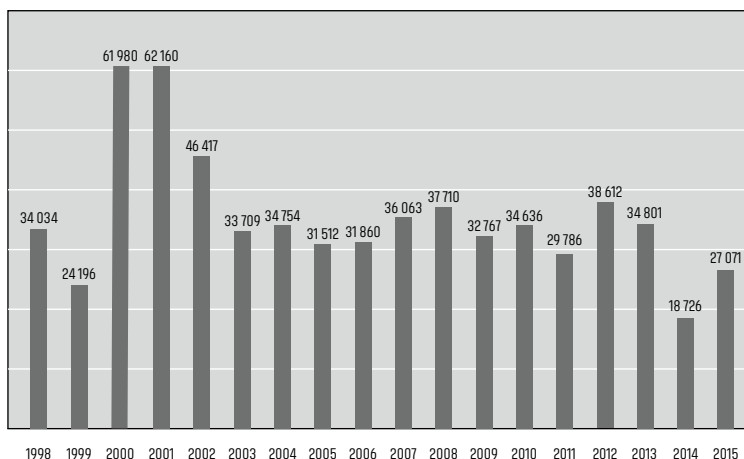
In de loop van zijn geschiedenis heeft België de wet op de nationaliteit meermaals gewijzigd. Meer dan een eeuw gold het zogeheten “afstammingsbeginsel” in België. Dit betekent dat enkel afstammelingen van Belgische burgers automatisch de nationaliteit kregen. Deze regel hield ook in dat kinderen die in het buitenland geboren waren bij Belgische ouders automatisch toegang hadden tot de nationaliteit. Kinderen van buitenlandse ouders, die in België werden geboren waren, kregen daarentegen de nationaliteit niet.

Met de invoering van het wetboek van de Belgische nationaliteit in 1984 en de opeenvolgende hervormingen tot 2000, introduceerde België geleidelijk aan de regel van het zogeheten “territorialiteitsbeginsel”. Daardoor konden kinderen van vreemde ouders, die in België geboren zijn, in sommige gevallen gemakkelijker toegang krijgen tot de Belgische nationaliteit. Deze wijzigingen

zijn grotendeels het resultaat van een toenemende bewustwording bij de politieke klasse dat veel immigranten die sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog naar België kwamen, en hun kinderen, hier voorgoed zouden blijven wonen. Met andere woorden: het multicultureel karakter van België kende geleidelijk aan haar vertaling in de wet op de nationaliteit. Gedurende een korte periode, tussen 2000 en 2012, was België zelfs een van de Europese landen waar de criteria om de nationaliteit te verwerven, het meest soepel waren. De zogeheten “snel-Belgwet” van 2000 maakte het theoretisch mogelijk dat vreemdelingen al na een verblijf van drie jaar in België (en slechts twee jaar in het geval van vluchtelingen) konden worden genaturaliseerd. In 2012 wijzigde België de wet op de nationaliteit opnieuw om aansluiting te vinden bij de criteria die bij de meeste Europese partners gangbaar waren.

Vandaag moeten vreemdelingen die de Belgische nationaliteit willen verwerven voldoen aan de volgende criteria: minstens vijf jaar wonen op het grondgebied, een van de drie nationale talen kennen en hun economische en sociale integratie bewijzen (zie vraag 13 over de integratie). Deze wijziging betekende een radicale ommezwaai in de manier waarop er over nationaliteitsverwerving werd gedacht. Tot dan vond de wetgever dat de nationaliteit een stap was in de richting van integratie. De wet van 2012 maakt daarentegen van nationaliteitsverwerving een ‘privilege’: de immigranten moeten voortaan eerst aantonen dat ze geïntegreerd zijn vooraleer ze toegang krijgen tot de nationaliteit. Grafiek 9 laat ons zien dat tussen 1998 en 2015 ongeveer 650.000 vreemdelingen de Belgische nationaliteit verkregen. Daarnaast toont deze grafiek ook het effect aan van de verschillende wetswijzigingen op het aantal nationaliteitsverwervingen in België. Zo leidde de versoepeling van de wet rond de nationaliteitsverwerving in 2000 tot een drastische toename van het aantal genaturaliseerde vreemdelingen, dat steeg van 25.000 personen in 1999 tot meer dan 60.000 personen in 2000 en 2001. Omgekeerd leidde de wetswijziging van 2012 tot een significante vermindering van de naturalisaties vanaf 2014.

Grafiek 9 – Aantal vreemdelingen dat de Belgische nationaliteit verkreeg

Bron: Databank Eurostat.

Wie wordt Belg?

Hoewel de nationaliteit onontbeerlijk is voor het uitoefenen van de politieke rechten in België of om toegang te hebben tot bepaalde jobs, kiezen veel immigranten er vrijwillig voor om de Belgische nationaliteit niet aan te vragen. Dat is met name het geval bij Europese immigranten die vinden dat hun Europees paspoort en de vele rechten die daaraan verbonden zijn, volstaan: een keuze voor de Belgische nationaliteit levert hen nog weinig voordeel op. Aldus blijkt uit de gegevens van het Rijksregister dat alleen een minderheid van de buitenlanders die geboren zijn in Frankrijk (29 %), Italië (23 %), Nederland (18 %) en Spanje (16 %) gekozen heeft voor de Belgische nationaliteit. Opvallend is ook dat migranten van eenzelfde nationale gemeenschap die in een ander gewest wonen, andere keuzes maken inzake de Belgische nationaliteit. Zo hebben heel wat meer Italiaanse immigranten in Wallonië de Belgische nationaliteit (28 %) dan hun landgenoten in Vlaanderen (21 %) of in Brussel (8 %). Deze verschillen zijn in feite een weerspiegeling

van de oudere migratiegeschiedenis van Italianen in Wallonië en van hun sociaaleconomisch profiel.

Voor niet-Europese immigranten, daarentegen, kan het verwerven van de Belgische nationaliteit een hele reeks rechten opleveren. Naast het stemrecht is de Belgische nationaliteit vaak een troef bij de zoektocht naar een job, het biedt een zekerheid voor het verblijf op het grondgebied en het laat hen toe zich binnen en buiten de Europese Unie makkelijk te verplaatsen. Daarom zijn er meer niet-Europese immigranten die Belg willen worden. Dit element wordt bevestigd als we gaan kijken naar het aandeel van de Marokkaanse (60 %), Turkse (65 %), Congolese (74 %), en Rwandese (76 %) migranten die de Belgische nationaliteit hebben verworven.

Maar hoe zit dat met de asielzoekers die recent binnenkwamen in België? Zoals de ervaring met de vorige golven van asielzoekers aantoonde, biedt het verkrijgen van de Belgische nationaliteit een bijkomende zekerheid voor mensen die hun land ontvlucht zijn omwille van oorlog of economische instabiliteit. Daarom is het erg waarschijnlijk dat de nieuwkomers die voldoen aan de wettelijke criteria, in de toekomst ook zullen proberen om de Belgische nationaliteit te verwerven.

De Belgische nationaliteit, te vlot toegankelijk?

Zoals reeds werd aangegeven, waren de “te soepele” criteria in vergelijking met andere Europese landen in de verwerving van de Belgische nationaliteit, een reden waarom de Belgische wetgever de wet op de nationaliteit wou hervormen. Men ging ervan uit – zonder dat evenwel te kunnen staven – dat de Belgische wet op de nationaliteit als een magneet zou inwerken op migranten die snel Europese burgers wilden worden. Vandaag is België echter een land waar migranten, in vergelijking met het Europese gemiddelde, minder geneigd zijn om de nationaliteit te verwerven. Zoals blijkt uit tabel 15 onderscheidt België zich vandaag op twee punten van de andere Europese landen. Ten eerste ligt het aandeel Europeanen bij de migranten die de Belgische nationaliteit hebben gekregen

ruimschoots boven het Europese gemiddelde. Ten tweede ligt het naturalisatiecijfer – dit is de verhouding tussen zij die de nationaliteit van een land verworven hebben en het aantal buitenlanders van hetzelfde land – niet alleen lager dan de cijfers in Frankrijk en in Nederland, maar zit het eveneens onder het gemiddelde van de Europese Unie. Deze cijfers tonen aan dat België minder soepel is dan de meeste andere EU-lidstaten rond het toekennen van de nationaliteit¹.

En de dubbele nationaliteit?

Tot slot signaleren we dat de verwerving van de Belgische nationaliteit niet noodzakelijk betekent dat men de nationaliteit verliest die men bij de geboorte verworven heeft. België laat de dubbele nationaliteit toe, zoals de meeste landen ter wereld. Deze situatie kan voordelig zijn voor migranten die geregeld heen en weer reizen tussen België en hun land van herkomst; bv. wegens een vlottere toegang tot het grondgebied en bepaalde rechten. Deze situatie kan ook beperkend zijn, bv. als men verplicht is om zijn dienstplicht te vervullen in een land waar men niet woont, maar waarvan men wel de nationaliteit bezit. Een argument dat vaak werd gebruikt in het voordeel van de dubbele nationaliteit was dat dit de migranten en hun nakomelingen toelaat om volwaardig te participeren aan het sociale, economische en politieke leven in hun gastland, zonder hun nationaliteit van origine te moeten opgeven. Het principe van de dubbele nationaliteit werd echter ernstig in vraag gesteld in 2017 nadat een deel van de Turkse gemeenschap in België vóór de grondwetshervorming stemde die door de AKP-partij van president Recep Tayyip Erdoğan was voorgesteld. Deze stem voor een als autoritair bestempelde partij leidde ertoe dat een aantal Belgische verkozenen eisten dat er een einde zou komen aan de dubbele nationaliteit in België. Aangezien de dubbele nationaliteit algemeen aanvaard is, is een dergelijke hervorming moeilijk uitvoerbaar zijn en zou het bovendien veel vreemdelingen straffen, of ze nu Turks zijn of niet. Het zou ook een straf zijn voor Belgen die in het bui-

Tabel 15 – Verwerving van de nationaliteit in de lidstaten van de Europese Unie (2015)

	Waarvan (deel, in %)		Aantal buitenlanders dat de nationaliteit verkreeg op 100 buitenlandse inwoners
	Burgers van een andere lidstaat	Niet-EU-burgers	
EU	12	87	2,4
België	25	74	2,1
Bulgarije	1	99	1,9
Cyprus	19	81	2,3
Denemarken	7	93	2,8
Duitsland	25	75	1,5
Estland	0	100	0,5
Finland	13	85	3,6
Frankrijk	8	90	2,6
Griekenland	4	96	1,7
Hongarije	72	28	2,8
Ierland	23	77	2,5
Italië	11	89	3,6
Kroatië	10	90	3,3
Letland	3	97	0,6
Litouwen	0	100	0,8
Luxemburg	79	21	1,2
Malta	19	81	2,4
Nederland	6	94	3,6
Oostenrijk	13	87	0,7
Polen	6	94	3,7
Portugal	4	96	5,2
Roemenië	0	100	2,9
Slovakije	34	66	0,5
Slovenië	6	94	1,2
Spanje	2	98	2,6
Tsjechië	14	85	0,6
Verenigd Koninkrijk	11	89	2,2
Zweden	22	76	6,7

Toelichting bij de tabel: in sommige gevallen kunnen de totalen niet overeenstemmen met 100 %, namelijk wanneer de nationaliteit van origine van de genaturaliseerde personen niet bekend is.

Bron: Eurostat, Acquisition of citizenship in the EU [News release 66/2017], Luxembourg, Eurostat [21 april 2017]. Online beschikbaar: <http://www.europeanmigrationlaw.eu/documents/Eurostat-Citizenship.pdf>

tenland wonen en die deze nationaliteit willen doorgeven aan hun kinderen. Bovendien moeten we ook onderstrepen dat deze Belgische verkozenen vaak met twee-maten-twee-gewichten handelen: terwijl ze zich hard opstellen tegenover de kiezers van de AKP, zijn ze vaak veel verdraagzamer tegenover andere Europese migranten die stemmen op racistische, vrijheidsbeperkende of autoritaire partijen zoals het Front National, de Nederlandse pvv of de Poolse Partij voor Recht en Rechtvaardigheid.

Noten

- 1 De positionering van België tegenover de andere lidstaten van de EU, op basis van het jaar 2015, moet voorzichtig worden geïnterpreteerd aangezien de hervorming van het wetboek op de nationaliteit van 2012 op die datum nog niet ten volle speelde. Deze opmerking geldt echter ook voor de andere lidstaten van de Europese Unie, die hun wetgeving in de afgelopen jaren eveneens wijzigden. Voor een vergelijking van de Europese wetgevingen over de nationaliteit, zie de databank van het EUDO Citizenship (sinds 2017 Global Citizenship Observatory) van het European University Institute: <http://globalcit.eu/acquisition-citizenship/>.

Bronnen voor hen die meer willen weten

- CAESTECKER F., PERRIN N., EGGERICKX T., RENAULD B., *Belg worden. De geschiedenis van de Belgische nationaliteitsverwerving sinds 1830*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2016, 283 p.
- VAN DE PUTTE M., CLEMENT J., “De ‘Betere Belg’-wet”, *Tijdschrift voor vreemdelingenrecht*, 2014, pp. 6-18.
- WAUTELET P., “La nationalité belge. Un équilibre enfin trouvé?”, in WAUTELET P., COLLIENNE F., *Droit de l’immigration et de la nationalité: fondamentaux et actualités*, Bruxelles, Larcier, 2014, pp. 274-382. Online beschikbaar: <http://orbi.ulg.ac.be/handle/2268/171995>.

19.

Hebben immigranten een invloed op de verkiezingen in België?

In België kunnen migranten op verschillende manieren hun stem laten horen en zich laten vertegenwoordigen. Het stemrecht en de verkiesbaarheid van migranten hangt echter af van hun nationaliteit en het soort verkiezing. Europese migranten hebben stemrecht en kunnen verkozen worden bij gemeenteraadsverkiezingen en verkiezingen voor het Europees Parlement. Wat betreft de niet-Europese migranten: 15 lidstaten van de Europese Unie – waaronder België – kennen hen politieke rechten toe. In België hebben niet-Europese immigranten sinds 2004 stemrecht bij de gemeenteraadsverkiezingen (maar niet het recht om verkozen te worden) als ze al minstens vijf jaar in het land wonen. Zowel de Europese als de niet-Europese migranten kunnen enkel deelnemen aan de verkiezingen als ze zich vooraf hebben laten inschrijven op de kiezerslijsten. Bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen in 2012 lag de participatie van de Europese (18,5 %) en de niet-Europese burgers (14 %) relatief laag, al waren er wel grote variaties in de verschillende steden van het land (zie tabel 16). Deze verschillen kunnen onder meer verklaard worden door de actieve betrokkenheid van de gemeentelijke autoriteiten en de verenigingswereld in het opzetten van sensibilisatie- en voorlichtingscampagnes voor potentiële buitenlandse kiezers. Maar ook de verblijfsduur van bepaalde migrantengemeenschappen en hun vermogen om zich politiek te mobiliseren, speelden mee.

Een tweede manier waarop migranten toegang kunnen krijgen tot het stemrecht is door de Belgische nationaliteit te verwerven (zie vraag 18). In dit geval hebben de genaturaliseerde Belgen uiteraard dezelfde politieke rechten als de geboren Belgen. Ze nemen dus deel aan alle verkiezingen en hebben net als de Belgen stemplicht.

Tabel 16 – Registratiecijfer van vreemde kiezers voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2012

	EU-burgers			Niet-EU-burgers		
	Aantal potentiële kiezers	Aantal ingeschreven kiezers	Aantal ingeschreven kiezers in % van potentiële kiezers	Aantal potentiële kiezers	Aantal ingeschreven kiezers	Aantal ingeschreven kiezers in % van potentiële kiezers
België	653 958	120 826	18,5	146 721	20 571	14,0
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	192 672	26 150	13,6	51 839	8 022	15,5
Brussel-stad	28 166	3 086	11,0	9 622	1 369	14,2
Vlaanderen	231 973	32 211	13,9	62 600	6 320	10,1
Antwerpen	33 812	3 528	10,4	18 721	1 697	9,1
Gent	12 396	1 089	8,8	5 661	717	12,7
Wallonië	229 313	62 465	27,2	32 282	6 229	19,3
Charleroi	17 806	3 737	21,0	5 414	811	15,0
Luik	17 343	3 881	22,4	6 022	1 026	17,0

Bron: VINTILA D., “The European citizenship and the electoral rights of non-national EU citizens in the EU Member States”, Doctoraatsthesis, Madrid, Universidad Autónoma de Madrid, 2015.

Als we het hebben over de politieke participatie van de vreemdelingen en van de Belgen van vreemde origine, wordt al snel in termen van “etnische stem” gesproken om te verwijzen naar de neiging van kiezers van vreemde origine om te stemmen voor kandidaten met dezelfde etnische of nationale achtergrond. Verschillende onderzoeken toonden ook aan dat in sommige gemeenten van het Brussels Gewest kiezers met een buitenlandse afkomst vaak kandidaten met dezelfde afkomst zullen steunen bij de gemeenteraadsverkiezingen¹. Verschillende factoren kunnen dit electoraal gedrag verklaren. Ten eerste speelt het feit dat kandidaten zulke kiezers gemakkelijker kunnen bereiken dankzij een gedeelde culturele en taalachtergrond. In sommige specifieke gevallen gaan bepaalde

kandidaten van buitenlandse origine zich echter ook strategisch positioneren op thema's die verband houden met de interne politiek van hun land van afkomst, en dus niet op thema's die te maken hebben met hun kieskring, om zo kiezers van dezelfde origine aan te trekken. Deze strategie kan er echter toe leiden dat buitenlandse conflicten naar België worden geïmporteerd en spanningen veroorzaken tussen de buitenlandse gemeenschappen die er wonen.

Ten derde gaan ook gevestigde Belgische politieke partijen die een electoraat willen bereiken dat ze niet goed kennen af en toe de 'etnische kaart' uitspelen. Mensen uit bepaalde buitenlandse gemeenschappen coöpteren kan soms een kortere weg zijn om een electoraat van vreemde origine te bereiken, zeker wanneer de klassieke kanalen zoals de media of de verenigings- en vakbondswereeld niet volstaan. Een laatste, en vaak voorkomende, reden is dat buitenlanders en de Belgen met een buitenlandse afkomst vanuit een legitiem verlangen naar meer diversiteit in het hedendaagse Belgische politiek lieven voor kandidaten met een buitenlandse afkomst gaan kiezen. Dit laatste punt wordt doorgaans als cruciaal beschouwd in het eigen integratieproces: wanneer minderheden zien dat instellingen die traditioneel vooral werden samengesteld door de meerderheidsgroep, zoals het parlement, ontstaan voor mensen van buitenlandse afkomst, zullen ze misschien meer vertrouwen hebben in deze instellingen en de waarden die ze vertegenwoordigen.

Noten

- 1 REA A., JACOBS D., TENEY C., DELWIT P., "Les comportements électoraux des minorités ethniques à Bruxelles", *Revue française de science politique*, 60(4), 2010, pp. 691-717. Online beschikbaar: <http://www.cairn.info/revue-francaise-de-science-politique-2010-4-page-691.htm>.

Bronnen voor hen die meer willen weten

JACOBS, D., SWYNGEDOUW M., "Politieke participatie en zelforganisatie van allochtonen in de Brusselse gemeenten. Een verkenning," in WITTE E., ALEN A., DUMONT H., VANDERNOOT P. & DE GROOF R. (Eds), *De Brusselse negentien gemeenten en het Brussels model - Les dix-neuf communes bruxelloises*

- et le modèle bruxellois*, Brussels, Larcier, 2003, pp. 261-290. Online beschikbaar: <http://homepages.ulb.ac.be/~dijacobs/belgacom/congreswitte.pdf>
- LAFLEUR J.-M., *Le transnationalisme politique. Pouvoir des communautés immigrées dans leur pays d'accueil et d'origine*, Louvain-la-Neuve, Academia-Bruylant, 2004, 76 p. Online beschikbaar: <http://orbi.ulg.ac.be/handle/2268/15442>.
- SWYNGEDOUW M., FLEICHMAN F., PHALET K. & BAYSU G., *Politieke participatie van Turkse en Marokkaanse Belgen in Antwerpen en Brussel. Resultaten van het TIES onderzoek*. 2010, 42 p.
Online beschikbaar: <https://soc.kuleuven.be/web/files/6/34/POLPARTTURKMARBELGENANTBRU.pdf>.
- ZI BOUH F., *La participation politique des élus d'origine maghrébine*, Louvain-la-Neuve, Academia, 2012, 108 p.

20. Zullen de nieuwkomers en asielzoekers “mensen zonder papieren” worden?

Het juiste aantal mensen zonder papieren inschatten is een hachelijke onderneming. Het gaat immers om een groep zonder administratief statuut die contacten met elke gezagsinstanties schuwt. In België boden de regularisaties van 2000 en 2009, waarbij de federale overheden een verblijfsvergunning toekenden aan mensen zonder papieren, de kans om een deel van deze bevolkingsgroep te tellen. In 2000 werden er aldus 32.766 dossiers ingediend die betrekking hadden op 50.000 personen. Om in aanmerking te komen voor een regularisatie moesten de kandidaten voldoen aan een aantal criteria zoals een langdurige asielprocedure volgen, in uitzonderlijke humanitaire omstandigheden verkeren, een ernstige ziekte hebben of onmogelijk kunnen terugkeren naar het land van afkomst. Verschillende mensen zonder papieren kozen er echter voor om hun situatie niet bekend te maken bij de overheid, omwille van de strenge erkenningscriteria of uit angst voor de gezagsinstanties. Deze cijfers dekken daarom niet de volledige lading van de mensen zonder papieren die indertijd aanwezig waren op het grondgebied. Ook vandaag lopen de schattingen over de populatie van de mensen zonder papieren in België sterk uiteen. Sommige onderzoekers menen dat ze tussen 7 % en 13 % van de vreemde bevolking die op een grondgebied woont, vertegenwoordigen¹. In België zou het om een totaal van 90.000 tot 170.000 personen gaan. Dit aantal komt overeen met de ramingen van de lokale actoren, zoals de Organisatie voor Clandestiene Arbeidsmigranten (ORCA), die rekening houden met 100.000 tot 150.000 mensen zonder papieren.

Een groter wordende bevolkingsgroep?

Naar aanleiding van de aanzienlijke toestroom van migranten en asielzoekers in 2015, beklemtoonden bepaalde waarnemers dat velen onder hen wellicht nooit een verblijfsvergunning zouden krijgen om in België te kunnen wonen. Vrijwel alle Syriërs die aan asielaanvraag hebben ingediend in België, verkregen het recht om hier te blijven, maar bij asielaanvragers uit landen met minder zichtbare conflicten, loopt de procedure niet noodzakelijk even vlot. Zo vinden de Belgische autoriteiten vaak dat het gevaar voor veel Iraakse en Afghaanse asielzoekers niet groot genoeg is om hen het recht op asiel in België toe te kennen. Sommigen slagen er wel in om een tijdelijke verblijfsvergunning te krijgen, maar de meerderheid van de kandidaten wordt afgewezen en beschikt op het einde van de asielprocedure niet over een geldige verblijfsvergunning. We mogen er dus van uitgaan dat het aantal mensen zonder papieren in de komende jaren aanzienlijk zal toenemen, gezien het grote aantal nieuwkomers en de verstrenging van het asielbeleid in België. Het is weinig waarschijnlijk dat een meerderheid van de afgewezen asielzoekers vrijwillig zal terugkeren naar een land dat ze zijn ontvlucht zolang de politieke en economische instabiliteit er blijft duren. Hoewel de federale instanties het aantal opsluitingen en uitzettingen van niet-geregulariseerde migranten hebben opgedreven, blijft een groot deel van deze mensen zich toch duurzaam vestigen in België.

Een laatste reden waarom we denken dat het aantal mensen zonder papieren zal blijven toenemen, heeft te maken met het feit dat sinds 2010 ook steeds meer Europese burgers zonder een wettelijk statuut in België verblijven. Dat komt omdat België, op basis van de Europese richtlijn 2004/38, vrijwel systematisch de verblijfsvergunning afneemt van Europese burgers die in België een beroep doen op sociale hulp. In totaal werden niet minder dan 12.000 personen het slachtoffer van de maatregel waarbij de verblijfsgegevens sinds 2010 worden gekruist met de gegevens van de sociale bijstand. Hoewel België de Europese burgers niet fysiek

kan uitzetten, verlaat een deel van hen toch het grondgebied, terwijl anderen in België blijven en op die manier een nieuwe vorm van niet-geregulariseerde migratie worden.

Uitzetting, regularisatie of niets doen: wat zijn de gevolgen?

Aangezien we maar weinig gegevens hebben over mensen zonder papieren in België, is het moeilijk om hun precieze impact op de economie, evenals de eventuele kosten en baten van hun uitzetting of hun regularisatie, in te schatten. We moeten ons dus baseren op de ervaring van andere landen en de resultaten van studies over de economische impact van migraties in het algemeen.

Het niet beschikken over een verblijfsstatuut heeft een grote impact op iemands leven, en de gevolgen zijn al langer gekend: zo hebben mensen zonder papieren grote problemen om toegang te krijgen tot de gezondheidszorg en huisvesting, en vertonen ze een grotere kwetsbaarheid tegenover weinig scrupuleuze werkgevers op de zwarte arbeidsmarkt. Vooral werkgevers in de horeca en de bouwsector aarzelen niet om werkkrachten zonder papieren weinig of zelfs helemaal niet te betalen na hun prestaties². Deze deloyale praktijken van de werkgevers zorgen er niet alleen voor dat migranten en hun gezinsleden van hun inkomen beroofd worden, maar de overheid kan tevens geen belastingen of sociale bijdragen innen voor de prestaties van deze werknemers. Tot slot worden de noden van deze groep (sanitaire, educatieve, huisvesting, inzameling van huishoudelijk afval) vaak onderschat, aangezien deze bevolkingsgroep per definitie statistisch onzichtbaar is.

Het beleid kan op twee manieren met de aanwezigheid van mensen zonder papieren omgaan. Een eerste manier is, zoals België vandaag doet, de migratiecontroles in het land opvoeren en het aantal plaatsen in detentiecentra verhogen (met inbegrip van het plaatsen voor gezinnen). Dit beleid leidt tot de massale opsluiting van mensen zonder papieren in afwachting van hun terugkeer naar hun land van afkomst. Zo'n beleid kan ook leiden tot echte menselijke drama's: gezinnen worden uit elkaar gehaald en sommigen

teruggestuurd naar landen, zoals Afghanistan, waar hun leven in gevaar kan zijn of waarmee ze geen enkele band meer hebben vanwege hun lang verblijf in België. Verschillende onderzoekers toonden trouwens aan dat zo'n gedwongen terugkeer zelden werkt: de uitgezette immigrant heeft zijn terugkeer niet kunnen voorbereiden en kiest dan ook vaak voor een nieuwe migratie³. Tot slot vertegenwoordigt de massale uitzetting van mensen zonder papieren, zoals duidelijk werd aangetoond in Noord-Amerika, eveneens een potentieel economisch verlies voor de landen die een dergelijk beleid voeren. In het geval van de Verenigde Staten zou het bruto binnenlands product (bbp) daardoor met 1,4 % gekrompen zijn⁴. De gezagsinstanties zouden echter ook voor een andere weg kunnen kiezen door mensen zonder papieren te regulariseren, naar het voorbeeld van wat in België sinds 2000 al tweemaal gebeurde. De mobilisering van de mensen zonder papieren zelf, maar ook van de burgersamenleving in het algemeen, hebben een doorslaggevende rol gespeeld in het overhalen van de autoriteiten om deze weg in te slaan⁵. Naast humanitaire en familiale overwegingen, zijn regularisaties ook bevorderlijk voor de integratie van buitenlanders op de arbeidsmarkt. We toonden eerder aan bij de vragen 12 en 15 dat, en in tegenstelling tot wat vaak wordt beweerd, deze integratie zeker niet negatief, en in sommige gevallen zelfs positief is voor de werkgelegenheid, en alleen maar positieve effecten heeft op de overheidsfinanciën.

Noten

- 1 TRIANDAFYLIDOU A., *Irregular migration: counting the uncountable. Data and trends across Europe*, Onderzoeksrapport, 6de kaderprogramma van Europese Commissie, 2009, p. 194. Online beschikbaar: http://cordis.europa.eu/docs/publications/1266/126625701-6_en.pdf.
- 2 Organisatie voor Clandestiene Arbeidsmigranten, *Werknemers zonder papieren. Jaarverslag 2015*, Brussel. Publicatie van de Organisatie voor Clandestiene Arbeidsmigranten, 2015, 60 p. Online beschikbaar: http://orcasite.be/userfiles/file/ORC_jaarverslag_2015_NL_DK.pdf.
- 3 CASSARINO J.-P., *Migrants de retour au Maghreb. Réintégration et enjeux de développement, Rapport final*, Florence, Publications de l'Institut

20. Zullen de nieuwkomers en asielzoekers “mensen zonder papieren” worden?

universitaire européen, 2007, 161 p. Online beschikbaar: http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/7720/MIREM_RAPPORT_GENERAL_2007_10.pdf;sequence=1.

- 4 WARREN R. en KERWIN D., “Mass deportations would impoverish US families and create immense social costs”, *Journal on migration and human security*, 5(1), 2017, pp. 1-8.
- 5 Over de mobilisering van mensen zonder papieren, zie de werken van Thomas Swerts: SWERTS T., “Creating space for citizenship: the liminal politics of undocumented activism”, *International Journal of Urban and Regional Research*, early view, DOI: 10.1111/1468-2427.12480, 2017.

Bronnen voor hen die meer willen weten

- ADAM, I., N. BEN MOHAMMED, B. KAGNÉ, M. MARTINIELLO & A. REA (2001). *Trajecten van irreguliere immigranten in België*, Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- DEVILLÉ, A., *Schuilen in de Schaduw: Mensen Zonder Wettig Verblijf in de Belgische Samenleving*, Mechelen: Kluwer, 2008, 361 p.
- LEMAN, J., “Undocumented migrants in Brussels: diversity and the anthropology of illegality”, *New Community*, 25(1), 1997, pp. 25-41.
- PICKELS A., *À la lumière des sans-papiers*, Bruxelles, Complexe, 2002, 253 p.
- SWERTS, T., “Democratie in de marges. Het ‘middenveld’ en mensen zonder papieren”, in *Oikos*, 71, 2014, pp. 20-28.

21.

En de Belgen, zijn dat ook migranten?

Wat vinden de Belgen daarvan? In 2011 verklaarde 33 % van de Belgische werknemers zich bereid om voor een loonsverhoging van minstens 10 % in het buitenland te gaan werken¹.

Hoewel de media-aandacht vrijwel uitsluitend gericht is op de toestroom van vreemdelingen in België, emigreren jaarlijks ook een aanzienlijk aantal Belgen. De landen van herkomst houden doorgaans geen statistieken bij die ons een precies beeld zouden kunnen geven van de emigratie in al haar dimensies (landen van bestemming, opleidingsniveau van de emigranten). Soms bestaan ze wel, maar blijken ze onvolledig te zijn. Emigratie kunnen we dus in het algemeen alleen maar benaderen via de gegevens die werden verzameld in de verschillende landen van bestemming.

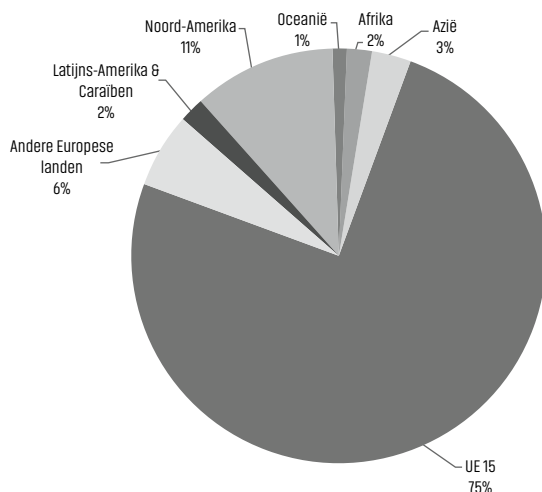
De emigratie van de Belgen meten

Op basis van een onderzoek naar de Belgische emigranten in de wereld, schatten de Verenigde Naties dat deze populatie in de afgelopen jaren sterk gestegen is en in 2015 betrekking had op 530.990 personen tegenover 360.794 in 1990². Volgens dezelfde bron blijkt dat vrouwen de meerderheid vormen (55 % in 2015). Wat bestemmingen betreft, toont grafiek 10 aan dat een grote meerderheid van de Belgische emigranten voor een ander Europees land (81 %) of Noord-Amerika (11 %) kiest.

Meer gedetailleerde gegevens bevestigen dat de Belgische migratie vooral een 'nabijheidsmigratie' is. Frankrijk is de belangrijkste bestemming voor Belgische emigranten (28,9 % van alle Belgische emigranten in de wereld), gevolgd door Nederland (10,2 %), Italië

(8,7 %), Spanje (8,1 %) en Duitsland (6,6 %). Deze vijf landen vertegenwoordigen bijna 63 % van het totaal.

Grafiek 10 – Voorkeursbestemmingen van Belgische emigranten, situatie in 2015

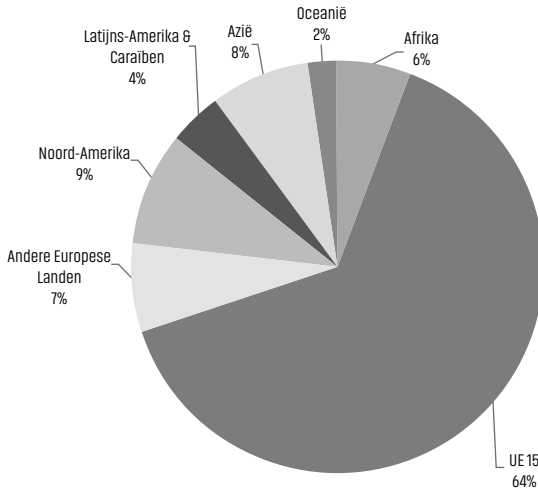
Bron: databank van de Verenigde Naties en berekeningen van de auteurs.

Sinds 2002 beschikt België ook over kostbare gegevens over Belgen die in het buitenland verblijven (geboren in België of in het buitenland): het consulaire bevolkingsregister. Dit register biedt Belgische burgers die in het buitenland wonen de kans om zich vrijwillig in te schrijven bij het consulaat dat het dichtst bij hun woonplaats gevestigd is. Zo'n inschrijving zorgt voor een vlotte afhandeling van een aantal administratieve taken zoals de vernieuwing van hun identiteitspapieren. Als ze verblijven in instabiele landen, kan zo'n register een snellere evacuatie mogelijk maken. Aangezien de consulaire inschrijving vrijwillig is, kiezen niet alle Belgen die in het buitenland wonen ervoor om zich in te schrijven op het consulaat. Dit zorgt ervoor dat ze niet opgenomen zijn in de consulaire statistieken. Dat is bijvoorbeeld het geval bij Belgen die maar gedurende een relatief korte periode in het buitenland verblijven, bij emigranten die elke band met België willen verbreken of bij Belgen die

denken dat het voor hen eenvoudiger is om hun administratieve zaken rechtstreeks in België te gaan regelen.

Ondanks deze beperkingen leren we uit dit consulaire bevolkingsregister dat er gedurende het jaar 2017 451.909 Belgen in het buitenland woonden, en dat de helft daarvan vrouwen waren. Grafiek 11 bevestigt eveneens de bevindingen van de Verenigde Naties omtrent de Belgische emigratie: de Belg die in het buitenland gaat wonen, gaat vooral in de historische 15 lidstaten van de Europese Unie wonen en in het bijzonder in de buurlanden van België. Aldus woont 1 Belgische emigrant op 4 in Frankrijk (28 %). Na Frankrijk komen Nederland en Duitsland, die respectievelijk 8 % en 6 % van alle Belgen in het buitenland vertegenwoordigen. Spanje, de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk vertegenwoordigen elk ongeveer 6 % van het totaal. Tot slot merken we op dat ook Zwitserland, Canada en Israël in de top 10 staan.

Grafiek 11 – Geografische spreiding van de Belgen die in het buitenland wonen, situatie in 2017

Bron: FOD Buitenlandse Zaken (2017), Statistieken over het aantal Belgen ingeschreven op post in het buitenland en berekening van de auteurs.

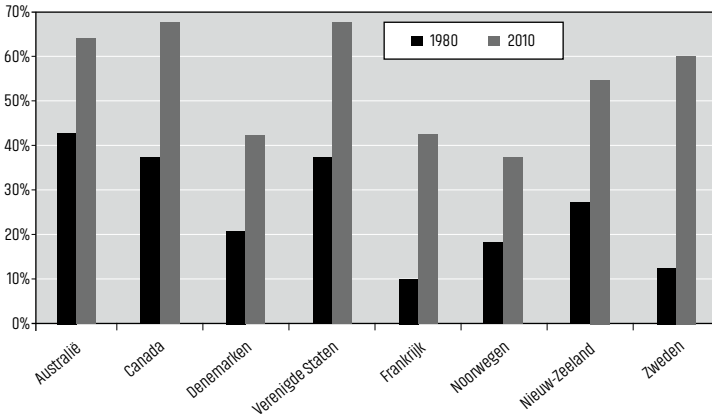
De redenen waarom mensen een vreedzaam en relatief welvarend land zoals België verlaten, verschillen uiteraard van deze die Syrische en Iraakse asielzoekers vandaag naar België drijven. Het is natuurlijk een illusie om te denken dat er geen emigratie is omdat een land economisch welvarend is. Integendeel zelfs, de emigratie kan worden versterkt, als het ontwikkelingsniveau van een land verhoogt. Een verhoging van het opleidingsniveau en de talenkennis van de mensen, verhoogt natuurlijk ook hun professionele ambities en hun kansen om in het buitenland werk te vinden. Met deze kenmerken maken de Belgische emigratiekandidaten dus ook meer kans om te voldoen aan de selectieve immigratiemaatregelen van landen zoals Australië, Canada en de Verenigde Staten.

Wie zijn de belgische emigranten?

Uit veel gegevens blijkt dat een zeer significant aandeel van de Belgische emigranten zeer goed opgeleid is. Volgens een studie die we citeren in grafiek 12 hadden in 2010 ongeveer 4 Belgische emigranten op 10 in Frankrijk (42 %), Denemarken (42 %) en Noorwegen (37 %) een diploma hoger onderwijs. Dat aandeel situeert zich op 50 % of meer voor de Belgen in Nieuw-Zeeland (54 %), Zweden (60 %), Australië (64 %), Canada en de Verenigde Staten (68 %). De gegevens van grafiek 12 tonen eveneens aan dat het opleidingsniveau van de Belgische emigranten toegenomen is tussen 1980 en 2010.

Dat betekent echter niet dat de emigratie van de Belgen louter uit hogeropgeleiden bestaat. Ze hebben diverse redenen om zich in het buitenland te vestigen: werk, studies, talenkennis, familiale redenen, pensioen. Recent voegden de onderzoekers een nieuwe reden toe waarom Belgen emigreren: discriminatie³. Bepaalde jonge Belgen van vreemde origine voelen zich immers gefrustreerd vanwege de belemmeringen waarmee ze op de arbeidsmarkt worden geconfronteerd omwille van hun nationale, etnische of religieuze achtergrond (zie vraag 14). Aldus observeerden we dat steeds meer jonge Belgen van Noord-Afrikaanse origine naar landen

Grafiek 12 – Aandeel van houders van een diploma hoger onderwijs bij de geëmigreerde Belgen (in %) die verblijven in enkele oeso-landen, situatie in 1980 en 2010

Bron: berekeningen van de auteurs en databank ontwikkeld door BRÜCKER H., CAPUANO S., MARFOUK A., *Education, gender and international migration: insights from a panel-dataset 1980-2010* [Databank], Nuremberg, Institute for Employment Research, The Research Institute of the Federal Employment Agency [2013]. Online beschikbaar: <http://www.iab.de/en/daten/iab-brain-drain-data.aspx>.

zoals het Verenigd Koninkrijk, Canada of zelfs Dubai vertrekken, omdat ze denken dat hun achtergrond hen daar niet zal belemmeren bij hun persoonlijke en professionele ontplooiing.

Net zoals de migranten die zich in België vestigen, onderhouden de Belgische immigranten in het buitenland vaak hun contacten met hun land van origine, en ook met andere immigranten met eenzelfde origine. Twee grote verenigingen – de Union des Francophones Belges à l'Étranger en Vlamingen in de Wereld – zetten zich in om de banden tussen de Belgen in het buitenland te versterken en om hen te ondersteunen (steun bij administratieve stappen, organisatie van culturele evenementen, behartiging van hun belangen bij de Belgische autoriteiten). Bovendien kan de impact van de geëmigreerde bevolking ook op het politieke vlak worden gemeten: sinds 2002 hebben Belgen in het buitenland immers stemrecht bij de federale verkiezingen. Ongeveer 130.000 Belgische emigranten

schreven zich in om deel te nemen aan de federale wetgevende verkiezingen van 2014.

Deze praktijken tonen aan dat mensen die emigreren, Belgen of andere nationaliteiten, de band met hun land van origine zelden verbreken. Emigratie kan immers veel positieve effecten hebben op het land van afkomst, zoals de omvangrijke literatuur over de diaspora en het transnationalisme aantoon. Deze voordelen omvatten onder meer: financiële transfers van de immigranten naar hun land van afkomst; mensen die terugkeren naar hun land van origine na het verwerven van kennis en vaardigheden in hun gastland; het creëren van netwerken om investeringsstromen van vreemdelingen naar hun land van afkomst te bevorderen; en de bilaterale handel tussen emigratie- en immigratielanden.

Tot slot: het zou een illusie zijn te denken dat België louter een bestemmingsland zou zijn voor migranten. Het is, net zoals veel andere landen, zowel een land voor nieuwkomers als voor vertrekkers.

Noten

- 1 Bron: Ipsos, "Employee relocation. Employees in 24 countries assess relocation for a total global perspective", *Glob@l advisor*, 24, 2012, pp. 1-52. Online beschikbaar: https://www.ipsos.com/sites/default/files/news_and_polls/2012-02/5509-ppt.pdf.
- 2 Databank "International Migrant Stock 2015" van de Afdeling Bevolking van de Verenigde Naties. Beschikbaar op de website: <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates15.shtml>. Per Belgische emigrant, verwijzen we hier naar personen die geboren zijn in België en in een ander land verblijven.
- 3 FADIL N., "Redefining home: transnational practices of European muslims in the United Arab emirates and Montréal", onderzoeksproject, Leuven, KU Leuven, 2015-2019.

Bronnen voor hen die meer willen weten

LAFLEUR J.-M., "Enjeux de la représentation et de la participation politique des émigrés dans leur pays d'origine: vers une citoyenneté politique externe ?",

Social Science Information Studies, 55(4), 2016, pp. 446-460. Online beschikbaar: <https://orbi.ulg.ac.be/handle/2268/200848>.

LAFLEUR J.-M., "La participation politique transnationale des Belges expatriés: un cas d'exportation des divisions ethniques?", *Revue européenne des migrations internationales*, 29(2), 2013, pp. 115-135. Online beschikbaar: <http://remi.revues.org/6432>.

LAFLEUR J.-M., *Transnational politics and the state. The external voting rights of diasporas*, New York, Routledge Publisher, 2013, 200 p.

MORELLI A., *Les émigrants belges*, Bruxelles, Couleur Livres, 1998, 344 p.

Hoeveel migranten zijn er in België? Waar komen ze vandaan? Zijn het overwegend mannen? Zijn ze geïntegreerd of bedreigen ze onze identiteit? Nemen ze jobs af van de Belgen of worden ze gediscrimineerd? Wie bedoelt men met "sans-papiers"? Is België gastvrijer dan andere landen? Mogen we onze grenzen sluiten?

De meeste Belgen hebben wel een antwoord op dat soort vragen, maar vaak baseren ze zich op vooroordelen of foutieve informatie. *Migratie in België in 21 vragen en antwoorden* laat de clichés achterwege en geeft in een toegankelijke stijl een antwoord op 21 pertinente vragen rond migratie. Op basis van wetenschappelijke gegevens en helder cijfermateriaal geven de auteurs een evenwichtig en duidelijk antwoord. Kortom, dit boekje is een absolute aanrader voor wie zich een correcte mening wil vormen over dit brandend maatschappelijk onderwerp.

Jean-Michel Lafleur is onderzoeksleider van het FRS-FNRS en adjunct-directeur van het Centre d'Etudes de l'Ethnicité et des Migrations (CEDEM), Universiteit Luik.

Abdeslam Marfouk is wetenschappelijk medewerker aan het Institut wallon de l'Evaluation, de la Prospective et de la Statistique (IWEPS) en aan het Centre d'Etudes de l'Ethnicité et des Migrations (CEDEM), Universiteit Luik.

Met medewerking van Nadia Fadil (Centrum Interculturalisme, Migratie en Minderheden, KU Leuven)

UNIVERSITAIRE PERS LEUVEN

ISBN 978-94-6166-259-0

9 789461 662590 >